

બેન્દોવાક્યસુધા

રંગપ્રાઇટ સૂત્રો

- ❖ પરસ્પરદેવો ભવ ।
(એકબીજામાં રહેલા દેવત્વ-દૈવી અંશ-ને પિછાનો)
- ❖ શાસે શાસે દત્તનામ સ્મરાત્મનુ ।
(સરી લે પ્રતિશાસ હે ચિત્ત ! દત..)
- ❖ ભક્તિર્દ્ભો વિના ભાવમૂ ।
(ભાવ વિનાની ભક્તિ એ દંબ છે)
- ❖ સ્વયમાશીસ્તુ સત્કર્મ ।
(સત્કર્મ એ પોતે જ આશીર્વાદરૂપ છે)
- ❖ માતા માતૈવ કેવલમૂ ।
(મા તે મા)
- ❖ ન માતુઃ પરદૈવતમૂ ।
(માતાથી બીજું કોઈ દૈવત મોટું નથી)
- ❖ સર્વો દતઃ સર્વરૂપસ્તવરૂપઃ ।
(નિરાકાર સાકાર સર્વેય દત)
- ❖ ગુરુકૃપા હિ કેવલં શિષ્ય પરમભંગલમૂ
(ગુરુની કૃપા જ શિષ્યનું પરમ ભંગલ છે.)
- ❖ શ્રેયઃ પ્રેયસો વિશિષ્યતો ।
(પ્રેય કરતાં શ્રેય ચઢિયાતું છે)
- ❖ છાત્રદેવો ભવ ।
(વિદ્યાર્થી એ દેવસ્વરૂપ છે)
- ❖ સત્યમેવ પરં તપઃ ।
(સત્ય એ જ પરમ તપ છે)
- ❖ શ્રી દતઃ શરણાં ભમ ।
(શ્રીદતા મારું શરણા છે)

તિતિક્ષા

ટંકપ્રહારસહનેન સુરત્વમેતિ વ્યશમા જડોડપિ કિમુ નેહ મનુષ્યજન્મા ।
મા ખાનતા વશમુપેહિ વિધૌ પ્રતીપે સર્વ સહેવ વહ દુઃખ-સુખાદિ લોકે ॥

ટંક પ્રહાર સહને, જડ પથ્યરોયે દેવત્વ પામત અહીં, જન શું ન પામે ?
મા ખાન થા, વિધિ ભલે પ્રતિકૂલ હોયે, પૃથ્વી સમાન સહ દુઃખ-સુખાદિ લોકે.

બાળકસુદી

રંગવાક્ષસુધા

પ્રકાશક : ૧ શ્રી અનિલ નંદસુખલાલ શ્રોફ
 'રંગ આશિષ', બંગલો નં. ૨,
 ચેમ્બૂર-ડીમલેન્ડ કો. ઓ. એ. સોસાયટી,
 સોરેસ રોડ, ચેમ્બૂર, મુંબઈ ૪૦૦ ૦૭૧.
 ટેલિ. નં. (૦૨૨)૨૪૨૦ ૩૬૦૮/૨૪૨૦ ૬૩૮૮

૨ ડૉ. દિલીપ રણજીતરાય ભડૂ
 (એમ.ડી.)

૭૩૨, વિયા સાન સાઈમન, કલેરમોન્ટ,
 લોસ એન્જલીસ, કેલીફોર્નિયા ૯૧૭૭૧. ૧૪૭૦
 પુ. એસ. એ.
 ટેલિ. નં. (૦૦૧) ૬૦૮ ૬૨૧ ૦૩૧૬

મુદ્રક : શ્રી સુનિલ ઘોસાળકર
 ગ્રાફિકા, મુંબઈ ૪૦૦ ૦૦૧.
 ટેલી. નં. (૦૨૨)૫૬૩૭ ૬૪૨૦

શ્રી અવધૂત સાહિત્ય પ્રકાશન ટ્રસ્ટ, નારેશ્વરના સૌજન્યથી

પ્રત : ૨૫૦૦

વિત્તિય આવૃત્તિ : ગુરુપૂર્ણિમા, અષાઢ સુદ પૂનમ, સંવત ૨૦૫૮
 રવિવાર, તા. ૧૩ જુલાઈ, ૨૦૦૩.

ગ્રીબ રૂપિયા

રંગવાક્સુધા

પ્રકાશકનું નિવેદન

પરબ્રહ્મના મૂર્તસ્વરૂપ પરમ પૂજય શ્રીરંગ અવધૂત ગુરુમહારાજની પ્રાસાદિક અમૃતવાણીના કેટલાક અંશો રજૂ કરતું આ પુસ્તક સાધકને પોતાના ધ્યેય તરફ પહોંચાડવા માટે ભોમિયાની ગરજ સારશે અને કણો કણો વિષયવાસના તરફ દોડતા સંસારી મનવાળા માટે મજબૂત ખીલાનું કામ કરશે એ નિર્વિવાદ છે.

તપક્ષાર્થી અને ભક્તિભાવથી ભરેલી આ અનુભવવાણી દિવ્યાતિદિવ્ય છે, સંસારમાં હારી ગયેલા અને હતાશ થયેલાને પ્રેરણા આપી, જોમ પ્રેરી, ઉત્સાહિત કરે એવી છે; અને સાધકોને સાચો રસ્તો ચીંધી આત્મોન્તતિના પથ પર લક્ષ્યસિદ્ધિ કરાવે તેમ છે.

વાચકનો વિષયપ્રવેશ સરળતાથી થઈ શકે એ દસ્તિએ, શીર્ષકો વર્ણાનુક્રમે ગોઠવવાનું સ્વીકાર્યું છે.

આ પુસ્તકની પ્રેરણા મુ.શ્રી જયંતીલાલ આચાર્યરચિત 'શ્રીરંગસૂક્તિસુધા'માંથી મળેલી. એથી જ એમાંની અમૃતવાણી આ પુસ્તકમાં સમાવિષ્ટ કરી લીધી છે. તદ્વપરાંત 'અમરાદેશ', 'રંગપત્રમંજૂષા', 'અવધૂતી આનંદ' અને 'શ્રીગુરુલીલામૃત' જેવા ગ્રંથોમાંથી વાણી પસંદ કરી છે.

સાકરની મીઠાશ જાતે માણીએ તો જ ખબર પડે.
એનું ગમે તેટલું અસરકારક વર્ણન સાંભળીએ તો કાંઈ
અર્થે ન સરે એ ન્યાયે વાચક સાધક ભાવે વાંચીને, મનન
કરશે તો અલોકિક આનંદનો અનુભવ કરશે જ.

પૂજ્ય બાપજીના અનન્ય ભક્ત અને નારેશ્વરસ્થાનના
મેનેજંગ ટ્રસ્ટી મુ. ડૉ. ધીરુભાઈ જોખી, ગુરુબંધુ ડૉ.
સુલભભાઈ દવે અને પ્રા. કુલીનભાઈ ઉપાધ્યાયે આ
પુસ્તકના નિર્માણકાર્યમાં સદ્ગ્રાવભર્યું માર્ગદર્શન આપીને
મદદ કરી છે એ માટે ત્રણોયનો મિત્રતાભાવે હૃદયપૂર્વક
આભાર માનું છું.

પૂર્વાશ્રમમાં જેમની ઉપાસના છભીકળારૂપે વિકસી
હતી તો પૂજ્યશ્રી બાલઅવધૂતજીએ ભગવાન
રંગાવધૂતજીનાં છ વિરલ સ્વરૂપોની ઉપલબ્ધ કરાવી
એ માર્ટ્ઝ હું એમનો સદાય ઋણી રહીશા.

જેમની પ્રેરણા, આશીર્વાદ અને માર્ગદર્શન જ આ
પુસ્તકનાં પ્રકાશનનું પ્રેરક-ચાલક બણ છે એવા પૂજ્યશ્રી
પ્રેમઅવધૂતજીનાં ચરણકમળમાં સાણંગ દંડવત્ત પ્રણામ
નિવેદિત કરીને વિરમું છું.

વાચક પુસ્તકની સમૃદ્ધિ માટે સૂચનો કરશે તો ગમશે.

'શ્રીરંગપાદુકા કુટીર'

ન.૮, કાંદિવલી કો.ધા.સોસાયટી,
સુમન ચે.પાર્ટમેન્ટ્સ પાછળ, શંકરલેન,
કાંદિવલી (પ.) મુંબઈ ૪૦૦ ૦૬૭.
તા. ૧૩ જુલાઈ, ૨૦૦૩.

ભવદીય

રંગચરણાનુરાગી

અનિલ શ્રોઙ્ના

સાદર, સપ્રેમ શ્રીગુરુદેવદત્ત

પૂજયશ્રી પ્રેમ અવધૂતજીનાં આશીર્વયન

સ્વાનંદસમ્રાટ ભગવાન રંગાવધૂતજીની પ્રાસાદિક વાણીના અંશો રજૂ કરતા આ પુસ્તકનું સેવન સાધકને ધ્યેયસિદ્ધિમાં ઉપકારક નીવડશે અને સંસારીને સદાચરણ કરવામાં પ્રેરણા, ઝંક અને મદદરૂપ નીવડશે એવી શ્રદ્ધા છે.

શ્રોત્રિય અને બ્રહ્મનિષ્ઠ એવા આપણા ગુરુમહારાજના જીવનને જોતાં જોતાં, આ પુસ્તકને સહારે આપણો એવું જીવન જીવીએ કે જેથી આપણા ગુરુમહારાજ પ્રસત્ત થાય.

જાણેલું કામ નહિ આવે, જીવેલું કામ આવશે. પૂજય બાપજી પોતે પણ એવું છઢે કે એનાં બાળકો પણ અવધૂત બને.

બન જા અવધૂતા અવધૂતા, શોક-મોહ-અતીતા.

આ પુસ્તક આપણને આવા અવધૂત બનાવવા માટે ચાલકબળ બની રહો. ‘અવધૂત ના થવાય, પણ અવધૂતના તો થવાય ને?’

આવું સત્કર્મ સ્વયં આશીર્વાદરૂપ છે. પૂજયશ્રીના એમાં આશીર્વાદ રહેલા છે. એમાં જ મારી શુભેચ્છા-આશીર્વાદ સંમિલિત કરીને વિરમું છું.

અવધૂત કુટીર,

લીંય. ૩૮૪ ૪૩૫

ફોન : ૦૨૭૬૨ ૨૮૨ ૩૪૩

લિ.

ॐ

પ્રેમ

અનુક્રમણિકા

ક્રમાંક	વિષય	પાન નં.
* P.P. શ્રી વાસુદેવાનંદસરસ્વતી સ્વામિમહારાજ (સંક્ષિપ્ત પરિચય)	9-2	
* ભગવતી મા-રુક્માભા (સંક્ષિપ્ત પરિચય)	3-6	
* P.P. શ્રીરંગ અવધૂત ગુરુમહારાજ (સંક્ષિપ્ત પરિચય)	7-93	
1. અખંડ સુખશાંતિનો રાજમાર્ગ	98	
2. અધ્યાત્મદસ્તિએ દા	94	
3. અનુષ્ઠાન	96-97	
4. અમરાદેશ	98	
5. અવધૂત	98	
6. અવધૂત કોણા ?	20	
7. અસાર સંસાર	21	
8. આચરણ	22-24	
9. આત્મનિરીક્ષણ	25	
10. ઉપાસના	26	
11. એકત્વ	27	
12. કર્મ	28-29	
13. કામવાસના	30	
14. કૃતકૃત્યદાયી પૂજન	31	

અનુક્રમણિકા

ક્રમાંક	વિષય	પાન નં.
૧૫.	ગાયત્રી ઉપાસના	૩૨
૧૬.	ગુરુ	૩૩
૧૭.	ગુરુપૂર્ણિમા	૩૪
૧૮.	ચતુર્વિધ પુરુષાર્થ	૩૫-૩૬
૧૯.	ચારિત્ય	૩૭
૨૦.	ચિત	૩૮
૨૧.	ચિતશુદ્ધિ	૩૯
૨૨.	ચિંતા	૪૦
૨૩.	જ્યે-જ્યેયોગ	૪૧-૪૨
૨૪.	જ્ઞાન-જ્ઞાની	૪૩
૨૫.	તીર્થ	૪૪
૨૬.	દત્તનો સનાતન ઉપદેશ	૪૫
૨૭.	દત્તાવત્તારનું રહસ્ય	૪૬
૨૮.	૬ ૬ ૬ ની વાત	૪૭
૨૯.	૬૮ શમ	૪૮
૩૦.	દિગંબર દત	૪૯
૩૧.	ધર્મ	૫૦-૫૧
૩૨.	ધર્મ રહસ્ય	૫૨
૩૩.	નામ	૫૩

અનુકમણિકા

ક્રમાંક

વિષય

પાન નં.

૩૪.	નામસ્મરણા.....	૫૪-૫૫
૩૫.	પરમતસહિષ્ણુતા	૫૬
૩૬.	પરસ્પરદેવો ભવ.....	૫૭
૩૭.	પાપ-પુણ્ય	૫૮
૩૮.	પ્રાર્થના	૫૯
૩૯.	પ્રારથ અને પુરુષાર્થ.....	૬૦
૪૦.	ભજન	૬૧-૬૨
૪૧.	મંત્ર	૬૩
૪૨.	માનવતા	૬૪
૪૩.	માંદગી અને મૃત્યુ	૬૫-૬૭
૪૪.	મૌન	૬૮
૪૫.	યજ્ઞ	૬૯
૪૬.	વૈદિક પંચશીલ	૭૦-૭૧
૪૭.	વૈરાગ્ય	૭૨
૪૮.	શરણભાવ-શરણાગતિ	૭૩
૪૯.	શિક્ષણ.....	૭૪
૫૦.	શ્રદ્ધા	૭૫

અનુક્રમણિકા

ક્રમાંક	વિષય	પાન નં.
૫૧.	શાસે શાસે દત્તનામ સ્મરાત્મનુ.....	૭૬-૭૭
૫૨.	સત્ય શિવ સુંદર	૭૮
૫૩.	સદ્ગુરુ-સેવા ભક્તિ	૭૯
૫૪.	સંકલ્પવિચાર • સંકલ્પશક્તિ	૮૦
૫૫.	સંતનું કાર્ય	૮૧
૫૬.	સંતવચન	૮૨
૫૭.	સંવાદિતાભર્યું જીવન	૮૩
૫૮.	સાચો સંત	૮૪-૮૭
૫૯.	સાચું ઈશ્વરપૂજન	૮૮
૬૦.	સાધક અને સાધના	૮૯
૬૧.	સુખ અને દુઃખ	૯૦-૯૧
૬૨.	સુખી પરિવાર	૯૨
૬૩.	સ્વમાનસભર જીવન	૯૩
૬૪.	સ્વસુધારણા સંદેશ	૯૪
૬૫.	હિંદુ કોને કહેવો ?	૯૫
૬૬.	હિંદુ ધર્મ	૯૬
૬૭.	નચિકેતાને આત્મજ્ઞાન (મૃત્યુથી મુક્તિ)	૯૭
૬૮.	વૈવિધ્યમુ	૯૮-૧૦૫

પ.પૂ. શ્રીવાસુદેવાનંદસરસ્વતી સ્વામિમહારાજ

સંક્ષિપ્ત પરિચય

- ❖ પૂજયશ્રી વાસુદેવાનંદસરસ્વતી સ્વામિમહારાજ (ટેંબે સ્વામી)નો જન્મ સં. ૧૯૧૦ના શાવણિ વદ પાંચમને રવિવાર, તા. ૧૩-૦૮-૧૯૫૪ના રોજ માણગાંવમાં થયો.
- ❖ સ્વામિમહારાજના પિતાશ્રીનું નામ ગણોશ ભણુ અને માતાનું નામ રમાભાઈ હતું. સ્વામિમહારાજના દાદા હરિભહે એમના ઉછેરમાં ઊંડો રસ લીધો હતો.
- ❖ સ્વામિમહારાજે પગરખાં, વાંદળ કે છત્રીનો જીવનમાં કદી પણ ઉપયોગ કર્યો નથી.
- ❖ સંવત ૧૯૭૧માં એટલે કે ૨૧ વર્ષની ઉંમરે સ્વામિમહારાજે સાવંતવાડીના બાબાજીપંત ગોડેની કન્યા અત્રપૂર્ણા સાથે લગ્ન કરી ગૃહસ્થાશ્રમમાં પ્રવેશ કર્યો.
- ❖ સ્વામિમહારાજે સંવત ૧૯૭૮માં વૈશાખ વદ પાંચમને દિવસે માણગ્રામમાં દત્તાત્રેયની મૂર્તિની સ્થાપના કરી.
- ❖ બત્રીસ વર્ષની ઉંમરે સ્વામિમહારાજે ઘર છોડ્યું અને પત્ની સાથે તીર્થયાત્રાએ નીકળ્યા.
- ❖ સ્વામિમહારાજને ઉદ્દ વર્ષ પૂરાં થયાં પછી અત્રપૂર્ણા

માતાનું વેશાખ સુદ ચૌદસ, એટલે કે નૃસિંહજયંતીના દિવસે અવસાન થયું. તે જ્ય વર્ષે જેઠ વદ બીજને દિવસે ઉજયનીમાં નારાયાગસ્વામી પાસેથી દંગ્રાહાગ કર્યા અને વાસુદેવાનંદસરસ્વતી નામ ધારાગ કર્યું. સ્વામિમહારાજનું પૂર્વાશ્રમનું નામ વાસુદેવ હતું.

❖ પરમશ્રદ્ધ્યેય પ. પૂ. ટેમ્બે સ્વામી મહારાજશ્રીએ પદ્યાત્રા દ્વારા સંપૂર્ણ ભારત વર્ષમાં સંચાર કરીને સનાતન ધર્મની ધવજ ઊંચે લહેરાવી. ઉત્કટ ઉપાસના, ભગવત્પરાયાગતા અને તીવ્ર વૈરાગ્ય યુક્ત આચરાગ સાથે જ્ય શાસ્ત્રાચાર પાલન કરીને સંન્યાસ ધર્મનું આદર્શ જીવન ચરિતાર્થ કરનાર પૂજ્યશ્રી દશગ્રંથી પુરુષ હતા. પૂજ્યશ્રીએ બ્રહ્મચર્ય, ગૃહસ્થધર્મ, વાનપ્રસ્થ અને સંન્યાસ એમ ચારેય આશ્રમોનું ખૂબ કડક રીતે પાલન કર્યું.

❖ ધર્મશાસ્ત્ર, યોગશાસ્ત્ર, જ્યોતિષશાસ્ત્ર અને અન્ય અનેક શાસ્ત્રોનું ઊંદું જ્ઞાન ધરાવતા અને આવા જટીલ વિષયો ઉપર ગંથલેખન કરનાર સ્વામી મહારાજે ભક્તિરસથી તરબોળ એવા અનેક સ્તોત્રોની રચના કરી.

❖ સ્વામી મહારાજે ભગવાન દત્તાત્રેય જ જીવનભર દાણિસમક્ષ રાખ્યા. ભગવાન દત્તાત્રેય અને પવિત્ર ગ્રંથ 'શ્રીગુરુ ચરિત્ર' એ જ સ્વામી મહારાજના વિચાર, ચિંતન અને અભ્યાસના વિષય રહ્યા અને એ જ વિષયના સંદર્ભમાં પૂજયશ્રીએ વિશાળ સાહિત્ય સર્જન કર્યું. અહિર્નિશ તેઓશ્રી ભગવાન દત્તાત્રેયના સ્મરાગમાં અને ચિંતનમાં એકાગ્ર રહેતા. મહારાજશ્રીનું ધાર્મિક આચરાગ અને જીવન સૂક્ષ્મતાથી અવલોકન કરીએ તો તેઓશ્રી સ્વયં શ્રી ભગવાન દત્તાત્રેયના અવતાર હતા તેમ લાગ્યા વગર રહેશે નહિ.

❖ મહારાષ્ટ્રમાં સાવંતવાડી એક દેશી રાજ્ય હતું તે રાજ્યમાં માણગાંવ નામના એક નાના ગામડામાં પૂજયશ્રીનો જન્મ થયો. વૈરાગ્ય, ત્યાગ, જ્ઞાન, પાંડિત્ય જેવા તમામ સદ્ગુરુઓ એક સ્વરૂપે અવતીર્ણ થયા. મહારાજશ્રીએ સંપૂર્ણ ભારતભ્રમાગું કરીને દત્ત પ્રભુના નામનો આહલેક જગાવીને માત્ર દેશમાંજ નહીં પાગ વિદેશોમાં પાગ પ્રખર આચાર સંપન્ન, શાસ્ત્રમર્યાદાનું ચુસ્ત રીતે પાલન કરનાર, વાર્ગાશ્રમધર્મના જગૃત પ્રહરી

અથ

પતિવર કને જરૂરેશરે વા બઉ વાસુદેવની ?

વા અન્ય નૂતન વેપથી તું ક્યાં ફરે કે' હે મુનિ !

તરीકे प्रसिद्ध थया. प. पू. महाराजश्री अवतारी
महापुरुष अने कर्मयोगी संन्यासी हता.

❖ स्वामिमहाराजे 'दत्तपुराण' (संस्कृत),
'गुरुचरित' (मराठी), 'समश्लोकी गुरु-चरित'
(संस्कृत), तेनी टीका, 'श्रीशिक्षा', 'दत्तमाहात्म्य',
'दत्तयंपू', 'माधमास माहात्म्य', 'वृद्धशिक्षा',
'युवशिक्षा', 'कृष्णालहरी', 'नर्मदालहरी', 'त्रिशती
काव्य', 'द्विसाहस्रीगुरुचरित' जेवा अनेक ग्रंथो तथा
देवदेवीओनां अनेक स्तोत्रो रच्यां. पूज्यश्री रंग अवधूत
गुरुमहाराजे नारेश्वरमां 'दत्तपुराण' नां १०८ पारायाण
कर्या हतां.

❖ गरुडेश्वरमां संवत १८७० (ई.स. १८१४) नाजेठ
मासनी अमासे दत्तावतार पू. श्रीवासुदेवानंदसरस्वती
स्वामिमहाराजे समाधि लीधी अने अधाड सुद एकमना
रोज एमना पार्थिव देहने नर्मदामां जणसमाधि अपाई.

श्रीमद् वासुदेव स्वामिन्, दयाल्ये तारक-पद-दायिन्.

ॐ

देवातटवासी नमः वासुदेव यतिराय,
मदनमनोहर भूति शी ! लागुं पुनि पुनि पाय.

ભગવતી મા-રુકમાંબા

સંક્ષિપ્ત પરિચય

પરમ પૂજય સદ્ગુરુ શ્રીરંગ અવધૂત ગુરુમહારાજનાં માતુશ્રી રુકમાંબાનું જન્મસ્થળ મહારાષ્ટ્રનું પાલી નામનું ગામ. માંદે કુઠુંબમાં એમાંનો જન્મ થયો. હેવી આદેશાનુસાર હેવળેં ગામના વળામેવંશના અન્ત્રિગોત્રમાં જન્મેલા શ્રી જ્યરામ ભણના ત્રીજા પુત્ર શ્રી વિહૃલપંત સાથે એમનાં લગ્ન થયાં. મહારાષ્ટ્રમાં કોઈ પરણીને સાસરે જાય એટલે ત્યાં એનું નવું નામ પડે. એ રીતે કાશીનું નામ સાસરે પડ્યું, 'રુક્મણી', જે થયાં આપણા રુકમાંબા.

ભક્તિનું પિયર એવા મહારાષ્ટ્રની ભૂમિનાં રુક્મણીભાઈનું જીવન આદર્શ નારી સમાન હતું. ગૌરીવત, ગૌસેવા, તુલસીપૂજન તથા પ્રત-ઉપવાસો જીવનમાં વણાઈ ગયાં હતાં. જ્યરામ ભણના પરમ મિત્ર સખારામ પોતદાર ગોધરામાં રહેતા હતા. એમણે મિત્ર જ્યરામ ભણને વિહૃલમંદિરની પૂજા માટે વિહૃલપંત અને રુક્મણીને મોકલવા વિનંતી કરી. જ્યરામ ભહે મિત્રની વિનંતી સ્વીકારી અને શ્રીવિહૃલપંત તથા સૌ. રુક્મણીને ગોધરા મોકલી આપ્યા.

ગોધરામાં વિહૃલપંત ભગવાન વિહૃલની પૂજા કરતા હતા. ભગવદ્ગુરુપાથી રુક્મણીજી સંગાર્ભી થયાં. દાટા ભગવાનને પૃથ્વી પર પ્રગટવું હતું. સંવત ૧૮૫૫ના કારતક સુદ નોમ ને સોમવારે પ્રદોષસમયે તા. ૨૧-૧૧-૧૯૯૮ના

રાજ એમણે પ્રથમ પુત્રને જન્મ આપ્યો. નામ પાડ્યું ‘પાંહુરંગ’. બે વર્ષ પછી બીજું પુત્રરત્ન પ્રાપ્ત થયું. તેનું નામ પાડ્યું ‘નારાયણ’.

મોટા પુત્ર પાંહુરંગ એ જ આપણા પ.પુ. શ્રીરંગ અવધૂત ગુરુમહારાજ. પાંહુરંગ પાંચ વર્ષના થયા અને પિતાનું શિરછન્ત્ર ગુમાવ્યું. કુટુંબમાં ગરીબાઈ પણ ખરી. પતિનું છત્ર ગુમાવતાં રુક્ષિમણી પર બે પુત્રોના ઉછેર તથા નિર્વાહની બધી જવાબદારી આવી પડી. કપરા સંકટકાળમાં પણ એમણે ભગવાનભરોંસે અને શ્રદ્ધા-નિષ્ઠાના બળે, જીવનનૈયા તેજસ્વિતાથી હંકારવા માંડી. કષ્ટો તો ઘણાં આવ્યાં, પણ બધાંનો હિંમતથી સામનો કરી સાત્ત્વિકતાને અકબંધ રાખી.

પાંહુરંગ મોટો થશે અને નોકરી કરી ઘર માંડશે એટલે સોનાનો સૂરજ ઊગશે એવી આશાએ મા રુક્ષિમણી જીવન વિતાવતાં હતાં. પાંહુરંગ ભણ્યા ખરા પણ એમણે સંસાર માંડવાની અનિયત્તા બતાવી. ‘મા’ને કહ્યું : ‘મા’! પરણીશ તો એક વહુ તને પગે લાગશે, પણ નહિ પરણું તો અનેક નવદંપતી તને પગે લાગશે. છતાં તું હઠાત્રે કરીશ તો પરણીશ પણ સંસાર નહિ માંહું.’ પાંહુરંગના આ નિર્ણયથી ‘મા’ નિરાશ થાય એ સ્વાભાવિક હતું.

નાના પુત્ર નારાયણની આશાના સહારે જીવનનૈયા આગળ ધપતી હતી. એમાં પણ આંધી આવી. પુત્ર નારાયણ ગંભીર માંદગીમાં પટકાયો અને નારેશ્વરમાં તેનો

૪

એક ઘડીસ્તાનપાનાનું દેવું માથે જેણ,
આપું ત્રિભુવન દાનમાં, તોથે માટે ન તેણ,

નારાયણ ગંભીર માંદગીમાં પટકાયો અને નારેશ્વરમાં તેનો દેહાંત થયો. 'મા'નું અંતર વલોવાયું. પુત્ર ગુમાવ્યાનું આકરું અને અસત્ય હુઃખ કેમ સહેતું? પૂજ્યશ્રીએ માતાને જરા પણ ઓછું ન આવે એવો જીવન-વ્યવહાર ગોઠવ્યો. માતાને પોતાની સુગ્રીમ કોઈ ગણી.

પૂ. માજુના આચારવિચાર એકદમ કડક. દક્ષિણી બ્રાહ્મણબાઈના હાથનું જ પાણી પીએ. સ્વચ્છતાના અને ધર્મના કડક નિયમોનું પાલન કરે. પૂજ્યશ્રીનો જીવનવ્યવહાર પણ એમને મન થોડો વધુ મુક્ત ગણાય. વિધવા થયાં ત્યારથી સીવેલું વસ્ત્ર પહેરવાનું છોડી દીધું. શરીર પર ચોળી પહેરવાની બંધ-થઈ.

દક્ષિણી શરીર, ધર્મ-ભક્તિના કડક નિયમો અને પૂજ્ય શ્રીરંગ અવધૂતનાં માતુશ્રી હોવાના પરિણામે નારેશ્વરમાં રહેતાં રહેતાં ધીરેધીરે નારેશ્વરનાં વિકાસ વિભૂતિ બન્યાં..

કંઈક કેટલાંય ગરીબજનોને મદદ કરી તો કેટલાંય દીનભક્તોની અરજી અવધૂત સુધી પહોંચાડી, અને એમના મનગમતા સંકલ્પો સાકાર કર્યા. એક વાર અવધૂતજીએ પૂજન માટે પાદુકા આપવાની બંધ કરી અને થોડાં જ સમયમાં વડોદરાથી ચાલતા આવેલા સંઘને એમના નિયમનું પાલન થાય એ હેતુથી પૂ. માજુએ પાદુકા અપાવી. પૂ. બાપજી સમક્ષ પૂ. માજુ દારા અરજી મૂકાય એટલે એ અરજી મંજૂર થાય જ.

ખાવા માટે અનાજ પહોંચતું કરવાનું હોય, પૂજય માળ આ બધાની જાતે જ વ્યવસ્થા કરે. ગરીબનાં બાળકો માટે અનાજ, કપડાં વ.ની વ્યવસ્થા પણ જાતે જ કરે.

આજે નારેશ્વરનો થયેલો વિકાસ એ ‘મા’ રુક્માભાને આભારી છે. ‘મા’ રુક્માભાએ નારેશ્વરને નંદનવન બનાવવામાં વણબોલ્યે કિંમતી ફાળો આપ્યો છે.

સંવત ૨૦૨૭ના જેઠ માસની સુદ અગિયારસ, તા.૧૮મી જૂન, ૧૯૬૭ (નિર્જણ એકાદશી)ની સાંજે પૂ.માળ બ્રહ્મલીન થયાં. પૂજયશ્રીએ સંસારી પુત્ર જે રીતે વિધિ કરે એ જ રીતે ભાવથી અંતેચિસંસ્કાર કર્યા અને મોરટક્કા જઈને ઉત્તરક્રિયા કરી. પૂજય માતુશ્રીની સ્મૃતિમાં પૂજયશ્રીએ નારેશ્વરમાં માતૃશૈલની સ્થાપના કરી તથા માતૃતીર્થની રચના કરી.

સંકટોનો સામનો કરતાં કરતાં, પૂ.માળએ અંતરની તેજસ્વિતા અને સાત્ત્વિકતાને અકબંધ રાખ્યાં. ગુજરાતને યોગીન્દ્રવર્ય, સિદ્ધ, શ્રોત્રિય અને બ્રહ્મનિષ્ઠ એવા મહર્ષિ રંગ અવધૂત ગુરુમહારાજ આપનાર ભગવતી મા-રુક્માભાનાં ચરણોમાં શત શત વંદના.

માતા માતૈવ કેવલમ્ભું ન માતુઃ પર દૈવતમ્ભું અને ‘મારી મા મારે માટે સુપ્રીમ કોર્ટ છે’ એવાં પૂજયશ્રીનાં વિધાનો એ પૂ.માળને અપાયેલી સુંદર અંજલિ છે.

પરમ પૂજ્યશ્રી રંગ અવધૂત ગુરુમહારાજ

સંક્ષિપ્ત પરિચય

મહારાષ્ટ્રના રત્નાંગિરિ જિલ્લાના, સંગમેશ્વર તાલુકામાં આવેલા દેવળેં ગામના અત્રિગોત્રોત્પત્ર, પવિત્ર દશગ્રંથી બ્રાહ્મણ જ્યરામ ભણ્ણના તૃતીય પુત્ર વિઝુલપંત વળામે અને તેમનાં ધર્મપત્ની રુક્મિણીબાઈ ગુજરાતમાં ગોધરાસ્થિત વિઝુલમંદિરમાં પૂજારી તરીકે રહ્યાં. આ નવદંપતીને ઘેર કારતક સુદ નોમ, કુખ્યાંડ નવમી, સંવત ૧૮૫૫ને સોમવાર, તા. ૨૧મી નવેમ્બર, ૧૮૮૮ ના પવિત્ર દિને, પ્રદોષ સમયે પંદ્રરપુરના સ્વયં વિઝુલનાથ ભગવાન પિતાને સ્વખ દૃષ્ટાંત આપી પ્રગટ થયા અને નામ ધારણા કર્યું પાંડુરંગ. આ દિવસ સત્યુગના આરંભનો દિવસ હતો એટલે યુગાદિ તિથિએ તેમનો પ્રાહુર્ભાવ થયો. એમના જન્મતાં જ ગોધરામાં ફાટી નીકળેલો ભીષણ અર્જિનકાંડ શામી ગયો. જગતના ત્રિવિધતાપને શમાવવા જ આ બાળકનો જન્મ થયો છે, એમ પ્રકૃતિમાતા સૂચવતાં હતાં.

દોઢ વર્ષની કુમળી વયે મરણાભયને દૂર કરવાના હેતુથી પિતાશ્રી પાસેથી રામનામના મંત્રની દીક્ષા મળી અને ત્યારથી જ તેઓ અખંડ ભગવત્તામસ્મરણ કરતો રહ્યા. બાળપણથી જ તેમની વૃત્તિ ઈશ્વરાભિમુખ હતી. પાંચ વર્ષની ઉંમરે પિતાશ્રીનો સ્વર્ગવાસ થયો. ગરીબાઈ છતાં ભક્તિનું ગળથૂથીમાં જ પાન થયું. ગોધરાથી શાળાનું શિક્ષણ પૂરું કરી અમદાવાદ અને વડોદરા કોલેજનું શિક્ષણ લીધું. મહાત્મા ગાંધીજીની હાકલને માન આપીને કોલેજ છોડી, અસહકારની ચળવળમાં જંપલાવ્યું. પછી ગુજરાત વિદ્યાપીઠમાં અભ્યાસ કરી સ્નાતક થયા.

નિયમિતતા, પ્રામાણિકતા અને તેજસ્વિતાના પ્રખર ચમકારાથી ગાંધીજી અને કાકા કાલેલકર જેવા અનેક મહાનુભાવોનું એમના તરફ ધ્યાન ખેંચાયું. એમણે શિક્ષણ, પત્રકારિત્વ વ. પ્રવૃત્તિઓમાં આગવું યોગદાન કર્યું છે. અવારનવાર સ્વાસ્થ્ય બગડે છતાં લોકસંગ્રહાર્થે જીવન સમર્પિત કરવા રજ વર્ષની વયે ગૃહીત્યાગ કર્યો. સાધના માટે એકાંત સ્થળની શોધમાં નીકળ્યા. માર્ગમાં ત્રણ સંતોનો સંપર્ક થયો જેમણે નર્મદાકિનારે સ્થિર થવાનો આદેશ દીધો અને ૧૯૮૮ના ડિસેમ્બર માસમાં સંવત ૧૯૮૮ના માગસર વદ ચોથને દિવસે બ્રહ્મચારી પાંડુરંગે નારેશ્વરમાં આસન જમાવ્યું. નારેશ્વરના નિબિડ જંગલમાં જ્યાં હિસ્ક પશુઓનો ભય અને પિશાચયોનિનો ગ્રાસ હતો ત્યાં સાધનાકાળના પ્રારંભમાં અનેક મુશ્કેલીઓ વેઠીને નર્મદાતીરે ધૂણી ધખાવી, ધરા ધુજાવી સાત ગામના સ્મશાનને નંદનવન સમી સિદ્ધ તપોભૂમિમાં રૂપાન્તરિત કરી.

જે લીમડાના ઝાડ નીચે ચાળીસ વર્ષ સુધી લોહીનું પાણી કરી તપશ્ચર્યા કરી અને ઉધાડી આંખે ભગવાન દત્તાત્રેયનો સાક્ષાત્કાર કર્યો, તે લીમડો પોતાની કટુતા છોડી મીઠો બન્યો અને ઝૂકી જઈ ધરતીને અડયો!

પરમ પૂજય શ્રીવાસુદેવાનંદસરસ્વતી સ્વામિમહારાજે કરેલા સ્વખાદેશ અનુસાર દત્તપુરાણાં ૧૦૮ પારાયણનું અનુષ્ઠાન પૂર્ણ કરી એના ઉધાપન રૂપે ૧૦૮ દિવસ ચાલીને 'મા' નર્મદાનાં પરિક્રમા કરી. ગૃહીત્યાગ પછી અવધૂતજીએ કદી દ્રવ્યને સ્પર્શ કર્યો નથી અને ભૂલેચૂકે પણ જો કોઈ તેમની પાસે પૈસા ધરે તો પોતે ઉપવાસ કરતા. આ કાંતિકારી વિભૂતિએ

પૈસાને સ્વર્ણ નહિ કરવો, પૈસાની સીધી કે આડકતરી રીતે માંગણી નહિ કરવી, કદી ભાષણપ્રવચન નહિ કરવાં, પ્રચાર નહિ કરવો, ‘દેવનું કાર્ય દેવ જ કરે છે’, ‘શાસે શાસે દત્તનામ સ્મરાત્મનું’, ‘ન માતુઃ પરદૈવતમું’, ‘ભક્તિર્દ્દભો વિના ભાવમું’, ‘પરસ્પરદેવો ભવ’ જેવા અનેક ઉંચા સિદ્ધાંતો જીવનમાં ચરિતાર્થ કરી બતાવ્યા.

સાચો ધર્મ સમાજને સંગઠિત કરે છે, વિભાજિત કરતો નથી, એટલે સાંપ્રદાયિક વાડામાં ન પડતાં સર્વ સંપ્રદાય અને સર્વધર્મસમભાવની ભાવનાને ઉદ્ઘોષી દરેકને પોતપોતાના ઈષ્ટદેવમાં સ્થિત કર્યા. પોતે ઉચ્ચ કોટીના સિદ્ધ સંત હોવા છતાં પોતાનાં ‘મા’ની સેવા જાતે કરતા. માતાને સુગ્રીમકોઈ માનતા. ‘મા’ની આજ્ઞા સિવાય ડગલું ભરતા નહિ. માતાની સ્મૃતિમાં નારેશ્વરમાં માતૃસ્મૃતિશૈલસ્મારકની રચના કરી, ગુજરાતમાં બીજું માતૃતીર્થ ઊભું કર્યું.

પૂજ્યશ્રીએ નારેશ્વરાશ્રમ સંપૂર્ણ રીતે વૈદિક પરંપરાનો રાખ્યો અને નિષ્કામભક્તિનો મૂક પ્રચાર કર્યો. અનેક નાસ્તિકોને આસ્તિક બનાવ્યા, કંઈકનાં ધર મંડાવ્યાં, કંઈકના ધર તૂટતાં બચાવ્યાં, કંઈકની તનની પીડા, મનની વથા, આર્થિક ચિંતા દૂર કરી. કેટલાંયને આધિ વ્યાધિ ઉપાધિમાંથી મુક્ત કર્યા; કેટલાય આંધળાની આંખ અને પંગુની લાડી બન્યા. કંઈકના વ્યસનો છોડાવ્યા, કંઈકને આધ્યાત્મિક ઉત્ત્રતિના માર્ગ ચઢાવી જિજ્ઞાસુ ભક્તોના પથ દર્શક બન્યા.

કંઈકને દસ્તિમાત્રથી જ્ઞાનની દીક્ષા આપી, કંઈકનાં જીવન

સુધાર્યો, કંઈકનાં મરણ સુધાર્યો, કેટલાયને અસાધ્ય જીવલેણા રોગોમાંથી બચાવી જીવનદાન આપ્યું. અનેક રત્નીઓને સંતાનપ્રાપ્તિ કરાવી વાંજિયામહેશાંમાથી ઉગારી લીધી. પૂજ્યશ્રીની પ્રેરણા અને આશીર્વાદથી કેટલાય ડોક્ટરો, ઈજનેરો, પ્રાધ્યાપકોએ અનેક સિદ્ધિઓનાં સોપાનો સર કર્યા. રાય કે રંક, અબુધ કે જ્ઞાની, સૌ કોઈને તેમણે ભક્તિના રંગે રંગ્યા.

પૂજ્યશ્રીના ઉપાસ્ય દેવ ભગવાન દત્તાત્રેયની લીલા ગ્રથિત કરતા ૧૯૦૦૫ દોહરાના એક મહાકાવ્ય જેવા વરદ અને ઔપાસનિક ગ્રંથ 'શ્રીગુરુલીલામૃત'ની રચના કરીને આપણાને મૃત તત્ત્વમાંથી અમૃત તત્ત્વમાં જવાની ઉપાસના આપી અને પ્રત્યક્ષજીવન જીવવાની કળા શીખવી. આ મહાન પવિત્ર ગ્રંથનાં પાઠપારાયણો નિયમિત રીતે કરીને અનેક લોકો પોતાનું ઐહિક અને પારલોકિક કલ્યાણ સાધી રહ્યાં છે.

પૂજ્યશ્રી સંસ્કૃતના પ્રકાંડ પંડિત હતા. એમણે અનેક દેવદેવીઓની પ્રાર્થનાનાં સ્તોત્રો અને સંકીર્તનો સંસ્કૃતમાં રચ્યાં જે 'રંગહૃદયમુ' નામે ગ્રંથસ્થ થયાં. 'અવધૂતી આનંદ'માં ભક્તિરસ અને જ્ઞાનરસથી ભરપૂર અઢીસો જેટલાં ભજનો આખ્યાં. 'અક્ષરગીતા', 'સંગીતગીતા', 'પ્રશ્નોત્તરમાલા', 'બોધમાલિકા' 'સપ્તશતી ગુરુચરિત્ર', 'ઉપનિષદોની વાતો', 'વિષ્ણુપુરાણાની વાતો', 'વાસુદેવનામસુધા' જેવાં અનેક સર્જનો કર્યા. એમના સાહિત્યમાં વેદાન્તનું તત્ત્વજ્ઞાન ભારોભાર ભર્યું હોવા છીતાં સામાન્ય માનવી આ સાહિત્યને માણી શકે એવી અદ્ભુત સરળતા એમાં છે.

સંવત ૧૯૮૧ના મહા સુદ એકમને સોમવાર

તા. ૪-૨-૧૮ ઉપના રોજ ઉત્તર ગુજરાતના કલોલ તાલુકાના સઈજ ગામે સ્મશાન પાસેના સિદ્ધનાથ મહાદેવના મંદિરમાં શ્રી કમળાશંકર ત્રિપાઠી નામના એક ભક્તનાં ધર્મપત્ની સૌ. ધનલક્ષ્મીબેનને પિશાચપીડામાંથી મુક્ત કરવા પૂજયશ્રીએ બાવન લીટીની જે સુતિની રચના કરી એ જ આપણી 'દત્તબાવની.' ખરેખર તો સૌ. ધનલક્ષ્મીબેનને નિમિત્ત બનાવી પૂજયશ્રીએ સમસ્ત માનવજ્ઞત પર અહેતુકી ફૂપા વરસાવી છે અને આપણાને એ અમોઘ સંકટવિમોચનસૌત્ર પ્રાપ્ત થયું જે આજે રંગપરિવારમાં આધિ વ્યાસિ ઉપાધિના નિવારણ માટે એટમબોંબ બની ગયું છે.

પૂજયશ્રી જવલ્લે જ પ્રવચન કરતા. જન્મદિન નિમિત્તે કરેલાં કેટલાંક પ્રવચનો 'અમર આદેશ' નામે ગ્રથિત થયાં છે. પૂજયશ્રીએ આધ્યાત્મિક ઉત્તુતિનાં ધાર્મિક કાર્યો અને સાહિત્ય રચના ઉપરાંત સર્જકલ કેચ્ચો, રાઈફલ કેચ્ચ જેવાં અનેક સામાજિક કાર્યો પણ કર્યાં. દેવને ધરાવેલા પ્રસાદનો બહુજન સમાજ માટે ઉપયોગ કરી ગરીબોની આંતરડી ઢારી અને સાચું ઈશ્વરપૂજન આ જ છે એમ સમજાયું. સંસારમાં રહેલાને સંસાર કેવી રીતે સ્વર્ગ સમો બનાવવો એ સમજાયું અને સંસાર છોડીને જનારને સંચયસ્તના પાડો પણ ભણાવ્યા.

બાપજીએ ઉત્સવોની ઉજવણીને નવી દિશા આપી. સ્વકષ્ટાર્થિતનો આનંદ કેવો હોય તેનો અનુભવ કરાવ્યો. પોતાનાંઓ તન મન ધનને દેવચરણો સ્વેચ્છાએ સમર્પિત કરી, કોઇની પાસે પણ હાથ લંબાવ્યા વિના માનવમેળા ભરવાની એમની શક્તિને રાષ્ટ્ર શાયર જવેરચંદ મેધાણીએ

પણ બિરદાવી. પૈસા અને પ્રસાદનો સંબંધ તોડ્યો. શ્રીમંતને આવકાર મળવો જોઈએ પણ પૈસાની લાલચે એમની ખુશામત ના થાય એની પૂરતી તકેદારી રાખી. જ્યાં પણ મુકામ કરો ત્યાં સામાનો વિચાર કરી, એ જે સ્થિતિમાં રાખે તે સ્થિતિને અનુકૂળ થઇને રહો એ નિયમ પ્રમાણો બધાંની સાથે વ્યવહાર કર્યો. રાજાના મહેલની સાખ્યબીમાં જે આનંદ તે જ આનંદ ગરીબની ઝૂંપડીમાં પણ ખરો એવું જીવીને સમજાવ્યું. પૂજયશ્રી રંગઅવધૂત ગુરુમહારાજ એટલે પરબ્રહ્મનું મૂર્ત સ્વરૂપ. શ્રોત્રિય, બ્રહ્મનિષ્ઠ, શાંત, સચિયદાનંદમણ હોવા છતાં સામાન્ય માનવીની સાથે સામાન્ય જેવા બનીને રહ્યા.

સંવત ૨૦૨૭ના જેઠ માસની સુદ એકાદશીએ એમનાં માતુશ્રી બ્રહ્મલીન થયાં એટલે એકદમ મુક્ત બન્યા. ૧૯૬૭માં આફિકાના પ્રવાસે જઈ એક ભક્તની ઈચ્છા પૂરી કરી. ભક્તોને આપેલા વાયદા પૂરા કરતા કરતા કપડવંજથી જ્યપુર આવ્યા. જ્યપુરમાં ૭૧મી રંગજયંતી પ્રસંગે આશીર્વાદાત્મક શ્લોક રચી સહુનું કલ્યાણ વાંચ્યાં. એમના પ્રવચનમાં જપયોગ-પરાયણ થવાનું કર્યું જેથી જન્મમરણાના ફેરામાંથી મુક્ત થવાય. જ્યપુરથી હરિદ્વાર આવ્યા. ગંગાતે આર્થનિવાસમાં મુકામ કર્યો. સંવત ૨૦૨૮ના કારતક માસની અમાસને મંગળવારે એટલે કે તા. ૧૮-૧૯-૧૯૬૮ના રોજ પૂજય અવધૂતજીએ દેહલીલા સંકેલી લીધી અને ઊં ઊં ઊં એમ ગ્રહાવાર ઉચ્ચારણ કરી બ્રહ્મલીન થયા. એમના પાર્થિવ દેહને નારેશ્વર લાવવામાં આવ્યો અને માગસર સુદ બીજ, તા. ૨૧મી નવેમ્બર

જટદટના રોજ ગુરુવારની રાત્રે અંત્યેચિ સંસ્કાર થયા. યોગાનુયોગે એ એમની જન્મતારીખ હતી. એ જ સ્થળે શ્રીરંગમંદિરનું નિર્માણ થયું.

કેવળ લોકસંગ્રહ માટે જ જેનો પ્રાદુર્ભાવ છે એવા પૂ. શ્રી રંગ અવધૂતજીએ બે મહાત્વનાં સૂત્રો આપ્યાં: (૧) શ્વાસે શ્વાસે દત્તનામ સ્મરાત્મનું અને (૨) પરસ્પરદેવો ભવ. આજના સંધર્ષયુગમાં વિશ્વાંતિનો એકમેવ ઉપાય જો કોઈ હોય તો તે ‘પરસ્પરદેવો ભવ’ છે. એકબીજા તરફ દેવદિશી જોતાં આ નર્કાગાર જેવું જગત એક દિવસ નંદનવન બની જશે એવા તેઓશ્રીના અમોદ આશીર્વાદ છે.

ચપળ અને બહાદુર વિદ્યાર્થી પાંડુરંગ, કસાયેલું તન, સારા વિચારોવાણું મન, પ્રતિભાસંપત્ત વ્યક્તિત્વ અને યૌવન ધરાવતા યુવાન પાંડુરંગ, ગાંધીજીના સંગે અને રાષ્ટ્રપ્રેમના રંગે રંગાયેલા રાષ્ટ્રભક્ત પાંડુરંગ, જન્મજાત ત્યાગવૃત્તિને લીધે ૨૭ વર્ષની યુવાનવ્યે ગૃહત્યાગ કરતા પાંડુરંગ, અનેક સંતોના સંગમાં આવતા અને સાધનાસ્થળની શોધ કરતા બાળબ્રહ્મચારી પાંડુરંગ, નર્મદાતીરે ધૂણી ધખાવી, ધરા ધૂજાવી સાત ગામના સ્મશાનને નારેશ્વરની નંદનવન સમી સિદ્ધ તપોભૂમિમાં રૂપાન્તરિત કરતા સંત પાંડુરંગ, લોકસંગ્રહકાજે વિવિધ આધ્યાત્મિક, સામાજિક અને ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓ કરતા આ યુગના કાંતિકારી, આપણા ભગવાન, આપણા ઈષ્ટદેવ, આપણા આરાધ્યદેવ મહર્ષિ પૂ. રંગ અવધૂતજી ગુરુમહારાજનાં ચરણારવિદમાં લાખ લાખ વંદન.

અવધૂતચિંતન શ્રીગુરુદેવદાત

૧ અખંડ સુખ-શાંતિનો રાજમાર્ગ

- ❖ જેઓ પ્રભુના લાડીલા છે, જેમની એક ક્ષણ પણ પ્રભુના સ્મરણ વગાર જતી નથી, પ્રભુ-પ્રેમ, પ્રભુસ્મરણ એ જ જેનું જીવન છે તે સર્વત્ર નિર્ભય છે. એને કોઈથી ભય નથી. હરદમ પ્રભુના નામનું સંકિર્તન એ જ જેનો સાચો ખોરાક છે, તેને યમ પણ ડરાવી શકે એમ નથી.
- ❖ ભૂતકાળ તમારા હાથમાંથી સરકી ગયો છે; એને ભૂલી જાઓ. ભવિષ્ય તમારા હાથમાં નથી, એ તમે જાણતા નથી. એની ભીખણ કલ્પનાઓથી કંપવાનું મૂકી દો ને નક્કર વર્તમાનનો બને તેટલો સારો ઉપયોગ કરી આનંદમાં મસ્ત રહો! હરદમ પ્રભુની યાદમાં રહો, પ્રભુની યાદમાં રહો, પ્રભુની યાદમાં રહો!! અખંડ સુખનો, શાંતિનો, આનંદનો એ જ એકમેવ રાજમાર્ગ છે.

૨ અધ્યાત્મહષિટે દા

- ❖ આધ્યાત્મક દૃષ્ટિએ વિચાર કરતાં ‘દા’ એ ‘તસ્ય વાચકः પ્રણાવः’ (એ પરમાત્માનો વાચક પ્રણાવ ઊંકાર છે.) મહર્ષિ પતંજલિએ યોગસૂત્રમાં કહેલા પરમાત્મપ્રતીક ઊંકારનું સ્વરૂપ છે.
- ❖ ‘અ’કાર, ‘ઉ’કાર ને ‘મ’કાર એટલે જ સત્ત્વ, ચિત્ત, આનંદ કે અસ્તિ, ભાતિ, પ્રિય એ જ એનાં ગ્રણ મુખ છે. પૌરાણિક ભાષામાં એને જ બ્રહ્મા, વિશ્વ અને મહેશ કહે છે અને એ ઊંકારની અવ્યક્ત અર્ધમાત્રા તે જ એનું નિર્ગુણ નિરાકાર સ્વરૂપ છે અને ઊંકાર કે પ્રણાવઉપાસના એ જ આધ્યાત્મક દૃષ્ટિએ દત્તઉપાસના છે.
- ❖ લઈ ચુક્કિથી પ્રણાવનું ધનુષ્ય સાવધ એમ, અભ્યાસે ખોંચી કરે સજજ બરાબર તેમ,
- ❖ બાળ લગાડી મનતણું, વીંઘે બ્રહ્મનિશાન, જન્મમરણ તેને નહીં, સ્વયં બ્રહ્મ એ જાણ.

૩ અનુષ્ઠાન

- ❖ કોઈ સોત્રનો પોપટની માફક પાઠ કરી જવાથી જરાયે ફાયદો થવાનો સંભવ નથી. એમાં જે શક્તિ રહેલી છે તે અનુષ્ઠાન કરનારની ભાવનાની અને સંકલ્પબળની પવિત્રતાની તથા એ બતાવનારનાં તપ અને આજ્ઞાના અનુલ્લંઘનીય સ્વરૂપની છે. એમાં જેટલે દરજે ખામી તેટલે દરજે પરિણામ શૂન્ય આવવાનું.
- ❖ સોત્ર વગેરેનું પણ તેમ જ છે. અનેક ઉપાયમાંનો એક ઉપાય એ દૃષ્ટિથી અનુષ્ઠાન કરનારને એનું કદાપિ ફળ મળતું નથી. સોત્રો અને મંત્રાદિનાં અનુષ્ઠાનો વગેરેમાં સાધક અથવા મિત્ર અને શત્રુ એવા બેદ હોય છે. એ રહસ્ય જાણ્યા વગર ફાવે તે અનુષ્ઠાનથી કોકવાર નહિ, પણ ધારીવાર માઠાં પરિણામ નીપજે છે.
- ❖ સકામ અનુષ્ઠાન વગર વિચાર્ય કરવાનું નથી. નિષ્કામમાં આવી ભાંજગડો નથી. ફાવે તે માણસ, ફાવે તે મંત્રનો પાઠ નિષ્કામ ભાવનાથી કેવળ ચિત્તશુદ્ધિની ઈચ્છાથી કરી શકે છે.
- ❖ મંત્રાદિ એ માનસિક ઔષધ છે. જેવી રીતે ભौતિક ઔષધની યોજના કરતી વખતે દેશ-કાલાદિનો તેમજ દરદીના ભौતિક કે સ્થૂલ શરીરનો વિચાર કરવો પડે છે તેમ જ આ માનસિક ઔષધનો વિચાર કરતાં પહેલાં દરદીનાં માનસિક કે સૂક્ષ્મ શરીરનો અવશ્ય વિચાર કરવો પડે છે.

❖ કોઈ પાઠયુક્ત અનુષ્ઠાનમાં તનમનની પવિત્રતા જાળવવા ઉપરાંત એક સમય, એક સ્થળ, અર્થમાં ચિત્તની એકાશ્રતા, સાદો અને બને તો એક જ જાતનો આહાર, પૂર્ણ એકાંત, પવિત્ર વાતાવરણ અને ચિત્તને વિક્ષેપ થાય એવી સર્વ પ્રવૃત્તિનો ત્યાગ, એટલી વસ્તુઓ ખાસ જરૂરની છે. વળી દઢ શર્દી એ તો સર્વ ધાર્મિક પ્રવૃત્તિનો પાયો જ છે. એ ન હોય તો કંઈ પણ કાર્ય ન કરવું એ જ ઠીક.

મંત્ર તીર્થ દ્વિજ દેવ ને ગણાક વૈઘ ગુરુમાંદ્ય,
જેવી જેની ભાવના સિદ્ધિ તેવી થાય.

ભાવે પઢતાં સૂણાતાં શું દુર્લભ જગમાંદ્ય ?
કામધેનુ ગુરુચરિત આ, શંકા લેશ ન ત્યાંય.

શ્રવણે ભવભય સહુ ટળે, મનને ભાંતિ જાય,
નિદિધ્યાસને જીવ તે સ્વયં ઈશ થઈ જાય.

૪ અમર આદેશ

॥ પરસ્પરાદેવો ભવં ॥

એક બીજા તરફ દેવદિલ્હી જોતાં શીખો, દાનવદિલ્હી નહિ.

દરેક વ્યક્તિમાં રહેલા દેવત્વને-દૈવી અંશને-પિછાનો.

અને

એક બીજાનું મંગલ ઈચ્છી જગતમાં માંગાલ્ય વરસાવો !

વિચાર, વાણી અને વર્તનમાં એકતા આયરો.

એક બીજાને આશીર્વાદ આપો, અભિશાપ નહિ.

ભલું ઈચ્છો, ભૂલું નહિ. રૂંક કરો, ઝૂંક નહિ !

એક બીજાના પોષક બનો, શોષક નહિ.

તારક બનો, મારક નહિ.

ઉપકારક બનો, અપકારક નહિ ! બોલો થોડું, કરો વધારે.

માણું ઠંડું રાખો, ગરમી હાથપગમાં પ્રગટાવો.

પ્રત્યેક પ્રતિ સહિષ્ણુતા કેળવો, વિદ્વિષતા નહિ !

બોલો તો સત્ય બોલો, અસત્ય નહિ.

કરો તો સત્કર્મ કરો, દુષ્કર્મ નહિ.

વાંછો તો સર્વ કલ્યાણ વાંછો, માત્ર સ્વકલ્યાણ નહિ !

જુઓ તો પોતાના દોષ જુઓ. ગાઓ તો બીજાના ગુણ ગાઓ !

ખાઓ તો સ્વકાર્જિત ખાઓ !

મુખમાં અવિનાશી ભગવત્તામ, હાથે સર્વ મંગલ કામ ને હેયે

હનુમાનશી અડગ હામ રાખી ધારે જાઓ, ધારે જાઓ.

વિજય તમારો છે ! વિજય તમારો છે !

વૈરાણી પ્રશમં યાનુ સૌહાર્દ વર્ધતાં મિથ : ।

કલહા વિલયં યાનુ ભાવયનુ જના મિથ : ॥

ॐ શાન્તિ : ! શાન્તિ : !! શાન્તિ : !!!

૫ અવધૂત

- ❖ અવધૂત નિરામય છે, નિષ્પાપ છે, નિર્વિકાર છે, અજ છે, અક્ષર છે, અવિચલ છે ! સાચે જ એનાં દર્શનથી જન્મમરણ મિટ જાય રે !
- ❖ અવધૂતનું જ શ્રવણ, અવધૂતનું જ મનન, અવધૂતનું જ ચિંતવન, અવધૂતનું જ સ્નાન, અવધૂતનું જ ધ્યાન, અવધૂતનું જ કૃતન કરી સર્વથા અવધૂત થા સ્વયં.
- ❖ અવધૂત પોતાની અગવડનો સ્વખેય વિચાર નથી કરતો- અગવડતા જેવું એને કાંઈ છે જ નહિ. ઉલટું અગવડતાની વિપુલતામાં જ એને તો સગવડના સૌન્દર્યનો સાક્ષાત્કાર થાય છે. અન્યને પોતાને માટે અગવડ ઓછી વેઠવી પડે આ એક જ દાઢિ હંમેશાં એની આગળ હોય છે.
- ❖ અવધૂતના દરબારમાં તો અનેકરંગી માણસો આવે છે ને આવશે ને પોતાના રંગમાં અવધૂતને એ રંગાયેલા દેખાડવા જાણીને કે અજાણ્યે યત્ન કરશે. પણ રંગબેરંગી કુસુમગુંઘોની વચમાં પડેલા નિર્મળ ઝટિકની માફક અવધૂત તો અનંત રંગોમાં યે અરંગી જ છે. કોણી સાથે કેમ વર્તવું એને તે શા માટે - તે એ જ જાણો છે. એની લીલાનો તાણ કાઢવાનો વૃથા પ્રયત્ન કાં કરો છો ? ફોડી લેવા દો જેને તેને પોતપોતાનું ને જેનાતેનાથી પર થઈ નિહાળો એ પાર રહેલા અરંગી કે સર્વરંગી અવધૂતને.

૬ અવધૂત કોણા ?

- ❖ જે આશાનાં બધાંય બંધનોથી મુક્ત છે.
- ❖ જે આદિ, મધ્ય અને અંતમાં નિર્મળ છે.
- ❖ જે સદાસર્વદા આનંદસ્વરૂપ છે.
- ❖ જેને વાસના નથી.
- ❖ જેનું વક્તવ્ય નિર્મળ છે.
- ❖ જે વર્તમાનમાં જ રહે છે.
- ❖ જેનાં ગાત્રો ભસ્મોદ્ધૂલિત છે.
- ❖ જેનું ચિત્ત નિર્મળ અને સ્વચ્છ છે.
- ❖ જેને ધ્યાન કે ધારણા જેવું કશું જ નથી.
- ❖ તત્ત્વચિંતન એ જ જેનો બ્યવસાય છે.
- ❖ ચિંતા નથી અને તેથી જ નિષ્યેષ છે.
- ❖ જે તમોગુણના પરિણામરૂપ અહંકારથી મુક્ત છે.
તે અવધૂત છે અને
દિગંબર યોગિરાજ શ્રી દત્ત છે.

(અવધૂતગીતામાંથી)

૭ અસાર સંસાર

સંસાર અસાર છે. માણસને એની અસારતાનું ભાન થાય અને એ પ્રભુને પંથે વળે તે માટે ઈશ્વરી સંકેતથી માણસને આવા અસાધારણ જટકા કોકવાર લાગે છે. એને જોતાં જ કોક વિરલો પૂર્વપુણ્યે કરી મોહનિંદથી જાગી ઉઠે છે અને પ્રભુનું શરણ ગ્રહી પોતાની અંદર રહેલી દિવ્યતાનો-'સર્વ ખલ્બિંદ બ્રહ્મ'નો-સાક્ષાત્કાર કરે છે. પછી નથી રહેતો એને હર્ષ કે નથી રહેતો શોક, દુન્યાવી સુખદુઃખો એની પાસે પણ આવી શકતાં નથી. એ કેવળ આનંદની મૂર્તિ બની રહે છે, આપ-પર ભૂલી જઈ કેવળ બ્રહ્મમય બની રહે છે.

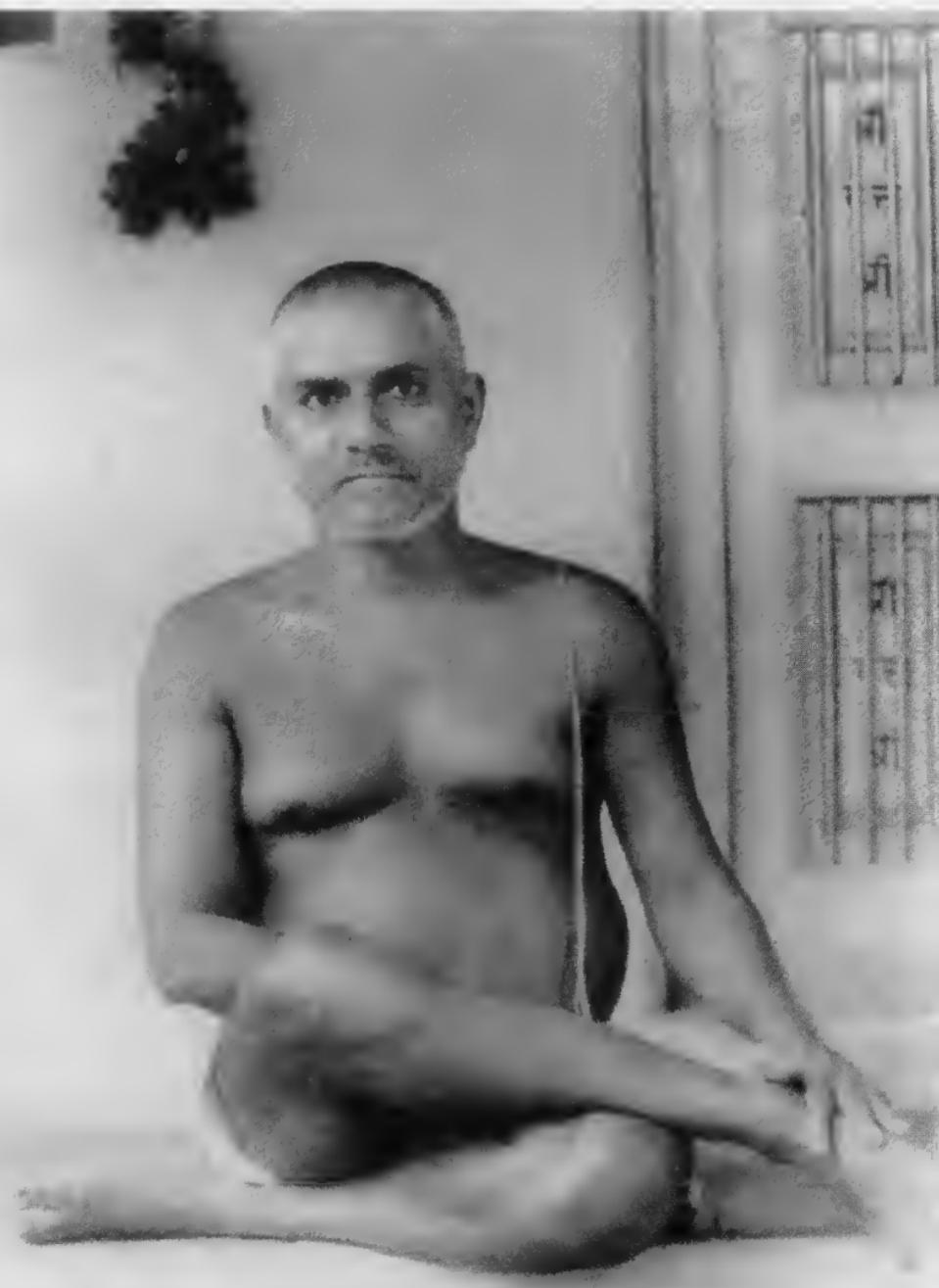
અસાર આ સંસારમાં સાર ગુરુકથા જાણ,
લાગે હેવે રંગ જો થાય હેવ હેવાન !!

સગીપુગાદિ તેમ આ રહે આશથી પાસ,
મરતાં ક્ષણ પણ ના ઠરે, હે કુંકી જ્યમ ઘાસ !!

ભલો રહે સંસારમાં, ચૂકે ભજન ન જેહ,
ના પસ્તાએ એ કદિ, એમાં ના સંદેહ.

ચ આચરણ

એક : શબ્દ : સમ્યગધીત : સમ્યક્ પ્રયુક્તઃ
સ્વર્ગ લોકે કામધૂળ ભવતિ ।

એક જ શબ્દ સારી રીતે આત્મસાત્ત કરવામાં આવે ને યોગ્ય રીતે આચરણમાં ઉતારાય તો સ્વર્ગલોકમાં પણ કામધેનું પ્રમાણો ઈચ્છિત ફળ આપે, તો મૃત્યુલોકમાં શું ન થાય?

થોડું પણ સારું સાંભળો, પણ વિચારો વધારે ને વિવેકની ચાળણીથી ચાળી એ આચરણમાં ઉતારો. ભગવાન યાજ્ઞવળ્ય કહે છે કે જ્ઞાનં ભારઃ ક્રિયાં વિના । આચરણમાં ન ઉતારેલું જ્ઞાન કેવળ ભારૂપ છે, જરૂરીનમાં દાટેલા ધન જેવું છે, કેવળ મગજને અકળામણૂપ છે. જરૂરીનમાંથી બહાર કાઢી ઉપયોગમાં ન લેવાય તો એ ધન શા કામનું છે? કહેવા માત્રનું ધન ખંઠના શાણગાર જેવું છે, બકરીના ગળાના આંચળ જેવું છે.

માટે સારું હોય તો પણ શ્રવણભૂખ પોષવી કોઈ પણ રીતે ઉત્તિકારક નથી. શ્રવણનું મનન-નિદિધ્યાસન કરી થોડો પણ સાક્ષાત્કાર^૧ કરવાની કોશિશ કરીએ તો જ શાંતિ ને સમાધાનની આશા રાખી શકાય.

૧. આચરણમાં ઉતારવાની

આચરણ

(પદ્ધ-ચરી)

સંસાર-સાગરમાંથી સહીસલામત પાર થવાને માટે અને દરેક ઠેકાણો સફળતા મેળવવાને માટે પરમાત્માનું નામસ્મરણ એક જ કુંચી છે. પણ દુનિયાની અંદર આપણો ઘણા લોકો જોઈએ છીએ કે જ્યારે જોઈએ ત્યારે માણા હાથમાં હોય અને જરાયે એમનું મન પલળેલું હોતું નથી. એટલે ઘણા લોકો અમારા જેવાને પ્રશ્ન પૂછે કે બાપજી, આણો તો કંઈ જ પ્રાપ્તિ કરી નથી, એનું કારણ શું? તો ઔષધ^૧ ભલે ફાવે તેટલું સાંદું હોય, સો રૂપિયે તોલાનું રસાયણ પણ હોય અને તમે ખાઓ અને ઉપર ચરી^૨ જો પાળો નહિ તો એનો ફાયદો કંઈ જ થતો નથી, નુકસાન જ થાય છે. તેવી રીતે પરમાત્માનું ઢોંગને ખાતર નામ લે ને હાથમાં માણા લે અને એની અંદર કોઈ પણ જાતનું પથ્ય કે ચરી પાળવામાં ન આવે તો એને કંઈ જ ફાયદો થતો નથી.

આ નામસ્મરણ કે પરમાત્માનું ભજન ફળે તે માટે બધા સદાચારયુક્ત રહો અને શાસે સદાચારનું યમ-નિયમ બે જ શબ્દોની અંદર વર્ણન કર્યું છે.

૧. ભગવાનનું નામ એ ઔષધ ૨. યમનિયમયુક્ત આચાર પદ્ધ છે, ચરી છે.

આચરણ

(આચાર)

- ❖ ધર્મગુરુઓએ, તેમનાં જીવન લોકસંગ્રહાર્થ હોવાથી, શુદ્ધ આધ્યાત્મિક જીવન ગાળવું જોઈએ કારણ કે લોકો ઉપદેશને અનુસરવા કરતાં, પ્રત્યક્ષ કાર્યનું અનુકરણ વધારે પસંદ કરે છે અને બાવહારિક રીતે તે વધુ સરળ પણ છે જ.
- ❖ નાટકનો એક્ટર પણ જે વેષ લે છે તેને બરાબર ભજવી બતાવે છે પણ આપણા ધર્મગુરુઓ, કર્મકાંડીઓ ને કહેવાતા સાધુ-મહાત્માઓ એવી રીતે પોતે સ્વેચ્છાએ કે અનિષ્ટાએ લીધેલા વેષ પણ સારી રીતે ભજવતા નથી અને તેથી લોકોની ધર્મ પ્રત્યેની આસ્થા દિવસે દિવસે કમી થતી જાય છે.
- ❖ ધર્મના વિષયમાં પ્રચાર નહિ પણ આચાર જ મુખ્ય વસ્તુ છે. પ્રચારકાર્યથી જે લોકસંગ્રહ થઈ શકે તેનાથી અનેકગણો લોકસંગ્રહ આચારથી થાય છે.
- ❖ ધર્મના વિષયમાં ભાષણાની કિંમત શાનના ભસવા જેટલી છે. તે શ્રોતાઓ ઉપર સ્થાયી અસર ઉપજાવવા શક્તિમાન થતું નથી.
- ❖ સારા જગતને જમાડવાનું હોય એમ જ જગતનાં સર્વ જ્ઞાનનો સંગ્રહ કરવાની કડાકટમાં પડ્યા વગર તમે તમારા પૂરતી સામગ્રી ભેગી કરી જીમવાનું શરૂ કરો, ધર્મસાધન કરવા મંડી જાઓ.
- ❖ ધર્મમાં બાધ્ય આચારને બહુ મહત્વ નથી અપાતું. પણ આંતરિક આચરણ મહત્વનું મનાય છે.

દ આત્મનિરીક્ષણ

- ❖ બીજાને બોધ આપવા કરતાં તમે તમારી જાતને જ સંભાળો અને આગળ વધો.
- ❖ સૂતી વખતે આખા દિવસના પાપ-પુણ્યનો હિસાબ જરૂર કાઢી લેજો અને પુણ્યબાજુ દરરોજ વધતી રહે એવી કાળજી રાખશો.
- ❖ નિંદામાં સમય ગુમાવવાનું છોડી આત્મનિરીક્ષણ કરતા રહો. પોતાની જાતને સુધારવાનો એ શ્રેષ્ઠ ઉપાય છે.
- ❖ ઈશ્વર અત્યંત દયાળું છે. એની દયાનો પરચો વારંવાર આવે છે. પણ માણસ પોતાનું જીવન તપાસતો નથી.
- ❖ કોઈની સાથે અડફટમાં આવવું નહિ. દરેક વ્યક્તિ પાસેથી સારું હોય તે ગ્રહણ કરવું. ખરાબ પ્રત્યે દુર્લક્ષ રાખવું. ફાવે ત્યાં જવું, ન ફાવે ત્યાંથી સદા દૂર રહેવું. સર્વથા હંસવૃત્તિ રાખવી.

૧૦ ઉપાસના

ધર્મના આચરણથી જો પરમાત્મા વિષે પ્રેમ પેદા ન થાય તો તે ધર્મ ફોગાટ શ્રમ જ બને છે. જેમ જેમ ભગવદ્-ઉપાસનામાં વધુને વધુ રસ, ભક્તિ-પ્રેમ પેદા થઈ, વધુ વખત પસાર થાય તેમ તેમ કર્મ આપોઆપ જ ટૂંકાશે અને કર્માપાસનાથી જેમ જેમ ચિત્તશુદ્ધિ મેળવાશે અને કામનાઓ ઢીલી પડતી જશે તેમ જ્ઞાનની અલિરુદ્ધિ વધશે અને શ્રવણાદિ સાધનો સફળ થશે. પણ મળ-વિક્ષેપાદિનો નાશ થઈ, વિવેકાદિ ઉત્ત્ત્ર થતાં પહેલાં જ કર્માદિનો ત્યાગ કરવામાં આવે તો માનવીની અતો ભ્રષ્ટ: તતો ભ્રષ્ટ: (અહીંથી ગબડ્યા અને ત્યાંથી પણ ગબડ્યા) જેવી છાલત થયા વગર રહેશે નહિ. એ ઈહલોક અને પરલોક બનેનાં સુખમાંથી વંચિત રહીને જ્ઞાનનો અનુભવ પણ દૂર જ રહેશે.

કેટલાક લોકોના મત મુજબ જ્યારે માણસ ઉપાસનાને માર્ગ જાય ત્યારે તે કર્માચારને તદ્દન કોરણો મૂકે તો ય ચાલે. પણ આ મત યોગ્ય નથી. આચારધર્મને ટૂંકાવવો ભલે અપરિહાર્ય હોય તો પણ તે તદ્દન ત્યજી દેવો યોગ્ય નથી.

જેમ શ્રીમંતનો કોઈ જાતવાન કૂતરો એના શેઠને ફાવે તે વખતે, ફાવે તે વેશમાં અંધારામાં પણ ઓળખી કાઢે અને પગમાં આળોટે છે, તેમ કોઈપણ દેવના અવતારવિશ્રાંહનો સાચો ઉપાસક અન્ય અવતારવિશ્રાંહમાં પણ પોતાનું જ ઉપાસ્ય રહેલું છે એમ સમજી, બધા દેવો પ્રત્યે સમાનભાવ રાખે છે. ઉપાસનાની દઢતા માટે પ્રારંભકાળમાં ઉપાસ્ય ભલે ફાવે તે એક ગ્રકારનું હોય પણ એની સાચી પરિણાતિ અન્યોપાસ્યદ્વેષમાં નહિ પણ સર્વોપાસ્ય એકાત્મભાવમાં થવી જોઈએ - થાય છે.

૧૧ એકટ્ર

એક જ ફળનાં કેરી, આંબા, આમ, આબ્રફલમુ, મેન્ગો અવાં વિવિધ નામો હોય છે તેમ ઈશ્વરનાં નામો ભલે અનેક હોય પરંતુ તેમની પાછળ રહેલો નામી-ઈશ્વર એક જ છે એ નિશ્ચયપૂર્વક સમજી લો.

દેવોની પણ એક પ્રકારની યોનિ છે એટલે દેવો અનેક હોય એ બરાબર છે. પરંતુ પરમાત્મા અનેક હોવાનો શાસ્ત્રોમાં ક્યાંય ઉલ્લેખ નથી.

રામ કહો કે શ્યામ, સધળે એક જ એ ભગવાન,
ઈશ્વર અલ્લાહ નામ, સધળે એક જ એ ભગવાન.

વારિ કહો કે વોટર બોલો, આખ કહો કે એકવા યારો,
વસ્તુ એક, બહુ નામ, અનુભવ સંતો શાસ્ત્ર પ્રમાણ.

નામી એક અરુ નામ અનંતા, સચ્ચિત્સુખમય જીના,
રામ-કૃષ્ણ ગોવિંદ મુરારે ! એહિ ધૂન ગજના ....

સુખ-દુ:ખનું કારણ।

કર્મેવ કારણાં તાત જીવાનાં સુખ-દુ:ખયો: ।

પ્રાણીમાત્રના સુખ-દુ:ખનું કારણ પોતાનાં સારાં કે નરસાં કર્મ જ છે. કોઈ કોઈને સુખી કે દુ:ખી કરે છે એ એક વહેમ છે, અજ્ઞાનજગ્ય ભ્રમ છે. કર્મ સારાં કે નિઃસ્વાર્થ હોય તો ફળ સારું, ને નઠારાં કે સ્વાર્થભર્યાં હોય તો ખરાબ. માટે કોઈ પણ કાર્ય એવું ન કરો કે જેથી કોઈનું અહિત થાય ને જે ઈશ્વરનાં સાંનિધ્યમાં ન કરી શકાય. આપણો ઈશ્વરને જોઈ શકતા નથી. પણ એ આપણને જુએ છે. એની ઉસ્તી બધે છે. આપણો જે ધરતી પર ઊભા રહી કર્મ કરી એ છીએ, જે આકાશ નીચે મનસૂભા ઘડીએ છીએ, જે હવામાં હાલચાલ કરીએ છીએ તે ધરતી, તે આકાશ, તે હવા આપણાં કર્મના સાક્ષી છે ને ઈશ્વરની પાસે આપણી વિરુદ્ધ કે તરફેણમાં સૂર ઉઠાવે છે.

- ❖ મનુષ્યનું વર્તન ગીતોકત કર્મસિદ્ધાંતથી ઊભાટું છે. કર્મ કરવું નથી અને ફળ જોઈએ છે. એટલે ફળની ઈચ્છા રાખવા છતાં ફળ મળતું જ નથી.
- ❖ સાક્ષાત્ પરમાત્મા પણ વિશ્વના માનવીઓનાં દુ:ખ મટાડે નહિ; કારણ કે એ એમણે જ સ્થાપેલા કર્મના મહાન સિદ્ધાંતની વિરુદ્ધ છે.

- ❖ કંઈ કરવું એ કરતાં કંઈ પણ ન કરવું એ વધારે મુશ્કેલ છે; જેમ તેજી ઘોડાને છૂટી લગામ મૂકી દોડવા દેવા કરતાં તેને લગામ ખેચી સ્થિર રાખવો એ વધારે મુશ્કેલ છે તેમ.
- ❖ કંઈ પણ કરવાની વૃત્તિ ન થાય એવી અત્યંત નિર્મળ દશા પ્રાપ્ત કરવી એ જ આધ્યાત્મિક સાધકોની અભિલાષા હોય છે.
- ❖ સંચિત કર્મ એ બેન્કમાં મૂકેલ મૂડી જેવું છે. પ્રારબ્ધ એ ચાલુ ખર્ચ માટે વાપરવા કાઢેલાં નાણાં જેવું છે અને કિયમાણ ચાલુ કામથી ચઢતા પગાર જેવું છે.
- ❖ વાવે તેવું સહુ લાણો, કર્મ કાયદો એમ, સત્કૃત્યે સુખ ભોગવે, દુઃખ દુષ્કૃત્યે તેમ.
- ❖ વાવે તે પામે સહુ નહીં કોઈનો દોષ, કર્મધીન જગત બધું, જાણી રાખ સંતોષ.
- ❖ કૂડાં કર્મ તાણું ફળ કૂડું છે નાકી, રૂડાં કર્મ તાણું ફળ રૂદું જાણાજો.
- ❖ સંસારે પ્રાણી સહુ કર્મધીન સુજાણા; ગુણાનુસારે સૌખ્યનો પામે દુઃખ પ્રમાણા.

૧૩ કામવાસના

- ❖ સમાજનાં સ્થૈર ને સ્વાસ્થ્ય માટે કામની પણ તેટલી જ જરૂર છે પણ એ ‘ધર્મવિરુદ્ધ કામ’ હોવો જોઈએ, નહિ તો સમાજ અપહરણા, વ્યલ્ભિયાર, અત્યાયાર, બળાત્કાર, આપધાત વગેરેનો શિકાર થઈ પડે.
- ❖ સમાજનાં ધારણપોષણ માટે અર્થકામની આવશ્યકતા જરૂરી છે પણ એ ધર્મમૂલક હોવાં જોઈએ.
- ❖ પ્રાચીન ઋષિમુનિઓએ અંતિમ પુરુષાર્થ તરીકે મોક્ષને વર્ણિયો છે. અર્થકામને ધર્મ ને મોક્ષની વચ્ચમાં મૂક્યા છે.
- ❖ પ્રાચીન ઋષિમુનિઓએ માનવીની સર્વાંગીણ ઉત્ત્રતિ માટે ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એવા ચાર પુરુષાર્થ કહ્યા છે. અર્થ અને કામ સિવાય દુનિયાના સાંસારિક વહેવાર ચાલવા શક્ય નથી પણ એ અર્થ, કામ બજે ધર્મમૂલક હોવા રહ્યા.
- ❖ કામ પણ ધર્મમૂલક ન હોય તો બળાત્કાર, અપહરણા, ટી.બી. જેવા ભયંકર રોગ ઈત્યાદિનો ઉત્પાત ફેલાઈ સમાજનું સ્વાસ્થ્ય બગડશે. કાયદાની બીકના કરતાં ધર્મની ગ્રીતિથી જ એમનું નિયંત્રણ ઠીક રીતે થાય છે.
- ❖ અંતઃશત્રુના જ્ય વગર બાધ્યશત્રુનો જ્ય મુશ્કેલ છે.

૧. ધર્મથી અવિરુદ્ધ, ધર્મ પ્રમાણે

૧૪ કૃતકૃત્યદાયી પૂજન

ચાલો ત્યારે એ હૃદયસ્થ રાણાઓડરાયને અત્યંત આનંદ આપનાર સત્યરૂપી ચંદનની અર્ચા કરીએ; અહિસા, અપરિગ્રહ, પ્રેમ, શૌચ, સ્વાધ્યાય, તપ વગેરે અક્ષય પુષ્પો ચઢાવીએ; કામ, કોધ, લોભમોહાદિ દુર્વિકારોને બાળીને સચ્ચારિત્યનો ધૂપ દઈએ; સર્વત્તમભાવરૂપી નૈવેદ્ય અર્પા સોડહમું ભાવે આરતી ઉતારીને અને એના અખંડ આનંદમાં જીવનયાત્રા આગળ ધપાવી કૃતકૃત્ય થઈએ.

સત્યચાંદને કીધી પૂજા, સંયમ અક્ષતા સાર;
મનકૂલડાં અરપી રઠિયાળાં, નિસ્વન જ્યજ્યકાર.

હૃદયમાંચાક કરી સાફ રાખ્યો હરિ,
ગ્રેમજલ પાદથી પગ ધોઉ.
સત્યશૌચાદિ પુષ્પો કરું અર્ચના,
બાળીને કામ-કુધ-ધૂપ દેઉ.

૧૫ ગાયત્રી ઉપાસના

ॐ ભूર્ભૂવઃ સ્વઃ તત્ત્વાવિતુર્વરેણ્યમ् ।

ભર્ગો દેવસ્ય ધીમહિ । ધિયો યો નઃ પ્રચોદયાત् ॥

જેની ઉપાસનાથી વિશ્વામિત્ર જેવા મહાન ઋષિ પ્રતિસૂચિ રચી દેવોને પણ વંદ્ય બન્યા તે સાર્વભૌમ ગાયત્રીમંત્રની મહાત્મા ને પ્રભાવનું વર્ણન કોણ કરી શકે? ભારતની પ્રાચીન સભ્યતા ને વિશ્વૈશ્વર્યનું મૂળ, તે સનાતનસોત ગાયત્રીમંત્ર છે. જ્યારથી ભારતના દ્વિજવર્ગનું આ મહાન રાષ્ટ્રમંત્ર તરફ દુર્લક્ષ થયું ને દેશમાં એની ઉપાસના શિથિલ થવા લાગી ત્યારથી જ ભારતની અવગતિનાં બીજ નંખાયાં ને તેને અંકુર કૂટી આજની દુર્દશા ઊભી થઈ.

કોઈપણ દેવ કે દેવીની ઉપાસના એની પશ્ચાદ્ભૂમિ પર વધારે ખીલી નીકળે છે. દત્તોપાસનામાં એના ત્રણા પાદ તે દત્તના ત્રણા મુખ છે ને ચતુર્થ પાદ એ એના નિર્ણુણા નિરાકાર સ્વરૂપનું સૂચક છે.

એનું અલ્પ પણ ઉપાસન એના ઉપાસકનો જન્મમરણાના મહાન ભયમાંથી ઉગારી સંસારસાગરમાંથી પાર ઉતારવા સમર્થ છે.

૧૬ ગુરુ

- ❖ ‘ગુ’-અજ્ઞાન-નો નાશ કરે તે ગુરુ, પરંતુ ‘ગ’-ધર્મનો નાશ કરનાર એવા લે-ભાગુ, કંઠી બાંધનારાઓ-ગ્રામજનતા તેમને સંબોધે છે એ મુજબ ‘ગારુ’ સંજ્ઞાને જ પાત્ર છે.
- ❖ યોગ્ય ગુરુ ન મળે ત્યા સુધી ગુરુ ન કરવા એ જ બહેતર છે. અણાઘડને હાથે કંઠી બંધાવી સમય અને શક્તિનો દુર્વ્યય કરવો એ બિલકુલ શ્રેયસ્કર નથી.
- ❖ એકલા બ્રહ્મનિષ્ઠ પુરુષો સંશયો છેદવા બરાબર શક્તિમાન થતા નથી. તે તો બ્રહ્મનિષ્ઠ અને શ્રોત્રિય એવા મહાપુરુષો જ કરી શકે છે, એટલે ગુરુ તરીકે તેવા મહાપુરુષોનું જ શરણ લેવું યોગ્ય છે.

‘ગુ’કારથી શાસ્ત્રે કહી મૂળ અવિદ્યા તેમ,
‘રુ’કાર તત્ત્વાશક નકી, એક ગુર્વાશ એમ.

નાતે ગોતે સબ સ્વારથકે, નિઃસ્વારથ ગુરુરાના;
આપ સમાન કરે શિષ્યનકો, દેવે પદ નિરબાના.

એક મુખોફિ સ હિ વિધિનો ચતુર્ખરોફિ હરિઃ ।
વિના ॥ ત્રિનોત્ત્રમાગહરો ૨૦૧-નર્તકોઽપ્યાલમ્ ॥

૧૭ ગુરુપૂર્ણિમા

ગુરુપૂર્ણિમા એટલે આધ્યાત્મિક વિકાસનું સરવૈયું કાઢવાનો પવિત્ર દિવસ. જ્ઞાનસૂર્ય સદ્ગુરુનો ભવ્ય આદર્શ સામે રાખી આધ્યાત્મિક આકાશમાં ઉંચે ને ઉંચે ઉડવાની પ્રતિજ્ઞા કરવાનું પુષ્યતમ પર્વ.

અને ગુરુપૂજન એટલે? જ્ઞાનવૈરાગ્યાદિ ઐશ્વર્યસંપત્તિ શ્રીસદ્ગુરુના નિર્હેતુક શીતલ વાત્સલ્ય, શરણ પકડનારના અભ્યુદય ને નિઃશ્રેયસ્તુ માટે સર્વ કાંઈ કરી છૂટવાની નિઃસ્વાહ તત્પરતા, વિશ્વકલ્યાણની ભાવના વગેરે અનંત દિવ્યગુણોનું પૂજન, એના ગુરુત્વની સંભાવના, મહત્ત્વાનું સન્માન, એના સદુપદેશને આચરણમાં ઉતારવાના સંકલ્પરૂપ લોકસંગ્રહ માટે ફૂતજાતાદર્શક સમારંભ.

૧૮ ચતુર્વિંદુ પુરુષાર્થ

આપણા નિત્યવંદ્ય કાંતદર્શી ઋષિમુનિઓએ વ્યક્તિ એવં સમાજના સર્વાંગીણ વિકાસ કે ઉત્ત્રતિ માટે આર્થિકાંગથી ખૂબ વિચારપૂર્વક પ્રવૃત્તિપ્રેરક ચાર પુરુષાર્થોની યોજના કરી છે. ધર્મ, અર્થ, કામ ને મોક્ષ.

દેરેક પ્રવૃત્તિનું મૂળ કે પાયો ધર્મ કે નીતિ અર્થાત્ માનવતા હોવો જોઈએ. અહીં ધર્મ એટલે કોઈપણ સંકુચિત પંથ કે સંપ્રદાય નહિ પણ માણસને માણસ કે સમાજ ને અન્ય સર્જન પ્રત્યે ફરજ અદા કરતાં શીખવે તે, સમાજને ધારણા કરી રાખે, છિન્ન-ભિન્ન થતાં અટકાવે તે, પતનથી અટકાવી ઉત્ત્રતિ તરફ જતાં શીખવે, સ્વને બાજુએ મૂકી સર્વ તરફ દાખિ જગાડે તે. આવી વિશાળ જગ્યાત ભાવના વગર કરેલી ફાવે તેવી સહદ્ય પ્રવૃત્તિ પણ વિનાશકારી જ નીવડે.

સમાજના ધારણાપોષણ માટે અર્થ અને કામની આવશ્યકતા જરૂર છે. પણ એ ધર્મમૂલક હોવા જોઈએ. અર્થની પ્રાપ્તિમાં, વહેંચણીમાં ને ઉપયોગમાં પણ ધર્મનો ઘ્યાલ ન રાખવામાં આવે તો ચોરી, ધાડ, સંગ્રહખોરી, કાળાબજાર, ફસ્કેગીરી વગેરે અનિષ્ટોનું અત્યારના જમાનાની માફક પૂર આવે ને સમાજ છિન્નભિન્ન થઈ જાય.

મોકાની લાંબી કે ગૂઢ વ્યાખ્યા બાજુએ મૂકીએ
ને મોક એટલે સર્વકલેશવિનિર્મુક્તિ કે કાયમની
શાંતિ એટલું જ સમજીએ તો પણ બસ છે.

ધર્મ એ સમાજના વિકાસમંદિરનો પાયો ને
મોક એ એનું છાપરણ હોવું જોઈએ.

જે મકાનનો પાયો મજબૂત ન હોય ને છાપરાનું
ઠેકાણું ન હોય તે મકાન ઉપરથી ફાવે તેટલું ભવ્ય ને
સુંદર લાગે તો પણ એ કેટલો વખત ટકે ને એમાં
રહેનાર કેટલો અને કેમ કરીને સુખી થાય તેનો
વિચાર કરવા જેવો છે.

૧૯ ચારિઅ

કંટકની વચમાં રહીને જ ગુલાબનું પુષ્પ જાતે પ્રકુલ્લ
થાય છે અને બીજાને પ્રકુલ્લિત બનાવે છે, અને પોતાની
સુવાસથી ચારે દિશા ભરી નાખી જનમાત્રને મોહિત કરી
મૂકે છે. ચંદનવૃક્ષને સર્પસમૂહમાં રહીને જ પોતાના દિવસ
કાઢવા પડે છે. તદ્વત્ત જ દુઃખપરંપરારૂપી કંટકમાં રહીને જ
માનવીનું ફદ્યરૂપી પુષ્પ વિકાસ પામે છે અને તેમાંથી
ચારિઅરૂપી સુવાસ બહાર પ્રસરી જગતમાત્ર ઉપર એક
પ્રકારની મોહિની પ્રસારે છે.

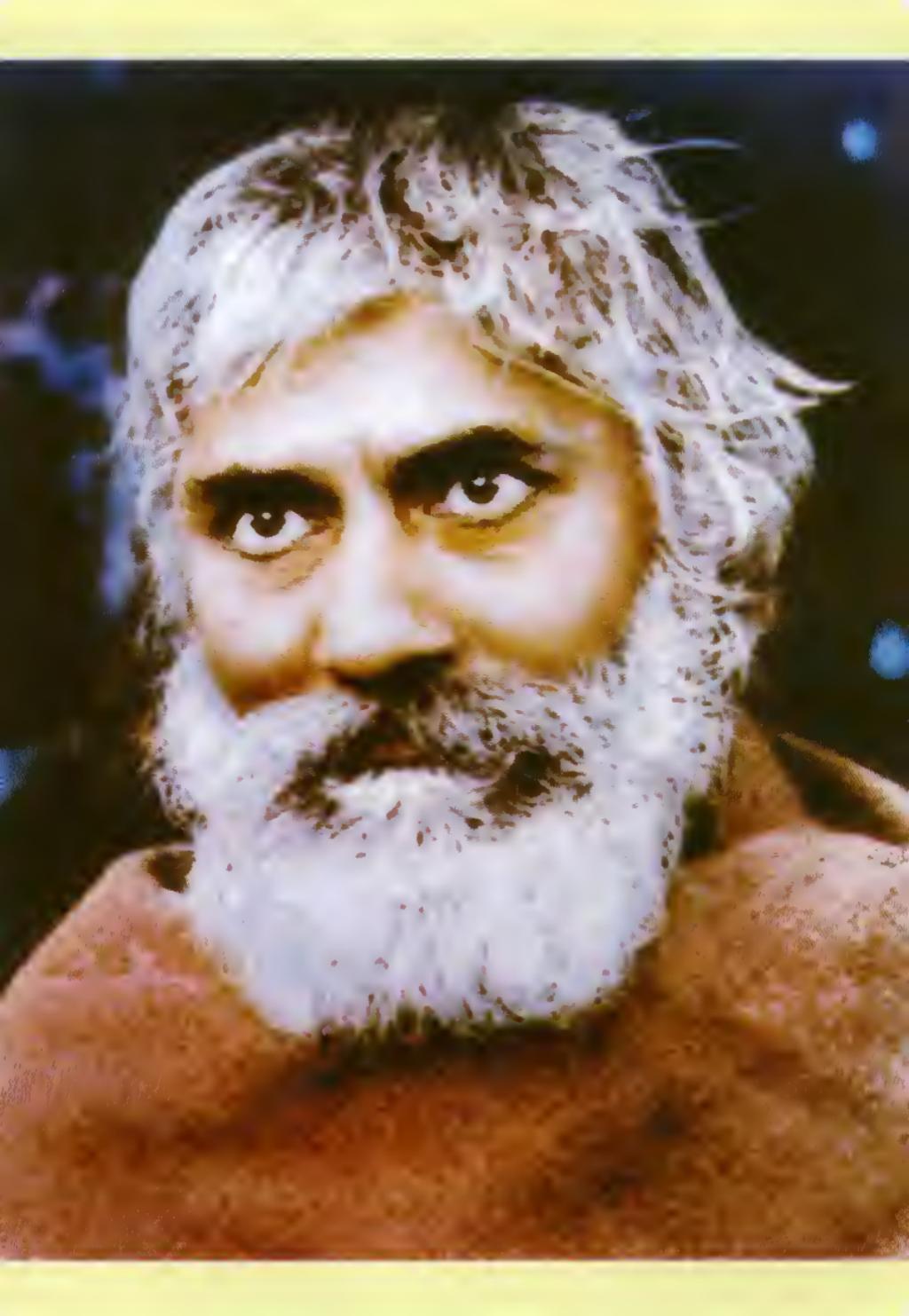
૨૧૫ સત્ય તરવાર, શીલાની ઢાલ તું,
મારી મનમાતંગ વેગથી દોડ જો.

સત્ય તણી સાડી સખીરી સાજ,
શાયળ-ચાણિયો અંદર આપે આપ જો.

૨૦ ચિત્ત

- ❖ ચિત્તમાં બહુ જ ઓછા સંકલ્પો હોય છે. પરંતુ જ્યારે સાધનામાં તત્પર થાય છે ત્યારે સિનેમાની ફિલમની પેઠે છુપાઈ રહેલા સંકલ્પોની પરંપરા દાખિંગોચર થાય છે.
- ❖ ચિત્ત એ મહાસાગર જેવું છે. સંકલ્પ એ મહાસાગરમાં પથ્થર નાંખવાથી થતા તરંગ જેવો છે. તરંગ શમી જતાં મહાસાગર શાંત જણાય છે, તેમ સંકલ્પનું કાર્ય પૂરું થતાં ચિત્ત અસલ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરે છે. એટલે સંકલ્પની સ્થિતિમાં ઊભું કરેલું દુઃખ દૂર થતાં જીવ પાછો સુખનો અનુભવ કરે છે. એથી સુખ અંદર છે જ, બહારથી આવતું નથી.
- ❖ મનની સંકલ્પવિકલ્પાત્મક પ્રયંડ શક્તિનું ભાન આપણને સામાન્યપણે થતું નથી. પરંતુ જ્યારે તેનો સંયમ કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે, ત્યારે તેની પ્રયંડ શક્તિ ચારેબાજુથી સાધકનો સામનો કરે છે. તેવે સમયે સાધકે વૈર્ય રાખી તેની ચાલ જોયા કરવી પણ સાધન પડતું મૂકવું નહિ. તે આપોઆપ પછાડા મારતું અટકશે.
- ❖ ચિત્તમાં ચિત્ત અને ત બે શબ્દો છે. તેમાં 'ત'કાર વિષયાધ્યાસનું સૂચક છે. એ વિષયાધ્યાસ-વિષયચિંતનનો ચિત્તમાંથી બહિઝાર - કરે તો એ જ ચિત્ત ચિત્ત સ્વારૂપ ચૈતન્ય, પરમાત્મસ્વારૂપ જ છે અને એ ભગવત્સ્વરૂપ આત્માની ગર્જના પેલી 'દદદ'ની મેઘગર્જના માફક તમારા હદ્યાકાશમાં થયા જ કરે છે. પણ તમારા કાન બીજે જ હોય છે.

୨୧ ଚିତଶୁଦ୍ଧି

- ❖ ચિત્તશુદ્ધિ વિના સાક્ષાત્કાર અશક્ય છે.
  - ❖ નિષ્ઠામ કર્મ સિવાય ચિત્તશુદ્ધિ અશક્ય છે.
  - ❖ ચિત્તશુદ્ધિથી દૃષ્ટિ દિવ્ય બની જતાં, જ્યાંત્યાં
પરમાત્મદર્શનનો અનુભવ થાય છે.
  - ❖ ચિત્તઅરીસા ઉપર અનેક જન્મોનો કાટ યદેલો
છે, તેને આધ્યાત્મિક સાધન વડે સાફ્ કરતા રહો.
કાટનો સંપૂર્ણ નાશ થતાં તે અરીસામાં પરમાત્માનું
પ્રતિબિંબ પડશે.
  - ❖ ૨૪, તમનો નાશ કરી, સત્ત્વગુણની વૃદ્ધિ કરવાનો
સતત પ્રયત્ન કરવો, એ ચિત્તશુદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવાનું
પ્રમુખ સાધન છે.
  - ❖ સંકલ્પોની પરંપરા જેટલા પ્રમાણમાં ઘટે તેટલા
પ્રમાણમાં જ ચિત્ત શુદ્ધ થયેલું ગણાય.
  - ❖ સંકલ્પોનો આત્યંતિક વિલય એ જ ચિત્તશુદ્ધિની
પરાકાણ છે, એ જ બ્રહ્મનિષા છે. તે સમયે
જીવ અખંડઆનંદનો જ અનુભવ કરતો હોય છે.

ચિત્તાશુદ્ધિ કર્મો નકી, પરંપરાથી એમ,
કર્મ જ્ઞાનોપયુક્તા એ, માટે કુરદું તોમ.

૨૨ ચિંતા

- ❖ કોઈ પણ જાતની ચિંતા રાખવી નહિ. ભગવાનનું ભજન કરવું. બધું સારું થશે.
- ❖ ભાવિ સારું છે. ચિંતા કરવી નહિ. ન મે ભક્તઃ પ્રણાશ્યતિ એ ભગવાનની પ્રતિજ્ઞાનું સ્મરણ રાખી ગુરુમહારાજનું સ્મરણ ચૂકવું નહિ.
- ❖ સંસારની ચિંતા શું કરો છો? જેમ અવધૂતે પોતાનું બધું તમારે ચરણો-ભક્તોને ચરણો અર્પણ કર્યું છે તેમ તમે તમારું સર્વસ્વ અવધૂતને ચરણો અર્પણ કરી નિશ્ચિંત થઈ કાં નથી બેસતા?
- ❖ ચિંતા અને દુઃખથી જ્યારે મનુષ્ય મુક્ત થઈ જાય છે ત્યારે જ તે ઈશ્વર પર નિર્ભર છે એમ કહી શકાય. જે ઈશ્વર પર નિર્ભર છે તેને જગત કે જગતિક કોલાહલ પોતાની અચળતામાંથી ઉગાવી શકતો નથી.

૨૩ જપ-જપયોગ

જપ

જપ એટલે જન્મનઃ પાતીતિ જપઃ । જન્મ-મરણના બેડાની અંદર જે આપણને સહીસલામત રીતે પાર ઉતારે એનું નામ જપ.

કેટલાક કહે છે કે પરમાત્માનું સ્મરણ કરવાથી શું થાય ? તો જેમ વ્યવહારની અંદર આપણો કોઈ સગો કે સંબંધી, એક ઓળખીઠો શ્રીમંત માણસ હોય, કે મોટો કોઈ ઓફિસર હોય, ભલે એ આપણા ભણી જોતો પણ નહીં હોય તો પણ આપણને એક પ્રકારની હુંફ રહે છે કે કોઈ સારોમાઠો પ્રસંગ આવશે તો મારી પડખે ઊભો રહેશે. તો પરમાત્માનું સતત સ્મરણ કરવાથી આપણને એક એવી જાતનો આત્મવિશ્વાસ ઉત્પત્ત થાય છે કે ફાવે તેવો પ્રસંગ આવે તો એ અનંત સર્વવ્યાપી શક્તિ મારી પડખે છે, મારે ડરવાની કોઈપણ જાતની જરૂર નથી.

જપયોગ

પરમાત્માના અનુસંધાનની અંદર હુંમેશા ભગ્ન-જપયોગ-પરાયણ રહો કારણ કે યશર્વી થવાની દુનિયામાં આ એક જ કુંચી છે કે પરમાત્માનું અખંડ સ્મરણ થાય. એને મેં જપયોગ નથી કહ્યો પણ જપયોગ કહું છું. યોગની અંદર યુજ્ઞ ધાતુ છે. યુજ્ઞ એટલે જોડવું. ચિત્તવૃત્તિ પરમાત્માની સાથે જોડવી.

કોઈપણ ઠેકાણે સફળ થવાની અંદર આ એક કુંચી રહેલી છે કે ચિત્તવૃત્તિ પરમાત્માની અંદર રહે, શરીર કામ કર્યા કરે અને મન અનુભૂતિ ધર્યા કરે, તો એ માણસનો બેડો હંમેશાં પાર થાય છે.

આ જપયોગની અંદર, પરમાત્માના સમરણાની અંદર, તમારી ચિત્તવૃત્તિ હંમેશાં લગાવી રાખો એવું હું ઈચ્છુ છું.

‘જ’કારેણ જપः પ્રોક્તઃ ‘પा’યતે જન્મતો યતઃ ।
મખશ્રેષ્ઠઃ સતાં શ્લાઘસ્ત્રિકમો મુક્તિદાયકः ॥

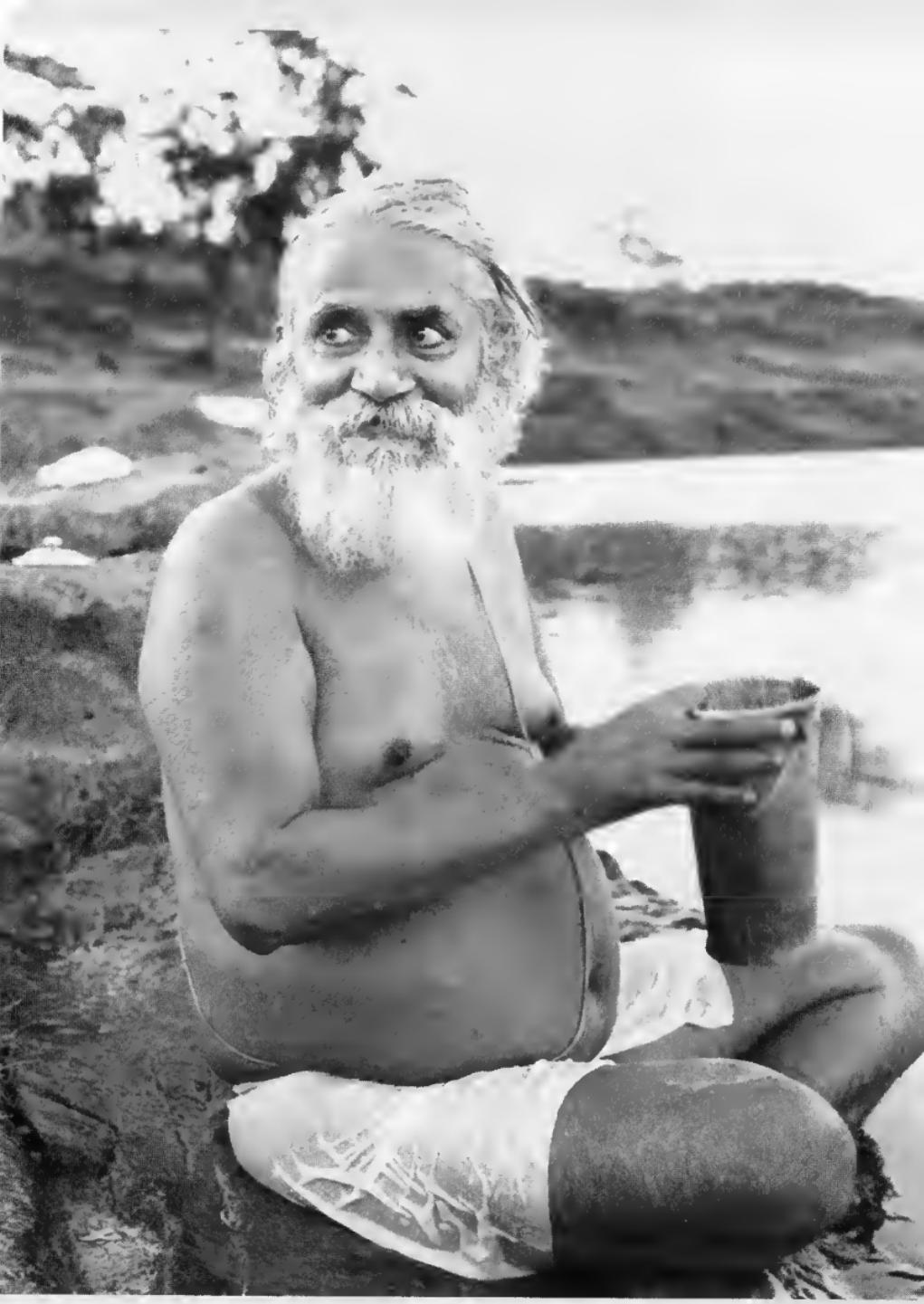
‘જ’કાર દ્વારા જપ કહેવામાં આવ્યો છે. કારણકે તે જન્મમરણના ભયથી રક્ષણ કરે છે. સંતો પણ જેની પ્રશાંસા કરે છે એવો એ સર્વશ્રેષ્ઠ યજ્ઞ છે. એ ગ્રાણ પ્રકારે (મોટેથી બોલીને, ઉપાંશુ અને માનસિક) કરવાથી મુક્તિદાયક બને છે.

૨૪ જ્ઞાન-જ્ઞાની

- ❖ જ્ઞાન જેવી પવિત્ર વસ્તુ દુનિયાની અંદર કોઈપણ જાતની નથી અને જેણે જ્ઞાનસંપાદન કર્યું છે તેને કોઈપણ જાતની ચિંતા નથી. સદ્ગ્વિદ્યા-જો સારી વિદ્યા-સંપાદન કરી હોય તો પેટ ભરવાની, ધંધાની, બંગલાની, મોટરોની કોઈપણ જાતની ચિંતા કરવાની માણસોને જરૂર નથી. એ તો વિદ્યાના ગુલામ થઈને આપણી પછવાડે દોડવાનાં છે.
- ❖ એક પરમાત્માસ્વરૂપનું જ્ઞાન થતાંની સાથે મનુષ્યની સર્વ શંકાઓનો આપમેળે લય થઈ જાય છે.
- ❖ જેવી રીતે શુદ્ધ જળમાં બીજું શુદ્ધ જળ નાંખીએ અથવા એને જુદું રાખીએ તો પણ બજે એકરૂપ જ છે. તેવી રીતે જ્ઞાનીપુરુષનો આત્મા ફાંચે તે સ્થિતિમાં હોય તો પણ એને મેલનો સ્વર્ણ થતો નથી.
- ❖ જ્ઞાનીઓનો જ અનુભવ પ્રસિદ્ધ થવો જોઈએ; અજ્ઞાનીઓનો નહિ.
- ❖ જ્ઞાન એ લેવાની વસ્તુ છે, આપવાની નહિ.
- ❖ પ્રશ્નોત્તરથી જ્ઞાન મેળવવાની પદ્ધતિ એ આર્ય પદ્ધતિ છે.

૨૫ તીર્થ

- ❖ તીર્થોનું વાતાવરણ સાત્ત્વિક પરમાણુઓથી ભરેલું હોય છે. એમાંથી કોઈ પણ પરમાણુ પાત્રમાં (મનુષ્યમાં) પ્રવેશ કરી તેને દિવ્યપ્રકાશ અર્પે છે. તેથી બની શકે એટલું તીર્થોનું-દેવસ્થાન અથવા સંતસ્થાનનું સેવન કરો.

- ❖ તપશ્ચર્યા કરવાનાં તીર્થસ્થળોને મોજ ઉડાવવાનાં કે હવા ખાવાનાં સ્થાનો ન બનાવો.

- ❖ પવિત્રતાનો પૂરો ઘ્યાલ રાખી દરેક સ્થળે અને દરેક સાથે પવિત્રતા જાળવો.

- ❖ જેનું મન નિર્મણ છે તેને તીર્થ કરવાની જરૂર નથી અને તીર્થ કરવા છતાં મનનો મેલ ટળતો નથી તેની તીર્થયાત્રામાં કંઈ અર્થ નથી.

- ❖ તીર્થમાં નાનું સરખુંય પાપ થઈ જવાથી મહાન પુષ્યનો ક્ષય થઈ જાય છે, માટે ખાસ કરીને તીર્થમાં ખૂબ સાવધાનીથી વર્તો.

૨૬ દત્તનો સનાતન ઉપદેશ

કોઈપણ જાતના બદલાની ઈચ્છા વગર,
સ્વખમાંથે કીર્તિનો લોભ રાખ્યા વગર ભૂખ્યાંને
ભોજન, ખાસાંને પાણી, નંગાને વસ્ત્ર, મૂર્ખને જ્ઞાન,
કુઃખીને દિલાસો, નિરાશ્રિતને આશરો વગેરે અપાય
છે એ જ સાચું દાન છે ને એવું દાન કરનાર કદી
કુઃખી થતો સાંભળ્યો નથી. ભગવાન દત્તનો આ
જ સનાતન ઉપદેશ છે.

દયા, દાન અસુ દમન હૈ દદ્દાકા યહ ભેદ,
તતા વિષયાધ્યાસ હૈ તાકો તું કર ભેદ.

૨૭ દત્તાવતારનું રહસ્ય

બુવાબાળના આ પ્રચ્છન્ન ચાર્વાકયુગમાં સદ્ગુરુ મળવા સહેલ નથી અને ગમે તેવી પોતાને ગુરુ કહેવડાવનારી વ્યક્તિ માટે ગુરુભાવ જાગતો નથી! તો પછી સેવા કેવી રીતે થાય? એવી શંકા ધરાવનારાઓ માટે જ ભગવાને દત્તાવતાર ધારણ કર્યો. લોકોના અજ્ઞાનનો નાશ કરી, જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી એમને સંસારનાં સંકટમાંથી ઉગારવા માટે જ આ અવતાર છે. આ વિશિષ્ટતાને લીધે જ તેને ગુરુઅવતાર કહે છે અને માટે જ એ દેવને ‘ગુરુદેવ દત્ત’ તરીકે સંબોધે છે.

બીજા અવતારો અમુક કાર્ય કરવા પૂરતા જ હોઈ કાર્ય પૂરું થતાં સ્વધામ ગયા. પણ અજ્ઞાન દૂર કરવાનું કામ અનંતકાળ સુધી ચાલવાનું હોવાથી આ દત્તાવતારનો અંત શાસ્ત્રોમાં ક્યાંય વર્ણવ્યો નથી. માટે જ (ગુપ્ત કે પ્રગટિશ્ચ) આ અવિનાશી અવતાર મોહાસુરનો નાશ કરવા માટે - ધર્મ સંસ્થાપનનું કાર્ય કરવા માટે એક યા બીજા રૂપે પૃથ્વી ઉપર સતત કાર્યરત રહે છે.

૨૮ દદદની વાત

દેવો, મનુષ્યો અને અસુરો પોતાના પિતા પ્રજાપતિની પાસે શિષ્યભાવે વિદ્યાભ્યાસ કરવા માટે રહ્યા, અને બ્રહ્મચર્ય પાળી એમની સેવા કરવા લાગ્યા. આમ, બ્રહ્મચર્યપૂર્વક કેટલોક કાળ પિતાની પાસે વસીને પ્રથમ દેવોએ જઈ પ્રજાપતિને કહ્યું, “અમને ઉપદેશ કરો.” પ્રજાપતિએ ઉત્તરમાં માત્ર ‘દ’ એ એક જ અક્ષર કહ્યો. એ સાંભળી દેવો પોતાને ફૂતફૂત્ય માની ચાલવા માંડ્યા. એટલે પ્રજાપતિએ પૂછ્યું, “કેમ, મેં ઉપદેશ કરેલા અક્ષરનો અર્થ તમે જાણ્યો?” વિલાસપ્રિય દેવાએ કહ્યું, “હા જી. અમે એ બરાબર સમજ્યા છીએ. આપ અમને “તમે દમન-ઈન્દ્રિયોનો નિગ્રહ કરો” એવું કહો છો.” આ સાંભળી પ્રજાપતિએ કહ્યું, “હા, એ જ મારો કહેવાનો અર્થ છે.”

ત્યારપછી મનુષ્યો પ્રજાપતિ પાસે ગયા, પ્રજાપતિએ તેમને પણ ‘દ’ એ જ અક્ષરનો બોધ કર્યો. લોભી મનુષ્યો સમજ્યા કે પ્રજાપતિએ આપણાને દાન કરવાનું કહ્યું છે. ત્યારપછી અસુરો ગયા તો તેમને પણ ‘દ’ એ એકાક્ષરી મંત્રનો જ બોધ કર્યો. હિંસા-પરાયણ અસુરો સમજ્યા કે પ્રજાપતિ આપણાને પ્રાણીમાત્ર પર દયા કરવાનું કહે છે. આજે પણ મેધગર્જનારૂપ દૈવીવાણી ‘દદદ’ કહી “દમન કરો, દાન કરો અને દયા કરો”નો ઉપદેશ કલ્યાણકાંક્ષી જીવને કરે છે.

૨૯ દમ-શામ

(પથ)

અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ વગેરે યમ કહ્યા છે અથવા એક શબ્દની અંદર ઈદ્રિયદમન એટલે યમ અને એ યમ હોવાની સાથે શમિનઃ-મનોનિગ્રહ પણ જોઈએ, કારણ એકલો ઈદ્રિયોનો નિગ્રહ તમે કર્યો અને મન તમારું વિષયોની અંદર ભટકતું હોય તો કોઈ પણ જાતની શાંતિ પ્રાપ્ત થતી નથી.

મનની અંદર સદાચારનો વિચાર કરો અને ઈદ્રિયદમન જો ન કરો તો પણ તે નકામું છે. એટલે જ્યાં જ્યાં શાસ્ત્રની અંદર યમ લખ્યો છે ત્યાં શમ પણ લખ્યો છે. યમ એટલે ઈદ્રિયનિગ્રહ, શારીરિક તપશ્ચર્યા અને શમ એટલે મનોનિગ્રહ અથવા માનસિક તપશ્ચર્યા. એ કરવાની રહી મનુષ્યોએ. અને એક શબ્દમાં તમે સમજો એટલે સદાચાર. પથ્ય એટલે સદાચારયુક્ત રહેવું.

૩૦ દિગંબર દા

ભગવાન દત્તાત્રેયની સાથે દિગંબર શબ્દ નિત્ય જોડાયેલો જોવામાં આવે છે.

દિગંબર-દિશાઓનું અંબર-એ વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે વસ્ત્રની માફક દિશાઓને ઢાંકનાર એટલે પિંડ અને બ્રહ્માંડની બહાર પણ વ્યાપી રહેનાર, અને 'દિશા અંબર છે જેનું તે' એ વ્યાખ્યા પ્રમાણે દિશારૂપી વસ્ત્રની અંદર રહેનાર. આમ, બજે વ્યાખ્યાનો સાથે અર્થ કરતાં, બ્રહ્માંડની અંદર-બહાર વ્યાપીને રહેનાર, 'અત્યતિષ્ઠ્ઠ દશાંગુલમ्' એવું નિત્ય નિર્ગુણ પરમ તત્ત્વ-પરમાત્મા.

દિગંબર એ શબ્દમાં પાંચે ઉચ્ચારસ્થાનોના અક્ષરો આવેલા છે. દ-દંત્ય, ઈ-તાલબ્ય, ગ-કંદ્ધ્ય, મુ-અનુસ્વાર, બ-ઔષ્ણ્ય અને ર-મૂર્ધન્ય. એટલે એના વિશુદ્ધ ઉચ્ચારણથી વાણી પવિત્ર થઈ એમાં મંત્ર સામર્થ્ય પ્રગટે તો શી નવાઈ?

ત્યારીઓના બાદશાહ અને આંતારિક વાસનાઓના સૂક્ષ્મ આવરણને પણ ફેરી દઈ, જીવતાં પણ મુક્તદશામાં ફરનાર વિરલ યોગીશ્વર દત્ત જેવા ગહન અવતારી વિગ્રહ સાથે દિગંબર શબ્દનો ઉલ્લેખ જોવામાં આવે છે.

૩૧ ધર્મ

ધારયતીતિ ધર્મઃ। જે વ્યક્તિને ને સમાજને ધારણા કરી રાખે, છિન્નભિન્ન થતો અટકાવે, અધઃપતનમાંથી બચાવે, ઉર્ધ્વગામી કરે તે ધર્મ. અહિંસા, સત્ય, દ્યા, દાન, જપ, તપ, શૌચ, સ્વાધ્યાય, ક્ષમા વગેરેનું આચરણ એટલે ધર્મ. એમાં જઘડાને સ્થાન જ નથી, ભેદભાવને અવકાશ જ નથી. એ (ધર્મ) ભિન્નતામાં એકતા બતાવનાર, અંધકારમાંથી પ્રકાશમાં લઈ જનાર અક્ષય દીવડો છે. એને આધારે માણસ ને સમાજ અસત્થી સત્ત તરફ, તમસથી જ્યોતિ તરફ, મૃત્યુથી અમૃતત્વ તરફ, હુઃખમાંથી સુખ તરફ, અશાંતિમાંથી શાંતિ તરફ, બરબાદીમાંથી આબાદી તરફ પ્રગતિ કરે છે.

ધર્મ એ ભિન્ન મનોને સાંધનાર વજરસ છે, દૈતમાંથી અદૈત, ભેદમાંથી અભેદ સર્જે છે.

ધર્મને નીતિ કે અધ્યાત્મથી ફારગતી આપો તો એ નીતિ કે અધ્યાત્મ કેવળ કાગળ કે કલ્પનામાં જ રહેવાનાં છે. નીતિ કે અધ્યાત્મનું પ્રગાટ થવું, આચરણમાં ઉત્તરવું - એટલે જ ધર્મ. ધર્મનું કલેવર ન હોય તો એ નીતિ કે અધ્યાત્મની વાતો કંઈ જ ધોળવાનાં નથી.

યતોડભ્યુદ્યનિઃ શ્રેયસ્તસ્તિદ્વિઃ સ ધર્મઃ ।

જેનાથી અત્યુદ્ય અને નિઃશ્રેયસ બતે સિદ્ધ થાય તે ધર્મ. ધર્મનો જય હો । અધર્મનો ક્ષય હો !!

❖

ધર્મ એ મનની દવા છે. જેનાથી ચિત્તની ચંચળતા દૂર ન થાય તેને ધર્મ કેમ કહી શકાય ?

❖

બાળપણમાં પડેલા સંસ્કાર અતિ દફ હોય છે. માટે ધર્મના સંસ્કાર પણ નાનપણથી જ પાડવાની ખાસ જરૂર છે.

❖

પ્રૌઢ વયનાં મનુષ્યોએ વિશેષ કરીને ધર્મ તરફ વળવું જોઈએ. કારણ કે સંસારના કડવા અનુભવો અને શક્તિઓની ક્ષીણતાને લીધે તેમનામાં સ્વાભાવિક રીતે જ વૈરાગ્યનો ઉદ્ય થયો હોય છે.

❖

મનુષ્યને પશુથી જુદો પાડે, પશુતામાંથી માનવતા તરફ લઈ જાય તે ધર્મ.

❖

ધર્મ એટલે મનુષ્યની અંદર રહેલા હૈવી અંશનું પ્રકટીકરણ.

૩૨ ધર્મરહસ્ય

જુદા જુદા ધર્મ એ પ્રભુને પામવાના જુદા જુદા માર્ગો છે. અંતિમ મંજિલ કે પ્રાણ્ય સ્થાન બધાનું એક જ છે. ‘એકં સદ્ગુર્ વિપ્રા બહુધા વદન્તિ! ’ સત્ય એક છે; જ્ઞાનીજનો એને વિવિધ રીતે વર્ણવે છે.

સમાજને છિન્નભિન્ન થતો જે અટકાવે અને પરસ્પર પ્રેમરજજુથી સદાને માટે સંઘટિત રાખે એનું નામ ધર્મ. અહિસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ એ પાંચ યમ એ આ ધર્મ કલેવરના પ્રાણ છે.

૩૩ નામ

નામ (ન આમ) એ આમ જનતાનું 'નેતિ' છે; જીવને શિવ સુધી પહોંચાડવાનો પુલ છે. ભવરોગનું અચ્યુક ઓસડ છે. દુઃખિયાનો વિસામો છે. સુખિયાના આનંદનું અધિક્ષાન છે. નિર્ધનનું ધન છે. રોગીનું સ્વાસ્થ્ય છે. અભણાનો આશરો છે. ને ભણોલાનું અહંભૂત ભગાડનાર છે.

અનંત નામોમાં એ એક જ અભિલાધાર અનામી રહેલો છે. અનંતરૂપમાં એ એક અરૂપી લપાયેલો છે !! માટે નામના ઝડપ મૂકી એ નામીને પકડો. મૂળ વસ્તુને શરણો જાઓ અને નિર્ભય, નચિંત થઈ બધે વિચરો.

નામ હજારો નામી એક ! રૂપ કરોડો રૂપી એક !
સધળે એહ જ રંગ નિહાળ, બીજો ઝડપો વર્થ અસાર,
અંધાને રવિનો શો ઘ્યાલ ?

સહસ્રનામે નામી એક, દત્ત દિગંબર અસંગ છેક !

૩૪ નામસ્મરણ

- ❖ નિશ્ચયપૂર્વક માનો કે આ કલિયુગમાં પરમાત્માનું નામ-સંકીર્તન એ જ સાક્ષાત્ મનોવાંછા પૂરી કરી ચિરશાંતિ આપનાર કલ્યવૃક્ષ છે. ગ્રલુ અનંત છે. એટલે એનાં નામ પણ અનંત છે, પણ એ હજારો નામોનું અધિકાન-નામી સર્વ ઈન્દ્રિયોમાં બેલનાર ગોવિન્દ એક જ છે. ગ્રલુનું ફાવે તે નામ લો. ફાવે તે રૂપનું ધ્યાન ધરો. એ પ્રવાહ, બધાં નવાણોનું પાણી સમુદ્રમાં મળે તેમ, એ બહુનામી અનામી-બહુરૂપી-અરૂપી-સાકાર નિરાકાર પરમાત્માને જ પહોંચે છે.
- ❖ નામસંકીર્તન, અધિકારની વિશાળ મર્યાદા અને સર્વ સુલભતાને કારણો, ખાસ કરીને કલિયુગમાં, ભગવત્માપિતનું શ્રેષ્ઠ સાધન છે.
- ❖ નામસંકીર્તનને તમારા જીવનમાં એવું ઓતપ્રોત બનાવો કે ધર કે બહારનું સઘળું વાતાવરણ નામમય બની રહે.
- ❖ કોઈપણ વસ્તુનું સ્મરણ કરવું એટલે તે વસ્તુ સિવાયની તમામ વસ્તુઓનું વિસ્મરણ કરવું એવો પણ અર્થ લેવાનો છે. ભગવત્મામનું સ્મરણ હુન્યવી તમામ ચીજેના વિસ્મરણપૂર્વક થાય ત્યારે જ સારી રીતે થઈ શકે છે.

ભવરોગનામસ્મરણ

(ભવરોગનામસ્મરણ ઓસાડ)

- ❖ માણસ માત્રને રોગ એક જ થયો છે અને તે ભવરોગ. એટલે જ અશાંતિ, કલેશ, કલહ, અસમાધાન. અને તેના પર ભગવત્નામસ્મરણ એ ઈલાજ પણ એક જ છે.
- ❖ સંસાર સધળે દુઃખથી ભરેલો છે. કે કોઈ પૂર્ણ સુખી છે, તેના સુખનો પાયો ભગવત્નામસ્મરણ જ છે.
- ❖ આ અટપટા કલિકાળમાં એક ભગવત્નામ જ તારક છે. વ્યવસાયબાહુલ્ય, ખટપટ ને કલહથી ભરેલા આ જમાનામાં સર્વ સાધારણ મનુષ્ય બીજું કરી પણ શું શકે? કબીર સાહેબ કહે છે તેમ:

ભૂખે ભોજન, ખાસે પાની, નંગે બસ્તર દીજે,
સાધો રામભજન કર લીજે.

ઔષધં ભગવત્નામ વૈઘો કારુણિકો ગુરુઃ ।
ભવરોગનાશાય પદ્યં સાધુસમાગમઃ ॥

મન છોડ દે કપૃટ હરિપદ ભજ રે.

૩૫ પરમતસહિષ્ણુતા

સામાન્યતઃ દુનિયાની અંદર જઘડા કેમ થાય છે? બીજાના મતને આપણો સહી લેતા નથી તેથી. હવે સાચો (મત) કોનો છે તે તો પરમાત્મા જાણો, પણ મારી એક માન્યતા હોય, તમારી બીજી માન્યતા હોય, એટલે જઘડો આવીને ઉભો રહે. દરેક જણા પોતાના મત પ્રમાણો બીજાને ચલાવવાનો આગ્રહ રાખે છે. તો તે વખતે વિચાર આપણો એવો કરવો કે હું બીજાના મત પ્રમાણો દરેક બાબતમાં ચાલું છું ખરો? તો 'નથી' એવો જવાબ આવશે. તો પછી બીજા બધા મારા કહ્યા પ્રમાણો ચાલે એવું દ્યાચ્છવાનો આપણાને શો અધિકાર છે? પછી થાય કે નહિ એ બીજી વાત છે અને આપણું મન એ બહારની દુનિયાનું પ્રતિબિંબ છે અને આવી રીતે વર્તવા લાગશો તો દુનિયાની અંદર કોઈ ઠેકાણો દુઃખ જેવું કંઈ જણાશો નહિ. એટલે પરમતસહિષ્ણુતા કેળવો. બીજાનો મત સહો.

વધો વાદવાદે જ એ વેરાળ,
બણો ઝાળમાં પ્રેમનો તંતુ ભાળ.

૩૬ પરસ્પરદેવો ભવ

એક બીજા તરફ દેવદાસિથી જોતાં શીખો, દાનવ-
દાસિથી નહિ. દરેક વ્યક્તિમાં રહેલા દેવત્વને-હેવી
અંશને-પિછાનો. અને એકબીજાનું મંગલ છાચી
જગતમાં માંગલ્ય વરસાવો! વિચાર, વાણી અને
વર્તનમાં એકતા આચરો.

દાનવદાસિ છોડી દો. મનુષ્યમાગમાં, અરે!
પ્રાણીમાત્રમાં દેવદાસિ રાખી પરમાત્માસ્વરૂપનો સાક્ષાત્કાર
કરો. એના સર્જનમાં કોઈ ઊંચુ નથી; કોઈ નીચુંચ
નથી. ઊંચ-નીચ, ગરીબ-તવંગર, સુશિક્ષિત-અશિક્ષિત
વળે ભેદો આપણી દાસિમાં છે. માનવ-સર્જિત છે.

‘ખાડો ખોટે તે પડે’ એ ન્યાયે માનવીએ બીજાને
માટે ખાડો ખોટી, પોતાના માટે ઐશ્વર્યના મહેલ ચણાવા
માંડયા છે. એટલે જ એ દિન-પ્રતિદિન દુઃખના પાતાળ-
કૂવામાં ગબડી રહ્યો છે. તેથી એક જ સૂગમાં
ભગવત્તામસ્મરણના પથ્યરૂપે અવધૂતે કહ્યું છે કે -
‘પરસ્પરદેવો ભવ!’ તમે બીજામાં દેવત્વ નિહાળતાં
શીખશો તો બીજો પણ તમને દેવ નીરખશો.

૩૭ પાપ-પુણ્ય

- ❖ જે કર્મ પરમાત્મા તરફ લઈ જાય તે પુણ્ય; અને જે પરમાત્માથી દૂર લઈ જાય તે પાપ.
- ❖ પૂર્વકર્મજન્ય શુભ સંસ્કારો જગ્રત થતાં મનુષ્ય પુણ્ય કરવા પ્રેરાય છે અને અશુભ સંસ્કારો જગ્રત થતાં પાપ કરવા પ્રેરાય છે.
- ❖ મહાપુરુષની કોઈ પણ રીતે ઠેકડી કરવી એ મહાન પાપ છે, એનાથી ભौતિક તેમજ આધ્યાત્મિક અધઃપતન થાય છે.
- ❖ સખી 'પે' પરપીડન પાપ નિશ્ચય માનો રે, પરદુઃખભંજનતા પુણ્ય એક વખાણો રે.

૩૮ પ્રાર્થના

- ❖ સામાન્ય રીતે ભજન અને પ્રાર્થના એ સારામાં સારી વસ્તુ છે. કારણ કે દુનિયાની અંદર દરેક વસ્તુ માટે પ્રભુકૃપાની જરૂર છે અને પ્રભુકૃપા મેળવવાને માટે પ્રાર્થના.

સાનુકૂલે જગત્તાથે સાનુકૂલં જગત્ત્રયમ् ।

- ❖ રાજાઓના રાજા પરમાત્મા-આખાય બ્રહ્માંડ પર જેની સત્તા ચાલે છે, તેની સાથે જો થોડી દોસ્તી થઈ જાય, અને એ થોડામાં રીજે એવો છે, એને કંઈ બીજું-ત્રીજું જોઈતું નથી. ‘ભાવેન દેય’ જો આપણો ભાવ સાચો હોય તો એ ભાવ પ્રદર્શિત કરવાને માટે પ્રાર્થના એક સાધન છે, એક પુલ છે.
- ❖ પરમાત્મા પાસે જવાને માટે, આપણો આ તરફ છીએ, પરમાત્મા પેલી તરફ છે અને કલ્યના કરો, વચ્ચમાં એક મોટો મહાસાગર છે, એ તરવાને માટે પ્રાર્થના એક પુલ છે, એનાથી તમારી કલ્યનામાં નહીં આવે એટલી બધી તાકાત મનુષ્યની અંદર આવે છે અને એ તાકાત એક વખત આવી એટલે બધે ફિટેહ ફિટેહ.
- ❖ સહદય અને નિષ્ઠામ પ્રાર્થના એ આધ્યાત્મિક સાધનાનો પ્રાણ છે.
- ❖ મારું શસ્ત તો પ્રાર્થના છે, પણ લૂખ્ભી નહિ. એની પાછળ **sincere** આચારણાનું જોર જોઈએ.

૩૮ પ્રારબ્ધ અને પુરુષાર્થ

- ❖ બધો પ્રારબ્ધનો ખેલ છે. માટે દ્રષ્ટા થઈ દૂરથી એ જોયા કરવું. એની સાથે તાદાત્મ્ય પામી વૃથા હર્ષશોકમાં પડવું નહિ.
- ❖ દાક્તરને બતાવે શું થશે? દર્દ મટાડવું હોય તો મારામાં શું તાકાત નથી? પરંતુ પ્રારબ્ધનો ભોગથી ક્ષય થાય એ જ ઈષ્ટ છે.
- ❖ દરેક નાનામોટા પ્રસંગની પાછળ કંઈક ઈશ્વરી સંકેત, ગૂઢ છતાં ચોક્કસ, જરૂર હોય છે. એ ઓળખી તદનુસાર દેવેચ્છાને તાબે થઈ યથાપ્રાપ્ત ભાવિનો સામનો કરવામાં, કેડ કસવામાં પુરુષાર્થની સાર્થકતા છે.

હૈવ પાંસારું જેહનું રક્ષો તોનો કર્મ,
કો મારે એને પણી કરે દેવ યચ્છર્મ.

દૈવે દેહ ભલે રમે, પામે સુખ કે દુઃખ,
દેખો લીલા દૂરથી, જ્ઞાની તટસ્થ મૂક.

ત્રिवિદ્ય જાણ પ્રારબ્ધ આ, સ્વેચ્છા પ્રથમ સુજાણા,
દ્વિતીય પરેચ્છા જાણ તું, ત્રીજું અનિચ્છા માન.

୪୦ ମଞ୍ଜନ

- ❖ અખંડ એકચિતથી સ્વસ્વરૂપનું ચિંતન કરવું એને જ (જ્ઞાનીઓએ) ભજન કહું છે એને એ જ એક જન્મ, મૃત્યુ ને જરાનો નાશ કરનાર છે.
  - ❖ ભજન કરો અને નીતિથી વ્યવહાર કરો.
  - ❖ ભજનમાં પ્રમાદ કરવો નહિ, એટલે બધું ઠીક જ થશે.
  - ❖ ભજન જ સર્વ દુઃખોનો અચૂક ઈલાજ છે. માટે બને તેટલું ભજન કરો.
  - ❖ દરરોજ વધુ ભજન ન બને તો વર્ષમાં એક મહિનો તો જરૂર એવો રાખો કે જેથી આખું વર્ષ ચાલે એટલું ભજનપુણ્યભંડોળ સંગ્રહી શકાય. તેથી તમારું આખું વર્ષ નિર્વિદ્ધ સુખ શાંતિપૂર્વક પસાર થશે.
  - ❖ કોઈપણ ભજન ગાતી વખતે તેમાં વર્ણવેલા દશ્યનો ચિતાર નજર સામે ખડો કરો એટલે સગુણ સાક્ષાત્કારના પ્રત્યક્ષ દિવ્ય અનુભવો મળવાનો સમય જલદી આવશે.
  - ❖ પાત્રમાં પાણી ભરાતાં હવા આપોઆપ નીકળી જાય છે. તેમ ચિત્તમાં ભજનની ભરતી થતાં આપોઆપ ભોગવાસનાઓનો નાશ થશે.

- ❖ સર્વ સામર્થ્યનું મૂળ ભજન છે. એ વિના બીજું બધું અવધૂતને મન જાંગવાનાં નીરથીય ફીકું છે.
- ❖ સર્વથા ભજનમાં પ્રમાદ કરવો નહિ. એ વિના બીજું લૂખું છે. ધીમે ધીમે ભજનનો રંગ એવો જામે કે એમાં અન્ય સર્વ રંગ ભુસાઈ જાય ને છેવટે એ રંગનું પણ સ્મરણ ન રહે.
- ❖ તમે બધા ભજન કરશો એટલે એની તાકાત વધી જશો. એટલી જ લિક્ષા નિખાલસપણે આપશો તો બસ છે.
- ❖ સર્વથા ભજનમાં પ્રમાદ કરવો નહિ. બહારની વેઠ કરવા છતાં પણ અંદરનો તાર તૂટવા દેવો નહિ. બીજું બધું યથા પ્રારબ્ધ આવી મળશો પણ ગયેલી જુવાની નહિ આવી મળે, એનો બનો તેટલો સારો ઉપયોગ કરી લેવો.
- ❖ ભજન ખૂબ કરો. એ મારી સેવા જ છે.
- ❖ મારું બધું નાવ તમારા લોકોના ભજનને આધારે છે.
- ❖ સર્વથા ભજનમાં પ્રમાદ કરવો નહિ. એના જેવી શાંતિ આપનાર બીજી એકેય વસ્તુ નથી.
- ❖ ભગવાનનું ભજન કરશો તો તમારું કલ્યાણ થશે.

❖ ❖ ❖

૪૧ મંત્ર

મંત્ર એટલે અમોઘ સંકલ્પબળ ગ્રાપ્ત કરવા માટે શબ્દિમુનિઓએ દિવ્યદાસ્તિએ નક્કી કરેલો સાંકેતિક શબ્દસમૂહ.

આવા શબ્દોમાં ‘અમંત્રમક્ષર નાસ્તિ’ એ ઉક્તિ મુજબ મંત્રશક્તિ વગરનો એક પણ અક્ષર નથી. મંત્રમાંના દરેક શબ્દાક્ષરોના વ્યવસ્થિત સશાસ્ત્ર ઉચ્ચારણથી શરીરમાંના પ્રાણવાયુમાં અમુક પ્રકારની ગૂઢ કંપારી અને તત્ત્વવર્ણ ઉત્પત્ત થાય છે. અને એમનાં ધર્ષણાથી જે તે જ્ઞાનમજજાનેન્ન (Nerve Centre)માં પ્રસુપ્ત ગૂઢશક્તિ જાગ્રત થાય છે અને તેની વ્યાખ્યાનના અભાવમાં સામાન્ય મનુષ્યમાં હોતું નથી, માટે દરેક માણસના ગમે તેવા ઈચ્છા મુજબના ઉચ્ચારણથી ગમે તે કાર્ય સિદ્ધ થતું નથી. એ મંત્રશાસ્ત્રનું અત્યલ્પ રહસ્ય ધ્યાનમાં રાખી દરેક ધાર્મિકવિધિ હાથમાં લેવી જોઈએ.

૪૨ માનવતા

આજકાલ ધર્મને બદલે જ્યાં ત્યાં માનવતાનો ઉદ્ઘોષ સંભળાય છે. પણ એ માત્ર શબ્દભેદ જ છે. ધર્મ? માનવતા. કર્મ? માનવતા. જ્ઞાન? માનવતાનો જ વિકાસ. ભક્તિ? માનવતાનો જ પરિપાક. અને યોગ? એટલે જ માનવતાનું પરિશીલન.

માનવતાવિહોણો ધર્મ હોઈ જ ન શકે ! માનવતાની પરાકાણ એટલે જ દેવત્વની પ્રાપ્તિ અને એ પ્રાણીમાત્રમાં, અરે ! વસ્તુમાત્રમાં, નિગૂઢ દેવત્વની અનુભૂતિ એટલે જ આત્મસાક્ષાત્કાર કે સ્વાનુભૂતિ. સ્વામી વિવેકાનંદે એટલે જ કોક ઠેકાણો કહ્યું છે :

'Religion is the manifestation of Divinity already in man.'

ધર્મ એટલે મનુષ્યની અંદર રહેલા દૈવી અંશનું પ્રકટીકરણા.

આપપીડથી જન પરપીડા જે લાહે
ધાન્ય ધાન્ય અવતાર દેવતા ઓહ જો.

૪૩ માંદગી અને મૃત્યુ

માંદગી વિશે

- ❖ સાચા રણશ્વરાની ભરદાનગી ખાલી કવાયત કે શોખના ગોળીબારમાં નથી પ્રગટી નીકળતી. એની મોજ તો રણસંગ્રહમાં જ છે. જ્ઞાનીનું પણ તેમ જ છે. એના મગજની શક્તિનું માપ તો જીવલેણા માંદગીમાં જ કાઢી શકાય.
- ❖ પોતાની શક્તિનું પોતે માપ કાઢવા માટે આવી બીમારી જેવો બીજો ભાગ્યે જ કોઈ ઉપાય મળી શકે અને તદ્દન પરદેશમાં આવી બીમારી આવી પડે એને હું તો આત્મોનીતિની પ્રગતિનું ઊંડાણ માપવા માટે ઉત્તમ તક માનું છું. ને એવી તક આપવા માટે પરમાત્માનો અંત:કરણપૂર્વક આભાર માનું છું.
- ❖ બીમારી કરતાં બીમારીના વિચારો જ માણસને વધારે હતાશ અને હતવીર્ય બનાવે છે.
- ❖ ખુશામત માળીની કદિ ના કરે, વસંત વનમાળી ! નિજાનંદે ફરે અવધૂત, દઈને મોતને તાળી ॥

મૃત્યુ વિશે

- ❖ મોત શી ચીજ છે? એમાં અસાધારણ જેવું શું છે? એક ડગલો ઉતારી બીજો પહેરવો કે એક ઓરડામાંથી ઊઠી બીજા ઓરડામાં જવું અથવા એક લોટામાંથી પાણી કાઢી બીજામાં રેડવું. એના જેવું જ એ સ્વાભાવિક છે.
  - ❖ જેવી રીતે પવનની લહેરથી ભરદરિયે બે લાકડાં સાથે મળે અને થોડી વાર સાથે રહી એ જ પવનની લહેરથી મોજાંનો ધક્કો વાગતાં વિખૂટાં પડી જુદી જુદી દિશામાં ચાલ્યાં જાય, વળી પાછાં, બીજા જોડે જોડાઈ પાછાં છૂટાં પડે, તેવી જ રીતે સંસારમાં પૂર્વકર્મના યોગથી પ્રાણીઓ સાથે મળે છે અને ક્ષણવાર સાથે રહી એ કર્મયોગ પૂરો થતાં પાછાં વિખૂટાં પડે છે. અજ્ઞાનીઓ આ લાકડાંની જોડ-ટૂટમાં સુખદુઃખ માની હસે-રહે છે અને જ્ઞાની દુષ્પાથઈ કેવળ વિલોક્યા જ કરે છે. એક અદ્વૈતહાસ્યમાં જ રમ્યા કરે છે.
  - ❖ મરવા માટે હરપળે તૈયાર રહેવું એ જ જિંદગીનું કર્તવ્ય છે.

- ❖ પ્રાણીમાત્રને માટે મૃત્યુ અનિવાર્ય છે. કાળ અકાળ એ આપણી-અશાની માનવીઓની-કલ્પના છે. ઈશ્વરી સંકેત અને માણસના અદ્ભુત પ્રમાણો બધું બન્યે જાય છે, ને વિશ્વમાં બધું પરમાત્માનાં ચોક્કસ તંત્ર પ્રમાણો જ નિયમિત બન્યા કરે છે. માટે પ્રાપ્ત જવાબદારીનો વિચાર કરી, આવા પ્રસંગે વિચારદિષ્ટએ શોકને દાબી દઈ ઘેર્ય ધારણા કરવું ને પ્રભુનું સ્મરણ કરી એ રાખે તેમ રહેવું એ એક જ ઉપાય છે.
- ❖ મડદાં ઉઠાડવાની મારામાં સત્તા નથી. કોઈનામાં નથી. ઉઠાડવામાં ફાયદો પણ નથી. જીવ જીર્ણ થાયેલું ખોળિયું ત્યજી દઈ નવું ધારણા કરે એમાં જ એનું શ્રેય છે.
- ❖ મૃત્યુ એ શરીરનો સ્વભાવ છે. એને માટે શોક કરવો વૃથા છે.
- ❖ ભાગ્યવંત ભગવાનને જાય શરણા તું જાણા, ડરે મોત એથી નકી, ઈતર મોતથી માન.
- ❖ કોણા અમર ભૂતળ વિષે? ગ્રસે કાળ તમામ, માટે છોડી ભય સુધીં, કરે ધ્યાન નિર્જામ.

૧. પ્રારંભ ર સારી બુદ્ધિવાળો

૪૪ મૌન

- ❖ પ્રવચનો કરવાં અને આગ્રહી વિતંડાવાઈઓ સાથે માથાકૂટ કરવી એ કરતાં તો મૌન જ સારું છે એમ માની ઘણા મહાપુરુષો સ્વાભાવિક રીતે જ મૌનનો આશ્રય લે છે.
- ❖ સદ્ગુરુનું મૌન પણ વ્યાખ્યાનરૂપ છે, કારણ કે તેવી પરિસ્થિતિમાં પણ શ્રદ્ધાળું શિખ્યોની શંકાઓના આપોઆપ ખુલાસા થતા હોય છે.
- ❖ જડ દેવમૂર્તિઓ અને મૌન સેવનાર મહાપુરુષો જગતને મોટામાં મોટો બોધ એ આપે છે કે સાંસારિક વ્યાપાર પાછળ સળવળી રહેલી ઈંદ્રિયો અને ચિત્તને અમારી પેઠે નિષ્ફિય અને સ્થિર બજાવો એટલે જરૂર સાચી શાંત મળશે.
- ❖ મૌન એ ખરેખર મુમુક્ષુને માટે અત્યંત શક્તિદાયક છે.
- ❖ બહુ બોલવાથી શક્તિનો વ્યય થાય છે અને મનનું ચાંચલ્ય વધે છે.
- ❖ મૌને વિરામી વૈખરી, જોઈ તને સધળે રમું.
- ❖ મૌનમાં મુનિજનો મોજ માણો.

૪૫ યજ્ઞ

યજ્ઞ એટલે પોતાની પાસે જે કંઈ હોય તે પરાર્થે અર્પણા કરવું, હોમવું એનું નામ યજ્ઞ.

પરાર્થે એટલે (૧) બીજાને માટે જે કંઈ હોય તેનો તમે સહૃપયોગ કરો અને પરાર્થે એટલે (૨) પરમાત્માપ્રીત્યર્થે.

મારી પાસે પૈસા હોય, હું બીજાને માટે વાપરું પણ ખરો, પણ કીર્તિને માટે વાપરતો હોઉં તો એનું કંઈ જ ફળ મળતું હોતું નથી. પરાર્થે એટલે પરમાત્માને માટે, બીજાને માટે વાપરો. પરાર્થેની અંદર આ જ બે અર્થો સમાયેલા છે.

યાજ્ઞિન : સદા : આ એક એવું પથ્ય છે કે પરમાત્માની ખાતર જે કંઈ કરો તે કરો, લોકેષણાની ખાતર કરો નહિ. કેમ કે લોકેષણા તો અધઃપતનનું કારણ છે. ધણા લોકો મોટાં કીર્તિદાન આપે છે. ધાપાંમાં ધધાવે છે. સાચી રીતે એને ગ્રાસિ કંઈ જ થતી નથી હોતી તેનું પણ આ કારણ છે, કે એનો જમણો હાથ કરે એ ડાબો હાથ પણ જાણો નહિ એવું શાસ્ત્રની અંદર કહુંછે.

પરાર્થ યાજ્ઞિન : સદા : તમારી પાસે જે કંઈ હોય એ પરમાત્માને માટે એટલે જ બીજાને માટે વાપરો, કારણ કે આ બધાં પરમાત્માનાં સ્વરૂપો છે.

આપણે અત્યારે જે છીએ તે અનેક લોકોની સહાય લઈને બન્યા છીએ. એથી આપણે જે મેળવીએ છીએ તે આપણા એકલાના પ્રારબ્ધનું નથી. તેની અંદર હજારો લોકોનું પ્રારબ્ધ રહેલું છે. માટે તે બધાંને આપણાથી બને તેવી રીતે મદદ કરવી, સહાય કરવી એ એક મોટો યજ્ઞ છે.

૪૬ વૈદિક પંચશલી

ॐ સહ નાવવતુ^१, સહ નો ભુનકતુ। સહવીર્ય કરવાવહે ।
તેજસ્ત્વિનાવધીતમસ્તુ । મા વિદ્વિષાવહે ॥

આ મંત્રનો તત્ત્વાર્થ :

સહ નાવવતુ-(સહ નો અવતુ)એ પરમ પિતા પરમેશ્વર આપણા^૨ ઉભયનું રક્ષણ કરે ! એક સંરક્ષિત એને બીજો ઉપેક્ષિત રહે તો કાળે કરી બંનેનો નાશ થાય.

સહ નો ભુનકતુ - આપણે બંને ઐશ્વર્યને વરીએ ને વિવિધ સુખોપભોગ ભોગવીએ ! એક સુખ સગવડોમાં આળોટે અને ચાંદીની થાળીમાં રોજ મિષ્ટાન આરોગે અને બીજો દુઃખમાં પાસાં ઘસ્યાં કરે ને માંડ કોદરા યે ન પામે તો એક અપચન અને બીજો બુલુક્ષાનો ભક્ષ્ય બની બજેય વિનાશને પંથે પરવરે.

સહ વીર્ય કરવાવહે - આપણે બંને શક્તિમાન બનીએ, બજે બળની ઉપાસના કરીએ, સાત્ત્વિક તાકાત મેળવીએ ! એક સબળો ને બીજો નબળો હોય તો સમાજમાં હંમેશાં શીત કે ઉછ્વા યુદ્ધનું વાતાવરણ રહ્યા કરે ને એની ગુપ્ત પ્રગટ જવાળામાં વિશ્વસમસ્ત શેકડઈ જાય.

૧. નો - આપણા બે (ગુરુ - શિષ્ય)નું.

તेजस्तिवनावधितमस्तु (तेजस्तिवनौ अधीतमस्तु)

આપણા ઉભયનું ભણતર તેજસ્તી હો ! આમાંથી એક બીજામાં પરસ્પર દેવત્વની ભાવના પ્રગટે, એક બીજા માટે આદર ને સહાનુભૂતિની જ્યોત જાગે, અને તો જ મનુષ્યમાં - સાચી માનવતા જાગે - મનુષ્ય મનુષ્ય માટે મરી પડે ને અંગત સ્વાર્થ બાજુએ મૂકી પરમાર્થમાં પગલાં મારે - સ્વ ભૂલી સર્વમાં સમાઈ જાય અને વિશ્વમાં શાંતિ અને સમૃદ્ધિનું સામ્રાજ્ય પથરાઈ જાય.

મા વિદ્વિષાવહે : આપણે કદીયે એકબીજાનો દ્રેષ્ણ ન કરીએ ! ‘હું’ માં ‘તું’ ને ‘તું’ માં ‘હું’ નિહાળી, સર્વત્ર હું-તું, મારું-તારુંથી પર, એક, અવિનાશી, અખંડ, પરમ તત્ત્વનાં દર્શન કરી, બધે એક, અખંગ, આધ્યાત્મિક એકતા અનુભવી, જગતમાંથી વેરાઝેર, દુઃખ-દારિદ્ર, જુદ્ધ-અથડામણાને દેશવટો આપી સુખ, શાંતિ ને આનંદે આનંદનાં મંડાડા કરીએ.

અવળી વાણીથી હંસ ઉચ્ચારે,
ગુરુ-શિષ્યનો ભેદ એ બાળે રે.

૪૭ વૈરાગ્ય

વैરાગ્ય વગરની શ્રવણસુચિવાળું મન ચાળણી જેવું છે.

વैરાગ્યશૂન્ય ચિત્તવાળા બુદ્ધિમાનો ધર્મનાં રહસ્યો
સાચા સ્વરૂપમાં સમજી કે સમજાવી શકતા નથી.

સંસારીઓને પણ સંસારમાં મીઠાશ લાવવા માટે
વैરાગ્યવૃત્તિ બહુ ઉપયોગી છે. તો પછી સાધુઓને તો
એ જીવનધનરૂપ હોય એમાં શી નવાઈ ?

વિષયદોષદર્શન થકી તત્ત્વાગે મતિ જેણ,
વિરતિ મુક્તિકારિણી, સાંભળ નિઃસંદેહ.

જ્યોપાય વैરાગ્ય ત્યાં, દૃઢાભ્યાસ પણ એમ,
વैરાગ્યે મન વશ થઈ, થાએ નિશ્ચલ તેમ.

વિષા વैરાગ્ય, ક્ષમા અને વ્યર્थ તિતિક્ષા તેમ,
ભોગે ભંગે યોગ ને પડે મુમુક્ષુ એમ.

૪૮ શરણાભાવ-શરણાગતિ

શરણાભાવ

- ❖ અનંતભાવે સદ્ગુરુને શરણો જનારને આત્માનો સાક્ષાત્કાર થવામાં વિલંબ લાગતો નથી.
- ❖ સંસાર ભાંજગાડિયો છે. માટે સર્વ ચિંતા ગુરુમહારાજને સૌંપી, ભજન કરો. એ કરશે તેની યોગ્યાયોગ્યતાનો વિચાર સરખો કરવો એ પણ આપણા અધિકારની બહાર છે. બધું એનું જ છે. એ રાખે તેમ રહેતાં શીખવું એ જ એકમેવ સુખનો માર્ગ છે.
- ❖ અવધૂત તો ગુરુમહારાજના હાથનું રમકું છે. એ રમાડે તેમ રમે.
- ❖ જે દાક્તરના હાથમાં શરીરની નાડ સૌંપી છે, તે ઘૂંઘવી લઈ હુન્યવી દાક્તરોના ઉહાપણાની ગુલામી સ્વીકારવી નથી. શરીરનો મોહ નથી.

શરણાગતિ

સર્વ હુઃખનું મૂળ જે કામ કે વાસના, તેનાં બારણાં બંધ કરી, એને શરણ આવનારને માટે વિના વિલંબે એ અક્ષય સુખ કે બ્રહ્મનાં બારણાં ઉધાડી બ્રહ્મસંબંધ કરાવી, દ્વારકાની યાત્રા પૂર્ણ કરાવે છે. આવો, આપણો બધાં એની આજે જ અનન્ય શરણાગતિ સ્વીકારીએ અને સુધન્ય થઈએ.

૪૮ શિક્ષણ

દેશની અનેક વિકટ સમસ્યાઓના ઉકેલનો એકમાત્ર માર્ગ શિક્ષણનો એટલે સત્તુ સંસ્કારોનો વિકાસ છે. માણસને પરમાત્માએ શરીર, મન અને બુદ્ધિ એના વિકાસનાં મુખ્ય સાધન તરીકે આપેલ છે. એ ગ્રણોનો વિકાસ થાય તો જ ખરી માનવતા પ્રગટે અને સમાજ શાંતિનો શાસ લઈ શકે.

એકલા શરીર તરફ જ ધ્યાન આપવામાં આવે તો માણસ સમાજને કંટકરૂપ જ બની રહે. એવી શક્તિનો ઉપયોગ બીજાને પીડા આપવામાં જ થાય. એકલી બુદ્ધિનો જ વિકાસ સાધવામાં આવે તો જીવન શુષ્ણ અને સ્વાર્થ-પરાયણ બને, જેમ રાવણા વગેરે કેવળ શરીર અને બુદ્ધિનો જ વિકાસ સાધનારા રાક્ષસોનું થયું હતું તેમ. હદ્યના વિકાસ વગર પ્રેમ, દયા, સહિષ્ણુતા, બીજાને માટે બની શકે તે કરી છૂટવાની વૃત્તિ વગેરેના સહજ અંકુર કરમાઈ જાય ને માનવતા ભરી પરવારે. માટે જ એ ગ્રણોના વિકાસનો શૈક્ષણિક અભ્યાસક્રમમાં સમન્વય હોવો જોઈએ.

શાળાઓ માત્ર વિદ્યાર્થીઓને નોકરી કરનારાં યંત્રો તૈયાર કરવાનાં કારખાનાં બને એ ઈચ્છવા યોગ્ય નથી. વિદ્યાર્થીઓમાં શિસ્ત, સંયમ, સદાચાર, પાવિન્ય, ચારિન્ય, પરાર્થ માટે તત્પરતા વગેરે સદ્ગુણો પેદા ન થાય અને પોણણા ન પામે તો કોઈ પણ જાતનું શિક્ષણ સરવાળે નિર્થક જ નીવડે.

વિદ્યામંદિર તરફ બધાએ આ રીતે દેવમંદિરની પવિત્ર ભાવનાથી જોવું જોઈએ.

૫૦ શાસ્ત્ર

- ❖ ઈશ્વર અને સદ્ગુરુમાં અનન્ય શાસ્ત્ર રાખવી અત્યંત જરૂરી છે. કારણ કે આ સારું કે પેલું સારું એવી સંશયાત્મક ચિત્તવૃત્તિવાળો મજુખ્ય કોઈ પણ માર્ગ આગળ વધી શકતો નથી.
- ❖ ધર્મમાર્ગમાં શાસ્ત્ર જ મુખ્ય વસ્તુ છે. બુદ્ધિમાન નહિ પણ શાસ્ત્રવાન જ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી આત્યંતિક સુખ મેળવી શકે છે.
- ❖ બધી ઈશ્વરની લીલા છે. આપણો કેવળ નિમિત્ત માત્ર છીએ એવી દઢ-માત્ર મોઢાની જ નહિ-શાસ્ત્ર કેળવવી જોઈએ.
- ❖ પરમાત્માની ગતિ ન્યારી છે. ઘણીવાર અમુક કૃત્ય કેમ થાય છે તેનું રહસ્ય આપણાને તુરત જ નથી સમજાતું. પણ દરેક કૃત્યમાં એનો ઉંડો હેતુ હોય છે.
- ❖ સાચે જ જેને પ્રભુ રાખે છે તેને કોઈ જ ચાખનાર નથી. પણ પામર પ્રાણી પ્રભુને ભૂલીને સેતાનની સહાય શોધે છે અને અંતે દુઃખી થાય છે.
- ❖ શાસ્ત્ર વિષા ફળ ના મળે, હોય શાસ્ત્ર નિશ્ચળ, તો જ કુપાળુ દેવ એ કરે કુપા સત્ત્વર.
- ❖ કાચા ઘટમાં ના ટકે, પાણી જેમ સુજીણા, તેમ ભક્તિ શાસ્ત્ર વિના, કાચો 'રંગ' પ્રમાણ.

૫૧ શાસે શાસે દત્તનામ સ્મરાત્મન ।

દત્તનામ :

- (૧) દત્ત ઈતિ નામ - દત્તનામ. (દત્ત એવું નામ)
- (૨) દત્તસ્ય નામ - દત્તનું નામ (અ) આત્રેય દત્તના સોળ આવિર્ભાવોમાંના ગમે તે એક આવિર્ભાવનું નામ. (બ) દત્તના શ્રીપાદવલ્લભ, નૃસિંહસરવર્ષતી વર્ગોરે ગમે તે અવતારી વિશ્રાંહ (શરીર)નું નામ (ક) ત્રિમૂર્તિ દત્ત સ્વરૂપ પોતાના જ સદ્ગુરુનું નામ.
- (૩) દત્તસ્ય-દીયતે અનેન ઈતિ વ્યુત્પત્તા દત્તસ્ય પરમેશ્વરસ્ય નામ : દત્તનું એટલે જેણો આપણાને સર્વ કાંઈ આપેલું છે એવા પરમેશ્વરનું અથવા તદવતારનું-શિવ, ગણોશ, જગંબા, રામ, કૃષ્ણ, વિઠુલ વર્ગોરેમાંથી કોઈપણ એક સ્વરૂપનું-નામ.
- (૪) દત્તનામ-ગુરુણા દત્તં નામ - ગુરુએ આપેલું નામ-સદ્ગુરુએ આપેલો ગુરુમંત્ર. તેના પરિણામરૂપે નિષ્ઠામ વૃત્તિ સિદ્ધ થયા પછી

(૫) દતનામ-દતં નામ-સાક્ષાત્ પરમાત્મના જન્મના સહ દતં ‘સોડહં’ ઈતિ નામ-મંત્ર ઈત્યર્થઃ ઈશ્વરે જન્મતાવેંત ચાલુ થયેલ શાસોચ્છશાસ સાથે જ આપેલો ‘સોડહં’નો અજપાજપ મંત્ર. અને છેવટે (સ્થૂળ) જપ વિસરી જઈને લક્ષ્યાર્થ સાથે એકરૂપ થઈ જવાનું.

(૬) દત્તનામ-દત્તં નામ એવં યેન તદ્દ્વારા પરબ્રહ્મ ! જેણો જગતમાં નામરૂપ આણ્યાં, જેની સત્તાથી જગત નામરૂપવાળું થયું, વ્યક્ત થયું તે આદિ અંત સંચરી રહેલું, એકમેવાદ્વિતીય બ્રહ્મ-તેનું સ્મરણ એટલે જ સાયુજ્ય ગ્રાપિ.

શાસે શાસે (૧) પ્રત્યેક શાસોચ્છવાસ સાથે અનુસંધાન રાખીને, (૨) શાસે શાસે-શાસેડશાસે (શાસે+અશાસે) શાસ ચાલતો હોય ત્યારે જીવંત અવસ્થામાં-જાગ્રત, સ્વખા, સુષુપ્તિ, મૂર્ખાદિ અવસ્થામાં પણ. અને અશાસે-શાસ બંધ પડી ગયા પછી પણ એટલે કે મરણોત્તર અવસ્થામાં પણ-ચોખામેળાના મૃત અસ્થિમાં દૃષ્ટિગોચર થયેલ તેમ.

જ્યુમંત્ર : ઓঁ দ্রাং দত্তাত্রেয়ায় নমঃ।

ધૂન : દિગંબરા દિગંબરા શ્રીપાદવલ્લભ દિગંબરા.

◆◆◆

પર સત્ય શિવ સુંદર

આ જગત વગેરે કાંઈ પણ ન હતું ત્યારે એ જ હતો. અત્યારે પણ આ જગત ને એની બહાર જડયેતન જે કંઈ છે તે એ જ છે. અને આ બધાંનો લય થશે, આમાંનું કાંઈ પણ નહિ રહે ત્યારે પણ એ જ હશે. આમ ગણો કાળમાં અભંગ હોવાથી એને સત્ય કહે છે. એ સર્વનું કલ્યાણ કરે છે માટે જ એને શિવ કલ્યો છે. સર્વત્ર નિત્ય નવે નવે રૂપે દેખાય છે, તેથી એને સુંદર કહે છે.

દત્તઃ સત્ય શિવં સુંદરમ्

શરીર એ જ સધ્યાચળ પર્વત, એમાં મધ્યવર્તી આવેલું હદ્ય એ જ માહૂરગઢ, અપરોક્ષજ્ઞાન તે અત્રિ, એકનિષ્ઠ પ્રેમલક્ષ્મણાભક્તિ તે જ અનસૂયા ને એ બેના સમન્વયથી જન્મતું વિજ્ઞાન કે નિર્ગુણા, સક્રિય સાક્ષાત્કાર કે અનુભવ તે જ દત્ત. એનું જ ધ્યાન ધરવાથી, નિદિધ્યાસન કરવાથી કીટબ્રમર ન્યાયે સાધક મુક્તદશાને પામે છે, જીવ મટી શિવ થાય છે, કલ્યાણરૂપ, મંગલરૂપ બની જગતમાં માંગલ્ય વરસાવે છે.

એ જ સત્યં, શાંતં, શિવં, સુંદરં તે દત્ત.

જનમ્યું નો'તું આ કશું હતો ત્યાહરે તું જ,
રે'શો ના આ તોય તું હોઈશ સચ્ચિયત્પુંજ.

પત સદ્ગુરુસેવા-ભક્તિ

સદ્ગુરુને શરણો જવું, ભાવનાપૂર્વક તેમની સેવા કરવી,
ગુણોની પ્રશંસા ગાવી વગેરે એની મેળે જ આવે છે.
સદ્ગુરુસેવાથી થયેલી તપશ્ચર્યા દ્વારા સંચિત પાપી સંસ્કારોનો
નાશ થાય છે. અને ચિત્ત શુદ્ધ થઈ એમની અમોઘ કૃપા-
પ્રસત્તા થાય છે. અને એકવાર ગુરુની કૃપા મળે એટલે
જ્ઞાનપ્રાપ્તિ માટે કેટલો વખત લાગે? અને જ્ઞાનપ્રાપ્તિ થઈ
એટલે સર્વ દુઃખોનું મૂળ એવું અજ્ઞાન ક્યાં રહેશે? તેથી
દુરિતક્ષય માટે ગુરુભક્તિ સિવાય બીજું કોઈ જ સાધન નથી.

ગુરુમહારાજના મારા પર અનેક ઉપકાર છે. એમનાં
પાર્થિવ શરીરનું દર્શન મને નથી થયું. પણ મારામાં જે કાંઈ
રામ છે તે કેવળ એમની જ કૃપા છે એ વિશે મારા મનમાં
તો લેશ પણ શંકા નથી.

પૈસાનો હરગિજ સ્વીકાર ન કરવો તેવું પ્રત લઈને બેઠો છું.
તેની કદાચ ગુરુમહારાજને કસોટી કરવી હશે તો તેમાં ઊત્તરવા
તૈયાર છું ને એ જ ગુરુમહારાજ બિલકુલ હાથને કે મનને પૈસાનો
ડાઘ લગાડ્યા વગર બધું નિભાવી લેશો એવી પૂર્ણ શ્રદ્ધા છે.

૫૪ સંકલ્પવિચાર • સંકલ્પશક્તિ

સંકલ્પવિચાર

વૈદિકકાળમાં જગદેવતાની ઉપાસના પ્રયત્નિત હતી એ તો જાણીતું છે. સંકલ્પેલું કર્મ કર્યા વગર ઊઠીશ નહિ, ‘કાર્ય સાધ્યામિ વા દેહ પાત્યામિ’ એવો તે સંકલ્પની પાછળ વજ નિશ્ચય હોવાની ‘પાણી મૂકું’ એ નિશાની છે. આગળ ઉપર વધુ પ્રગતિ થયા બાદ કેવળ માનસિક સંકલ્પ કરીને અથવા તે પણ ન કરી કાર્યો કરીએ તો હરકત નથી. મન એ હરાયું ઢોર છે. એ ગમે ત્યાં મરજી મુજબ દોડે નહિ માટે તેના ગળામાં સંકલ્પનું આ સ્થૂળ જોતરું હોવું સારું.

સંકલ્પશક્તિ

મન-દુંડિયાદિના વ્યાપારોમાં જેટલો સંયમ કેળવશો તેટલી સંકલ્પશક્તિ વધશે.

તમારી સંકલ્પશક્તિ જેટલી બળવાન થશે તેમ તેમ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરતા જશો.

પત સંતનું કાર્ય

- ❖ ધર્મનું બીજ સાચવી રાખવું એ સંતનું કામ છે. વૃક્ષ તો અનુકૂળ પરિસ્થિતિ મળે એટલે આપોઆપ ફૂલીફાલી અનેક ડાળીઓથી સુશોભિત બનશે.
- ❖ ધર્મ માર્ગ ચઢાવવા માટે જ મહાપુરુષો શરણાગતોના કર્મજન્ય ત્રિવિધ તાપો મટકે છે. આખી જિંદગી તેમની પાસેથી એવી આશા રાખવી એ બરાબર નથી.
- ❖ સંતો ઈશ્વરનાં સ્વરૂપો હોવાથી તેઓ ઈશ્વરી સિદ્ધાંતોથી થતાં કાર્યમાં બહુધા વચ્ચે પડતા નથી. લોકસંગ્રહાર્થ અપવાદ રૂપે જ વચ્ચે પડે છે.
- ❖ મહાપુરુષો સામાન્યતઃ અશક્ય એવી પુત્ર, દ્રવ્યાદિ વસ્તુઓ ધારું કરીને મનુષ્યના પોતાના જ સંચિત કર્મના ખજાનામાંથી આપે છે. હા! બીજા જન્મોમાં મળવાનું ફળ આ જન્મે મળે એવી તજવીજ તેઓ કરે છે એટલું તો ખરું જ.

पक्ष संतवचन

- ❖ સંતોની સ્વેર વાતોમાં શાસ્ત્રોનાં રહસ્યો છુપાયેલાં હોય છે. સૂક્ષ્મબુદ્ધિયુક્ત શ્રદ્ધાળુઓ જ તેને જીવી લે છે.
  - ❖ સંતનું વચન અને મનુષ્યની શ્રદ્ધા એ બેના સંયોગથી અદ્ભુત શક્તિ જન્મે છે.
  - ❖ સંતોનાં સ્વેર વાક્યોમાં કંઈક જીવોનાં ઉત્ત્રત ભવિષ્ય છુપાયેલાં હોય છે.
  - ❖ સદ્ગુરુનો આદેશ એ જ ઋદ્ધિસિદ્ધિનું શ્રેષ્ઠ સાધન છે.
  - ❖ સંતપુરુષો કંઈ જ કરતા નથી અને બીજાઓને ધાર્યું કરવાનું કહે છે એ વિદ્યિ ભામક છે; કારણ કે તેમણે અગાઉ ધાર્યું કર્યું હોય છે એટલે તેઓ જે કહે એ જલદી કરવા માંડવું એમાં જ કલ્યાણ છે.
  - ❖ સત્યપુરુષનો સમાગમ કદી પણ નિષ્ફળ જતો નથી; તેનાથી કંઈક સંચારી આણુઓ તો જરૂર મગજમાં દાખલ થાય છે જ.
  - ❖ મહાત્માઓનાં જીવનમાંથી મહાન બોધપાઠ એ લેવાનો છે કે ‘ગ્રારબ્ધને સહન કરતાં શીખો.’

三

૫૭ સંવાદિતાભર્યુ જીવન

હાથથી એના મંગલકાર્યમાં સાથ દો, પગથી એના આશીર્વામમાં ડગ માંડો, મુખથી એનું પુણ્ય નામ ઉચ્ચારો, શબ્દેશબદમાં એની મૂદ્દતાનો સ્પર્શ કરો.

એક શબ્દ પણ એવો ન ઉચ્ચારો જેથી એના વિશ્વસંગીતમાં કોબ ઉત્પત્ત થાય. એક કદમ પણ એવું ન ઉઠાવો, એક કર્મ પણ એવું ન કરો, જે એની સમક્ષ ન કરી શકો. એક વિચાર પણ એવો ન ઉઠવા દો-એક શાસ પણ એવો ન લો જેથી એની વિશ્વશાંતિમાં તલપૂર પણ વિક્ષેપ ઉલ્લો થાય.

સર્વે વૈરવિનિર્મુક્તાઃ પરસ્પરહિતૈષાઃ ।
સ્વસ્થાઃ શાન્તાઃ સમૃદ્ધાશ સર્વે સન્ત્વકુતોભયાઃ ॥

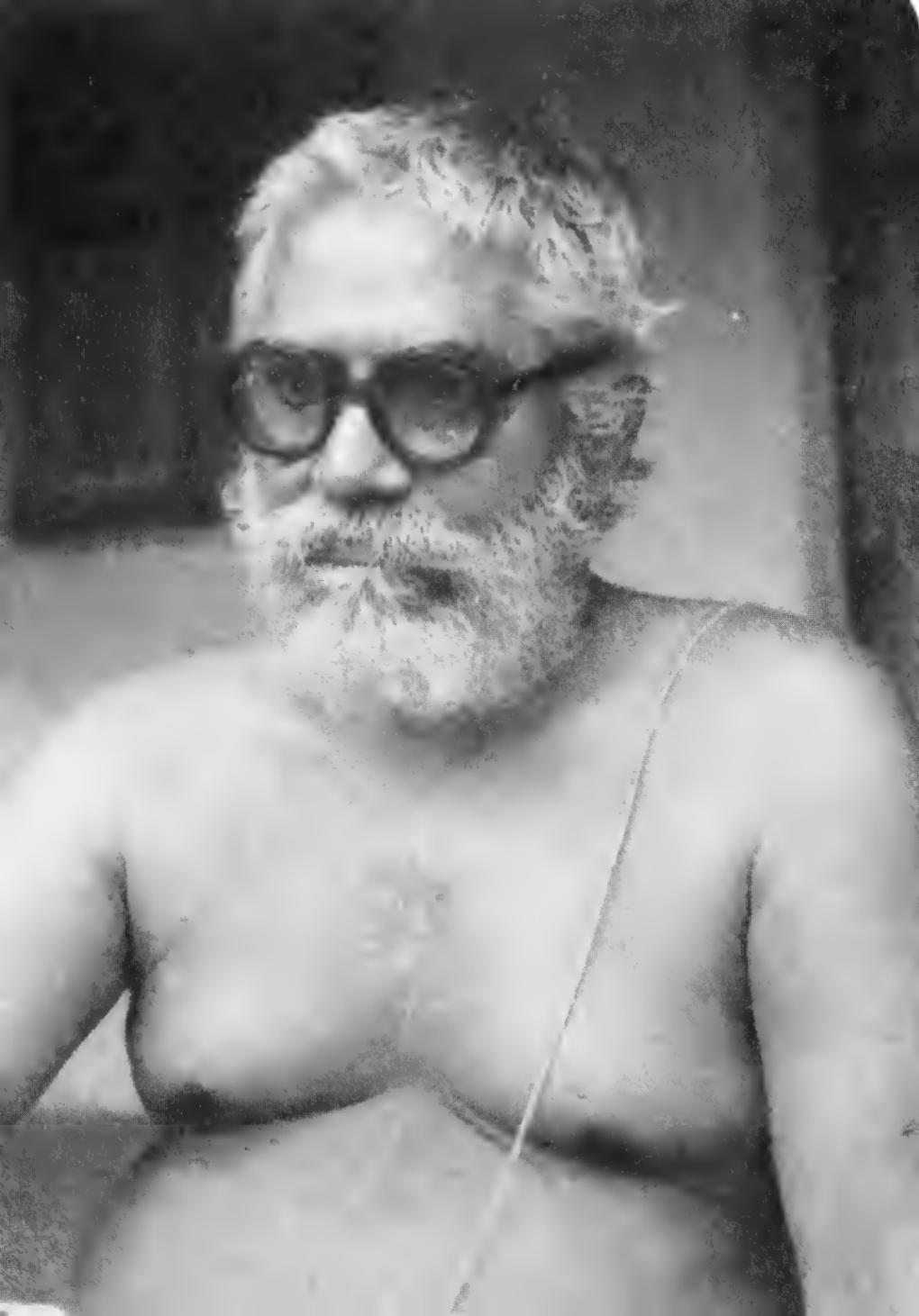

સત્ય પ્રિય મિત બોલવું, ધર્મ હિત પણ એમ,
પરછિદ્ર જોવું નહિ, બોલવું નહિ તોમ.

હુર્દત્તન મૂકી બાધું, કરદું સાત્સોવાન,
હર્ષશોક ત્યજી સદા, રહેદું પ્રસાશ માન.

૪૮ સાચો સંત

- ❖ એ આત્મકીડ, આત્મતૃપ્ત હોવાથી એને કરવાનું કાંઈ જ નથી, છતાં રખે એમ માનતા કે કાંઈ કરતો નથી ને નિદ્રાલસ્ય પ્રમાણાદિની તમસસોડમાં પથ્થરની માફક પડી રહે છે.
- ❖ એ કર્મ નોતરતો નથી, છતાં સહજભાવે સામે આવી પડે તેનાથી દૂર પણ ભાગતો નથી. કર્તાપણાના અહંકાર વગર નિજામતાથી, ફળની સ્વખેય ઈચ્છા રાખ્યા વગર નિયતિએ મોકલેલ કર્મ કર્યે જાય છે ને એનું અનુસ્મરણ ઉઠતાં પહેલાં જ એ વિસારી આત્મલીન થઈ જાય છે.
- ❖ દેવ અને ગુરુનો કૃપાપાત્ર શાસ્ત્રીય રહસ્યો સમજુ-સમજાવી શકે છે.
- ❖ મહાપુરુષોનું ઈશ્વરની પાસે સારું ચલણ હોય છે એટલે તેઓ સ્થાપિત સિદ્ધાંતોથી થતાં કાર્યોમાં મરજી પ્રમાણે ફેરફાર કરાવી શકે છે.
- ❖ સંતપુરુષો જાદુગરોની પેઠે સ્વેચ્છાપૂર્વક ચમત્કારો કરતા નથી. પરંતુ તે ભક્તોના હિત સારું સ્વાભાવિક રીતે બની જાય છે.
- ❖ મહાપુરુષો અતિ દ્યાળું હોય છે. સાંસારિક માનવીઓની કૃતખંતાનો ડગલે ને પગલે તેમને અનુભવ થતો હોવા છતાં તેઓ દુઃખી (કામચલાઉ) શરણાગતો ઉપર દ્યા દર્શાવ્યા વિના રહેતા નથી.

- ❖ ઇશ્વરની દયા ડેર ડેર વરસી રહી છે. તેને માટે બુદ્ધિની સૂક્ષ્મતાની જ જરૂર છે.
- ❖ સંતનું અંત:કરણ પારદર્શક બનેલું હોય છે. એટલે તેમાંથી હૃદયસ્થિત પરમાત્માનો દિવ્યપ્રકાશ બાધ્ય-જગતમાં પ્રકાશતો રહે છે.
- ❖ મહાપુરુષ ભલે બાલોન્મત્તપિશાચ્યવત્ત્ર સ્થિતિમાં રહેતા હોય, પરંતુ તેમના જીવનમાં એકાદ ક્ષણા તો જરૂર એવી હોય જ કે જ્યારે તેમના દિવ્યપ્રકાશની જાંખી જગતના કોઈ એકાદ અધિકારીને પણ પ્રાપ્ત થાય.
- ❖ સામાન્ય મનુષ્યો બાધ્યજીવનનો અભ્યાસ કરે છે જ્યારે મહાપુરુષો આંતરજીવનનો અભ્યાસ કરે છે.
- ❖ સિદ્ધપુરુષ લાખોમાં કોઈક હોય છે. ગલીએ ગલીએ કંઠી બાંધવાની દુકાન માંડીને બેઠેલા કહેવાતા મહાત્માઓની પેઠ એ ઉભરાતા નથી એ ચોક્કસપણો જાણો.
- ❖ સિદ્ધપુરુષોનાં ચિત્ત નિરંતર અખંડ સમાધિમાં જ હોય છે. અને તેથી જ 'કલોરોફોર્મ'ના ઉપયોગ વિના મૌઢેથી વેદનાની બુમરાણા કર્યા વગર વાઢકાપ જેવા અતિશય વેદનાભર્યા ઉપચારો દેહ ઉપર કરાવી શકે છે.
- ❖ સંતપુરુષનાં હૃદય વજ જેવાં સખત અને માખણ જેવાં કોમળ હોય છે.
- ❖ મહાપુરુષમાં જોવામાં આવતો નૈમિત્તિક આવેશ (સાત્ત્વિક કોધ) શાંત મહાસાગરની સપાટી ઉપરના તરંગો જેવા તદ્દન ક્ષણજીવી અને આગંતુક હોય છે. તે કદી તેમના

તેમના ચિત્તમાં, સામાન્ય મનુષ્યની પેઠે સ્થાયી અસર
ઉપજાવી શકતો નથી; કારણ કે એવા આવેશની બીજ
જ કણો તેમની અખંડ શાંતિ પ્રત્યક્ષ જગાય છે.

- ❖ સંતપુરુષ સ્વર્ચ દર્પણ જેવા હોય છે તેથી દરેક
મનુષ્ય તેની અંદર પોતાનું પ્રતિબિંબ જોઈ તેના તરફ
આકર્ષણી હોતી નથી.
- ❖ સિદ્ધપુરુષોના જીવનની, સાધનાકાળની જગતને પૂરી
માહિતી હોતી નથી.
- ❖ સાચા સંતોનું જીવન તદ્દન સાહજિક હોય છે. તેમાં
કૃત્રિમતાનો છાંટો સરખોય હોતો નથી; જ્યારે કહેવાતા
અર્ધદર્ઘ સાધુઓના જીવનમાં કૃત્રિમતા ઓતપ્રોત હોય
�ે. સાધુઅસાધુનો બેદ પારખવાની આ એક મહાન
ચાવી છે.
- ❖ સાધુઓના બાલ્યાચાર ઉપર ટીકા કરવાનું છોડી દો,
કારણ કે તેમાં કોઈ મહાપુરુષની નિંદા થઈ બેસવારૂપ
મહાન પાપનો ભય રહેલો છે. પૈસાની ખટપટમાં
પહેલા કહેવાતા મહાન સાધુની કિયાઓ પાછળ જરૂર
અનર્થ પરંપરા હોવી જોઈએ.
- ❖ બ્રહ્મ હોવાનો દાવો કરનારમાં બ્રહ્મની તાકાત પણ
હોવી જોઈએ.
- ❖ એક મૂર્ખ મનુષ્ય પોતાને ભલે બાદશાહ કહેવડાવે પણ
જગત તે માનશે નહીં; તેમ એક સામાન્ય સાધુ ભલે
પોતાને ઈશ્વરતુલ્ય માને, મનાવે પણ જગત તે વાતને
હંમેશાં માનશે નહીં.

- ❖ સાચી સાધુતા પ્રાપ્ત કર્યા વિના સંત પુરુષની સાધુતા સંપૂર્ણપણે પિછાની શકાતી નથી.
- ❖ મહાપુરુષોનાં બાધ્ય આચરણ સમાન હોતાં નથી. કઠિન સાધના - તપશ્ચર્યાનું જ પરિષામ હોય છે. આ ભૂલવું જોઈએ નહીં.
- ❖ નાટકનો એકટર પણ જે વેષ લે છે તેને બરાબર ભજવી બતાવે છે પણ આપણા ધર્મ ગુરુઓ, કર્મકાંડીઓ ને કહેવાતા સાધુ મહાત્માઓ એવી રીતે પોતે સ્વેચ્છાએ કે અનિચ્છાએ લીધેલો વેષ પણ સારી રીતે ભજવતા નથી. અને તેથી લોકોની ધર્મ પ્રત્યેની આસ્થા દિવસે દિવસે કમ થતી જાય છે.
- ❖ ધર્મના વિષયમાં પ્રચાર નહિ પણ આચાર જ મુખ્ય વસ્તુ છે. પ્રચાર કાર્યથી જે લોકસંગ્રહ થઈ શકે તેનાથી અનેકગણો લોકસંગ્રહ આચારથી થાય છે.
- ❖ ધર્મના વિષયમાં ભાષણાની કિમત શાનના ભસવા જેટલી છે. તે શ્રોતાઓ ઉપર સ્થાયી અસર ઉપજાવવા શક્તિમાન થતું નથી.
- ❖ વસ્તુ માત્ર સત્યપુરુષની એવી પવિત્ર આંદ્ય, સેવનથી જેની તથા પૂર્ણ કામના થાય.

૫૮ સાચું ઈશ્વરપૂજન

- ❖ ભગવદધિષ્ઠાન સાથે પોતાને મળેલી બક્ષિસનો તન, મન, ધન, શક્તિ, ભક્તિ ને સંપત્તિનો - પ્રભુનાં બાળકો માટે ઉપયોગ કરવો એ સરળમાં સરળ ઉપાય ને સહેલામાં સહેલું સાધન છે.
- ❖ પોતાને આપેલી કોઈ પણ સંપત્તિથી કોઈ પણ પ્રાણીની આંતરડી ઠારવી તેનું નામ જ સાચું ઈશ્વરપૂજન છે, ને એવી એકપણ વ્યક્તિ નહિ મળે કે જેને પરમાત્માએ કાઈ જ સંપત્તિ બક્ષી ન હોય.

યેન કેન પ્રકારેણ યસ્ય કસ્યાપિ દેહિનः ।
સંતોષં જનયેત્ત પ્રાજાસ્તદેવેશરપૂજનમ् ॥

આઘું તે તારાને આપી રાચું મન મોઝાર,
શેષે પૂર્ણિતા પિછાનું એવો દિ' દેખાડ.

ચંદન સમ નિજ કાય જલાના જગમે સુગંધ ફેલાના;
શીતલ વચનામૃતધારાસે દુઃખિયન દુઃખ મિટાના.

૬૦ સાધક અને સાધના

- ❖ દરેક મનુષ્યે પોતાનો આધ્યાત્મિક કાર્યક્રમ ખાનગી રાખવો જોઈએ; એટલું જ નહિ પણ આધ્યાત્મિક માર્ગમાં સગાઈ વગેરે હુન્યવી સંબંધોનો ઘ્યાલ કરવો જોઈએ નહિ કારણ કે એથી પડવાનો સંભવ છે.
- ❖ જેમ ચોખા નીકંળતાં સુધી ડાંગર ખાંડવામાં આવે છે તેમ સાક્ષાત્કાર થતાં સુધી સાધના કરતા રહેવું જોઈએ.
- ❖ તમારા નિવાસનું વાતાવરણ એટલું બધું સત્તવગુણી હોવું જોઈએ કે આગાંતુક ઉપર પણ તેની સાત્ત્વિક છાપ પડી જાય.
- ❖ શાંત પ્રાકૃતિક વાતાવરણમાં મનુષ્યની ગુપ્તશક્તિઓ જાગૃત કરવાનું ધણું જ સહેલું બને છે; તેથી જ સાધકો અને સિદ્ધો નદી કિનારાનાં કુદરતી સૌંદર્યનાં સ્થળો પસંદ કરે છે.
- ❖ મહાપુરુષ, મંદિર કે કોઈ સારી વस્તુનો અંગત વાસનાઓની પૂર્તિ માટે ઉપયોગ કરનાર પાખંડીઓથી સાધકે ખૂબ ચેતતા રહેવાની જરૂર છે.
- ❖ પોતાની અંદર કંઈક તત્ત્વ હશે તો જ માણસ બીજાની ઉત્તેજનાથી તરી શકશે. મોભાગ્રબુદ્ધિવાળાએ કલ્યો સુધી પણ મુક્તિની આશા રાખવી નહિ.
- ❖ આધ્યાત્મિક પથ પર ચાલવું એ લોઢાના ચણા ચાવવા જેવું અતિ દુષ્કર કાર્ય છે.

૬૧ સુખ અને દુઃખ

❖ સુખ એટલે શું? ❖

સુસ્થાનિ અન્તર્મુખાનિ આત્મ કેન્દ્રાણિ
ખાનિ ઈદ્રિયાણિ યસ્માન્ત તત્ત સુખમ્ભ!

જેમાં મન સહિત ઈદ્રિયો વિષયોમાંથી પરાકરમુખ થઈ આત્માભિમુખ થાય, ઈશ્વર તરફ વળે તે સુખ.

ઇદ્રિયોનો પ્રવાહ સામાન્ય રીતે બહિર્મુખ જ હોય છે. અને તેથી જ તે સર્વસુખનિધાન આત્માને જોઈ શકતી નથી. પણ એનો પ્રવાહ એટલે તદ્દુગમન કરતી ચિત્તની વૃત્તિઓ ચિત્ત તરફ-ચૈતન્ય સાગર ગ્રલુ તરફ-વળી, એમાં લીન થાય કે જીવાત્મા ચૈતન્યસ્વરૂપ, આનંદ સ્વરૂપ જ બની જાય છે. ચિત્તમાંથી ‘ત’કાર એટલે વિષયાધ્યાસ નીકળી જાય અને વિષયને બદલે એ સર્વ વિષયનું અધિકાન વિશ્વનાથનું ચિત્તન કરવા લાગે કે એ તદ્વાપ જ થઈ જાય છે ને એ અનાધના આનંદસાગરમાં ભળી જતાં દુઃખ એને શોધ્યુંયે જડતું નથી.

❖ દુઃખ એટલે શું? ❖

દુઃખાનિ બહિર્મુખાનિ વિષયાનિરતાનિ
ઈદ્રિયાણિ યસ્માન્ત તત્ત દુઃખમ્ભ!

જેમાં ઈદ્રિયો બહિર્મુખ થઈ શબ્દ, સ્પર્શાદિ વિષયોની

૧. ચિત્ત=ચિત્ત+ત

સુખ-હુઃખ

- ❖ પાછળ આંધળી ભીત થઈ દોડતી હોય એ જ હુઃખનો દરિયો.
- ❖ હુઃખ સહન થઈ શકે પણ સુખ સહન થવું મુશ્કેલ છે.
- ❖ ‘હે પ્રભો! મારાં હુઃખ દૂર કરો’ એવી નિર્માલ્યતાસૂચક પ્રાર્થના ન કરો. ‘હે પ્રભો! મને હુઃખો સહન કરવાની શક્તિ આપો’ એવી પ્રાર્થના કરો.
- ❖ હુઃખ વણમાગ્યું તેના યોગ્ય સમયે આવે છે તેમ સુખ પણ વણમાગ્યું તેના નિશ્ચિત સમયે આવશે જ.
- ❖ હુઃખ ફરજિયાત સહન કર્યે જ છૂટકો હોય છે તો પછી કાંઈ પણ બડાબડાટ કર્યા વિના તેને કેમ સહન ન કરવું? કારણ કે બડાબડાટથી હુઃખભાર હલકો ન થતાં વધે છે, જ્યારે હસતે મોઢે સહન કરવાથી હુઃખનો સમય શાંતિપૂર્વક પસાર થાય છે.
- ❖ ભૌતિકવાદ અશાંતિમાં જ પરિણામે છે. એક હાથમાં રાઈફલ અને બીજા હાથમાં રોટી એવી જડવાદીઓની દશા છે. ભયગ્રસ્ત ઘનિકના કરતાં શાંતિથી રોટી ખાતો મજૂર વધારે સુખી ગણાય.

૬૨ સુખી પરિવાર

તમે બધાં એકબીજાનાં પૂરક બનો; એકબીજાનાં
સુખદુઃખોમાં સાથે ઉભા રહો; એકબીજાની
અડીઅડચણોમાં માત્ર લૂખી હમદર્દી નહિ, પણ
જીવંત, સંકિય સાથ આપો; અને પરમાત્માએ
આપેલી સાધનશક્તિ ને ભક્તિ સાથે એકબીજાની
વહારે દોડી જાઓ ને આ વિષમય ગણાતા
સંસારને એક રસાળ, સુંદર અને અમૃતમય
બગીયો કરી મૂકો; એવી મારી અંતરની પ્રાર્થના
અને હાર્દિક આશિષ છે.

નિયમ એહ ઈશ્વરતાણો જ્યાં લગ કુટુંબમાંથી
રહે એકતા, ઉર્જિતાવસ્થા ત્યાં લગ ત્યાંથ.

૬૩ સ્વમાનસભર જીવન

- ❖ માનવીને અંદર અને બહાર યુદ્ધ ખેલવું પડે છે. અને જીવન એ એક સંગ્રામ છે. આ જગતમાં સ્વમાનભેર જીવનું હશે તો એકેએક નાગરિકે યુદ્ધની તાલીમ લેવી જોઈએ. સ્વમાન ત્યાગ અને રાષ્ટ્રપ્રેમવિહોણું જીવન એ મૃત્યુ સમાન છે.
- ❖ આપણાં શસ્ત્રો અને શક્તિ નિર્દોષોને મારી નાંખવા માટે નહિ, પરંતુ અન્યાય સામે જજૂમવા અને કચડાયલાઓનું રક્ષણ કરવા માટે છે.
- ❖ “યુદ્ધ નોતરીશ નહિ પરંતુ તારા પર યુદ્ધ લાદવામાં આવે તો મારું નામ લઈને તું યુદ્ધ ખેલ” એવા શ્રીકૃષ્ણાના સંદેશનું હાઈ સમજો.
- ❖ જીવન એટલે જ સતત સંગ્રામ. દરેક જણ એક સૈનિક જ છે. સૈનિકની અદાથી દરેકને જીવતાં આવડવું જોઈએ અને સમાજના સંરક્ષણાર્થે ભરતાં પણ આવડવું જોઈએ. હીન-દીનને કચડનારાં આતતાયી બળોને જેર કરવાની તાકાત જે માનવીમાં ન હોય તેનું અળસિયાં જેવું જીવન જીવવામાં શી મજા હોય!
- ❖ જનતામાં રાષ્ટ્રપ્રેમની જ્યોત પ્રગટે એ અર્થે જરૂરી ક્ષાત્રતેજ સમગ્ર રાષ્ટ્રમાં ઝગમગો એવી જગત્તિયંતા પરમાત્માને પ્રાર્થના છે.
- ❖ ક્ષત્રિયકુળમાં જન્મીને વૃથા ઉરે કાં એમ? આવ યુદ્ધ કર, ના ઘટે તને ભીડુતા તેમ.

૬૪ સ્વસુધારણાસંદેશ

આપણાં સુખદુઃખો માટે આપણો પોતે જ, આપણાં કર્મો જ જવાબદાર છે. બેશક-કંઈક દુઃખો માટે સામાજિક પરિસ્થિતિ જવાબદાર જરૂર છે, પણ એવા સમાજના નિર્માણ, અસ્તિત્વને નિભાવવા માટે આપણો જ જવાબદાર નથી શું? આપણો જાતે સુધરીએ, આપણા દોષો દૂર કરીએ તો આ સમાજ જરૂર સુધરે. કારણ સમાજ આપણા જેવી સુખીદુઃખી વ્યક્તિત્વોનો જ બનેલો છે.

પોતાનો ચોપડો ચોઘ્યો રાખવો. બીજાની જમે ઉધારની પંચાતમાં ન પડવું. કોઈ સદ્ગ્લાવે પૂછે તો એનો મેળ બેસાડી આપવામાં મદદ જરૂર કરવી.

સર્વ ક્ષમા કરી શરણમાં લે અમને ભો ત્રીશ,
સૂર્યે નહીં શું બોલવું, જાણો તું સહુ ધીશ.

૬૫ હિંદુ કોને કહેવો ?

‘હીનેન દૂયતે ઈતિ હિંદુः।’ હિચકારાં, નીચને શોભે એવાં કર્મથી જેને દુઃખ થાય છે તે હિંદુ અને એવા ઉદાત ચરિત હિંદુઓમાંથી જ હિંદુસંસ્કૃતિ ઉદ્ભવી છે અને વિકાસ પામી છે.

હિંસા (ચોરી, વ્યબિચાર) વગેરે હિચકારાં કર્મથી જેનું અંત:કરણ અતિશય દુભાય છે અને જે પોતે એવા નીચ કર્મની છાયામાં પણ ઊભો રહેતો નથી તે જ વેદમાન્ય હિંદુ છે. ગંગા, ગાય અને ગાયત્રીને જે રાષ્ટ્રનું ગૌરવ માને છે, અને જે બીજાના ધર્મોનો વિરોધ કરતો નથી તેને હિંદુ કોણા ન માને? તેના તરફ હિંદુ તરીકે માનની દસ્તિએ કોણા ન જુએ?

સિંધુ નદીથી સમુદ્ર પર્યન્તાની ભૂમિને જે પોતાની માતૃભૂમિ ગણે છે અને એ માતૃભૂમિને જે પ્રાણથી પણ અધિક ગણે છે, વખત આવે એને માટે પ્રાણા પણ ન્યોછાવર કરવા જે તત્પર રહે છે અને સર્વ લોકને જે સમાનદસ્તિથી જુએ છે તેને હિંદુ તરીકે બધાજ લોક માને છે.

૬૬ હિંદુધર્મ

વિરોધનો સમન્વય એ હિંદુ ધર્મની મહાન વિશિષ્ટતા છે.

હિંદુ ધર્મની વર્ણાશ્રમ વ્યવસ્થાના આદિયોજકોની અગાધ બુદ્ધિ માટે કોઈ પણ વિચારવંત સમાજશાસ્ત્રીને માન ઉપજ્યા વિના રહેતું નથી. જો કે અત્યારે એ એટલી બધી છિન્નભિન્ન થઈ ગઈ છે કે તેને મૂળ સ્થિતિ પર લાવવી તદ્દન અશક્ય છે.

હિંદુ ધર્મ ઉધારવાદી નથી. એ તો મુક્ત કંઠે રોકડ ને નગદ માલનાં વખાંણ કરે છે ને તે પામવાનો રસ્તો બતાવે છે.

હિંદુધર્મ એક મહાન વટવૃક્ષ જેવો છે ને ઉપરથી ભિન્ન ભિન્ન દેખાતા સંપ્રદાયો એની વિવિધ શાખાઓ જેવા છે.

૬૭ નચિકેતાને આત્મજ્ઞાન

(મૃત્યુથી મુક્તિ)

સર્વ ભૂતોની અંદર રહેલો આ આત્મા એક છે અને સર્વનો નિયંતા છે. એક રૂપને અનેક રૂપે પ્રતીત કરાવે છે. આ શરીરસ્થ આત્માને જે જ્ઞાની લોકો અનુભવે છે તેમને જ શાશ્વત સુખ પ્રાપ્ત થાય છે, બીજાઓને નથી પ્રાપ્ત થતું.

એ આત્મા નિત્યનો નિત્ય છે, ચેતનનું ચેતન છે. એક હોઈ અનેકની કામનાઓ પૂર્ણ કરે છે. આ શરીરસ્થ આત્માને જે અનુભવે છે તેમને જ શાશ્વત સુખ પ્રાપ્ત થાય છે, બીજાઓને નથી પ્રાપ્ત થતું.

ત્યાં સૂર્ય નથી પ્રકાશતો, ચંદ્ર ને તારાઓ પણ એને નથી પ્રકાશી શકતા; વીજળી પણ નથી પ્રકાશતી તો આ અજિનનું તો બિચારાનું શું ગજું? તેના પ્રકાશમાન થયા પછી સર્વે પ્રકાશે છે. તેના પ્રકાશથી આ સર્વ પ્રકાશે છે.

અજિન એના ભયથી તપે છે, સૂર્ય એની બીકથી પ્રકાશે છે. એની બીકથી ઈંડ વરસાદ પાડે છે. વાયુ એના ભયથી વાય છે અને પાંચમો મૃત્યુ એની બીકથી દોડે છે.

જો અહીં શરીર પડતાં પહેલાં માણસ એને જ્ઞાનવાને શક્તિમાન થાય છે તો એ મુક્ત થાય છે અને શરીર પડતાં પહેલાં એને જ્ઞાનવાને સમર્થ ન થાય તો મનુષ્યાદિ લોકમાં પુનર્જન્મ પામે છે. જ્યારે મનુષ્યના મનમાં રહેલી સર્વ કામનાઓ નાન્ય થાય છે ત્યારે માણસ મોતથી મુક્ત થાય છે, અને અહીં બ્રહ્મને પામે છે. જ્યારે અહીં અંત:કરણાની સર્વ ગાંઠો તૂટી જાય છે ત્યારે માણસ મૃત્યુથી મુક્ત થાય છે.

૬૮ વૈવિધ્યમુ

- ❖ ઈશ્વર કે સાક્ષાત્કારી પુરુષો પાસે વિષયપોષક વસ્તુની માગણી કરવી એ એમનું અપમાન કરવા બરાબર છે. એટલું જ નહિ પણ એમાં માગનારની મૂર્ખતાનું પ્રદર્શન છે. કારણ કે એ ગ્રસત થયેલા મહારાજા પાસે માટોનું હાંડલું માગવા જેવું કાર્ય છે.
- ❖ મહાપુરુષ કે ભગવાન પાસે વીજળીવેગે દુઃખ દૂર કરવાની આશા રાખવી એ અન્યાય છે.
- ❖ રાજદરભારના કાયદાઓનું જેટલી કડક રીતે પાલન કરો છો તેટલું બલકે તેથી પણ વધારે કડક રીતે દેવ-દરભારના કાયદાઓનું પાલન કરો.
- ❖ સાત્ત્વિક અનુ શુલ્ભસંસ્કારો જાગૃત કરે છે, રાજસિક અને તામસિક અનુ અશુલ્ભસંસ્કારો જાગૃત કરે છે. માટે સાત્ત્વિક અનુ સેવવાનો ખાસ આગ્રહ રાખો.
- ❖ સંતપુરુષોનાં જીવનચરિત્રો વાંચવાનો ખૂબ અભ્યાસ રાખો. તેથી તમે સાચા સંતને ઓળખતાં શીખશો અને તમારં જીવન સુધારવાના અનેક ઉપાયો મેળવી શકશો.
- ❖ ગુનાની કબૂલાત અને અંતઃકરણપૂર્વકનો પશ્ચાતાપ એ માફી મેળવવાનો ઉત્તમ માર્ગ છે. માટે દેવ કે ગુરુનો અપરાધ જાણોઅજાણો થઈ ગયો હોય તો જરૂર એ માર્ગનો આશ્રય લેવો.

- ❖ સંતપુરુષોના ગ્રંથોની ભાષા અમોઘ અને પ્રાસાદિક હોય છે. એટલે તેમાં વિદ્વતાભ્યો શબ્દાંબર નહિ હોવા છતાં તે અત્યંત લોકભોગ્ય બને છે. એટલું જ નહિ પણ તેમનાં શ્રવણ-પારાયણથી અલૌકિક કાર્યો સિદ્ધ થાય છે.
- ❖ ‘છાગદેવો ભવ’ ‘શિષ્યને દેવ જેવા માનો’, એ શિક્ષણનો સર્વશ્રેષ્ઠ આદર્શ છે.
- ❖ કોઈ પણ ઉચ્ચ કે નીચ દૈવતને તિરઞ્જારી કે નિંદીને તેનો કોપ વહોરી લેવાની ધૃષ્ટતા કરવી નહિ, કારણ કે એથી અકલ્યાણ થાય છે.
- ❖ દુર્વ્યસનોની બેડીઓ તોડી નાખો, નહિ તો એ તમારી આધ્યાત્મિકશક્તિનો સંદર્ભ નાશ કરશે.
- ❖ ભવિષ્ય જાણવાની ઈતેજારી ન રાખો કારણ કે તે જાણવા કરતાં ન જાણવામાં જ વધારે મજા છે.
- ❖ એકનું અનેકગણું મેળવવાની દુષ્ટ આશાથી જીગારમાં રચ્યાપચ્યા રહેલું એ ભયંકર બદમાસી છે.
- ❖ રાસલીલા એ શ્રીકૃષ્ણની અલૌકિકલીલાનું વિદૃત અને નિદ્ય સ્વરૂપ છે. તેને સમાજમાંથી જલદી દૂર કરવાની જરૂર છે.
- ❖ એક વિધિ અમુક સંપ્રદાયમાં છે તેથી બીજામાં પણ તે અથવા તેવી જ કંઈ વિધિ હોવી જોઈએ એમ માની લઈ તે દાખલ કરવી એ આંધળું અનુકરણ છે.

- ❖ સારી વસુની પ્રશંસાનો અતિરેક ન થવો જોઈએ, નહિ તો તેની સારી બાજુ ઢંકાઈ જવાનો ભય હોય છે.
- ❖ પરીક્ષા એ નસીબની શરત છે. નાપાસ થવાથી નિરાશ થવાની જરૂર નથી, કારણ કે તેથી કંઈ જ્ઞાન જતું રહેતું નથી.
- ❖ અભય-કોઈ પણ પ્રકારના ભયનો અભાવ-એ તો ધાર્મિક માણસનું પ્રથમ લક્ષણ છે.
- ❖ મુસલમાનોએ વ્યવહારમાં સિદ્ધ કરેલી સંપની ભાવના હિંદુઓ માટે ખાસ અનુકરણીય છે.
- ❖ આગેવાન કાર્યકરોમાં દરેક પ્રકારના માણસની શક્તિનો સદૃપ્યોગ કરી લેવાની શક્તિ હોવી જોઈએ, તો જ દરેક માણસને યોગ્ય ઉત્તેજન મળે અને મહાન કાર્યો સરળતાથી સિદ્ધ થાય.
- ❖ પુરાણો એ વેદ ઉપરનાં લોકભાષામાં મૂકેલાં ભાષ્યો જ છે.
- ❖ કયા ધ્યેયની પ્રાપ્તિને માટે અમુક કર્મ કરવામાં આવે છે એની સતત સૂત્રિ રહે તે ખાતર દેશકાલ આદિ સંકલ્પની યોજના કરવામાં આવી છે.
- ❖ પાણી મૂકવું એ પ્રતિક્ષા કરવાની પ્રાચીન રીત છે. કારણ કે જળ એ ઈશ્વરનું પ્રતીક છે.
- ❖ નૈઝ્મનિક મહાત્માઓ હોય છે એમને માટે તેઓ જે કંઈ કરે તે વિધિ અને ન કરે તે જ નિષેધ.

- ❖ અધમર્ષણ એટલે પાપનો નાશ કરવા માટે સંધ્યામાંનો એક વિધિ.
- ❖ ધર્મજ એટલે ધર્મક્ષેત્ર-જે પ્રદેશમાં અહોનિશ આમ ધર્મનો જ્ય જ્યકાર થતો હોય, 'યતો ધર્મસ્તતો જ્ય' નું દૃશ્ય નજરે પડતું હોય તે.
- ❖ કોઈ પણ ઉચ્ચ આદર્શ માટે સમજીને કષ ઉઠાવવું એનું નામ જ તપસ્યા.
- ❖ ઈટમાટીની કુટીનો મોહ છોડી દરેક જણ પોતાના અંત:કરણની મેદિનીમાં અનન્ય નિષ્ઠાના પાયા પર વિશુદ્ધ પ્રેમની કુટી બાંધી તેમાં અવધૂતને પદરાવે તો કેવું સાચું? પણ લોક મંદિરના પૂજારી છે! દેવ કરતાં મંદિર એમને વધારે વહાલું લાગે છે. મંદિર દેવનું સ્મારક છે પણ દેવ નથી, એ તત્ત્વ લોક ક્યારે સમજશે?
- ❖ સેવા કરવાની શુદ્ધ વૃત્તિ એ પ્રત્યક્ષ અર્ધદંધ સેવા કરતાં વિશેષ છે.
- ❖ ચોવીસે કલાક માયાની પાછળ દોડી દોડીને ટાંટિયા તોડી લો છો તો એકાદ-અર્ધો-કલાક પણ નિયમિત એ અવિનાશી, અક્ષય, સુખનિધાન પરમાત્માની સેવા કરો તો સુખની સીમા નહિ રહે, ચિંતા શોધી નહિ જરૂર, હું-તુંનો ઝઘડો સ્વાર્થ-પરમાર્થની ભાંતિ મટી જશે, ભીતિ ક્યાંયે ભાગી જશે ને સર્વત્ર નિર્ભયતા, નચિંતા ને અવિરત શાંતિનું સાપ્રાજ્ય વ્યાપી રહેશે.

- ❖ જેમને ધર્મનો એકડો પણ ખબર નથી તેમનો ધાર્મિક પુસ્તકો પર અભિગ્રાય માગવો ને તેના જોર પર ધાર્મિક સાહિત્યનો પ્રચાર એ માત્ર અધમાધમ છે.
- ❖ વસ્તુત: ઊંચું-નીચું, વ્યવહાર-પરમાર્થ, પ્રકાશ-અંધકાર, સુખ-દુઃખ, વિદ્યા-અવિદ્યા વગેરે દ્વારા કે દ્વૈત કોટીઓથી પર જ પરબ્રહ્મ છે, ને એ અભેદ આત્માનુભવમાં જ પરમાનંદ છે, આ જ પ્રભુગ્રાસિ છે, આને જ કોઈ શાશ્વત સુખની શોધ કરે છે. બીજી બધી શબ્દ જાળ, જઘડાબાળ છે.
- ❖ જગત કે જગદીશ કોઈની પાસે માગણની કશી જ કિમત નથી, કદાચ બટકું મળે તો પણ તિરઝારથી-પરાયાની બુદ્ધિથી.
- ❖ બાલ્યાવસ્થા એ પ્રભુની મોટામાં મોટી બન્ધિસ છે અને જીવનનો પાયો નાંખવાનો સમય છે.
- ❖ લોક તો મારે ત્યાં ઘણા આવે છે, કૂલ ચઢાવે છે, આરતીઓ કરે છે, જ્ય બોલાવે છે! પણ એ બધું યંત્રવદ્દ, ભાડૂતી માણસની માફક: એમાં પોતીકાપણાની ભાવના નથી હોતી.
- ❖ હનુમાનજી થઈને રહે તે ઘેર ઘેર પૂજાય, પણ દશરથ થવા જાય તેના કરમમાં તો રડી રડીને મરવાનું જ હોય.

- ❖ ભોગ્ય ને ભોક્તા એક જ છે, પણ ભોગ્ય કંઈ ભોક્તા બની શકે? અને અને દાંત બંને એક જ છે-પૃથ્વીપ્રધાન છે, પણ અન કંઈ દાંત બની શકે?
- ❖ જાડનાં જૂનાં પાંદડાં ખરી પડે છે ને નવાં આવે છે, વખત જતાં એ ખરી પડે છે ને પાછાં બીજાં આવે છે, પણ જાડનો જીવન રસ તો એનો એ જ, એ તો સદાય લીલું ને લીલું જ. ખરી પડનાર પાન માત્ર કોહી જઈ, હતાં ન હતાં થઈ જાય છે!
- ❖ ધાર્મિક જીવનમાં વાંચન કરતાં શ્રવણને અને પુરાણાંતર્ગત માહિતી કરતાં પરંપરાગત માહિતીને વધારે મહત્વ અપાય છે. અને જ્યાં શ્રુતિ અને સ્મૃતિને વિરોધ જેવું હોય ત્યાં શ્રુતિ વધારે પ્રમાણાભૂત મનાય છે. તેમ જ્યાં પુરાણા અને પરંપરાને વિરોધ કે વિરોધાભાસ જેવું હોય ત્યાં ધાર્મિક લોકો પુરાણા કરતાં પરંપરાનું ગ્રામાણ્ય બળવત્તર ગણે છે.
- ❖ નદીનું સઘણું પાણી કોઈથી પી શકતું નથી. જેની પાસે જેવું પાત્ર હોય તેટલું પાણી લઈને પી શકશે.
- ❖ દંભી અને અશ્રદ્ધાળું બ્રાહ્મણ દ્વારા કર્મ કરવામાં સમય અને દ્રવ્યનો દુરૂપયોગ છે.
- ❖ જે કર્મ પ્રત્યે કરનારને શ્રદ્ધા નથી તે યજમાનનું શ્રેય કરે એવી રીતે તે ક્યાંથી કરવાનો છે? માટે જાતે કરેલું અથવા સુપાત્ર બ્રાહ્મણદ્વારા થાએલું કર્મ જ ફળપ્રદ બને છે.

- ❖ મનુષ્યસેવા એ જ પ્રભુસેવા છે. મનુષ્યને તમારા આચાર અને વિચારથી સુખ અને સંતોષ આપી શકશો તો તમે પ્રભુના ફૂપાપાત્ર બનશો.
- ❖ કેટલાકે નારેશ્વરની તપોભૂમિને એ તરીકે નહિ પણ હવા ખાવાની જગ્યા તરીકે વાપરવા માંડી છે અને દેવનો ઊંડો પડે ત્યારે એથી સીધા ન થતાં અવધૂતના કે એના હાથપગ જેવા થઈ પડેલા અન્ય જનોનો દોષ કાઢવાનું જાણો ગ્રત જ ન સ્વીકાર્યું હોય તેમ કરવા માંડ્યું છે. પણ હવે એ બધું - કેમ કે માણસની સંખ્યા વધતી જ જાય છે - તદન તટસ્થ રહી નિભાવી લેવાનું જ રહ્યું. બોધ પણ હવે નકારો છે.
- ❖ પ્રવાસમાં સેંકડો માણસો આજોબાના શ્રેયને માટે (કે આત્મશ્રેય માટે કે કેમ તે પ્રભુ જાણો!) ટોળે વળે છે ને અવધૂતને લઈ જનાર એ બધાની સારવાર માટે સેંકડોનું ખર્ચ કરી નાખે છે. પણ એ બધાની પાછળ સાચી નિષ્ઠા કેટલાની છે, ને કોઈની પણ છે કે કેમ એ વિષે શંકાશીલ અવધૂતને તો શંકા જ છે.
- ❖ ઈશ્વરના દરબારમાં ભણતરની-શુષ્ક શબ્દપાંડિત્યની - જરૂર છે જ એમ નથી. ઉલટું કેટલીક વાર સાધકને એ અભિમાનગર્તમાં નાખી વિઘનકર્તા નીવડે છે. પણ ભાવ વગર, નિખાલસ પ્રેમ વગર તો ત્યાં ડગલું પણ આગળ વધી શકાય તેમ નથી.

- ❖ અભ્યાસ અને અનુભવ બેમાં ઉત્તર-દક્ષિણા ધ્રુવ જેટલું અંતર છે. એક કણ અનુભવ હજારો ખાંડી અભ્યાસ કરતાં પણ વધારે કિંમતી છે.
- ❖ જે આવે તે ‘આજોબાનું શ્રેય’ અથવા શુષ્ણ શાનની લમણાઈક વગાર બીજું કંઈ જ કરતું નથી. આત્મશ્રેયની ભાગ્યે જ કોઈને પડી છે. ને આજોબાનું શ્રેય પણ એકાદવાર કરી આપવાથી નભતું નથી. લોકો અવધૂતને નીચોવવા બેઠા છે અને આ મફતિયો અવધૂત બધાને ઢીક પસંદ પડી ગયો છે.
- ❖ કોઈપણ મહાન પુરુષ કે સંતના આદર્શની એના કહેવાતા ભક્તો કે અનુયાયીઓ તરફથી અવગાણના થાય છે, એના ઉપદેશોનું આચરણ થવાને બદલે એની મૂડી બનાવી પોતાના કુદ્ર દુન્યવી સ્વાર્થ માટે એનો વેપાર કરવામાં આવે છે, ત્યારે પરમાત્મા એ વ્યક્તિને ફાવે તે રીતે લોકમાંથી ઉપાડી લઈ પોતાની પાસે બોલાવી લે છે.
- ❖ પણ આપણો ગ્રંથ^૧ પૌરાણિક નથી, ઔમાસનિક નથી. એનો મૂળ આધાર ફાવે તેણો ફાવે તેમ મચડી નાંખેલાં પુરાણો નથી, પણ એક સંતોની દૈવી પ્રેરણા અને સ્વયંપ્રભ-આત્મચિત્ત-કલા તથા દત્તપુરાણા, દત્તમાહાત્મ્ય (મરાઠી ને સંસ્કૃત), દત્તાત્રેયસર્વસ્વ વ. તેમ જ યામલગ્રંથો અને ત્રિપુરારહસ્યાદિ પ્રસિદ્ધઅપ્રસિદ્ધ એનેક ગ્રાસાદિક ગ્રંથો છે.

૧. ‘શ્રીગુરુલીલામૃત’

પ.પૂ. શ્રીરંગ અવધૂત ગુરુમહારાજની જીવનતથારીખ

નામ : પાંડુરંગ વિઠ્ઠલપંત વળામે

માતા : રક્તિમહારી; લઘુબંધુ : નારાયણ

જન્મ : સંવત ૧૮૫૫ કારતક સુદ નોમ ને સોમવાર
તા. ૨૧-૧૧-૧૮૮૮, ગોધરા મુકામે

સંવત (ઈ.સ.)

૧૮૫૭	(૧૮૦૧)	પિતાશ્રી દ્વારા રામમંત્ર મળ્યો.
૧૮૬૦	(૧૮૦૪)	પિતાશ્રીનો સ્વર્ગવાસ.
૧૮૬૧	(૧૮૦૫)	'પોથી (શ્રીગુરુચરિત્ર) વાંચ'નો આદેશ.
૧૮૬૩	(૧૮૦૭)	પ.પૂ. વાસુદેવાનંદ સ્વામી મહારાજનાં પ્રથમર્દ્દ્દશન.
૧૮૭૮	(૧૮૨૨)	આજનું અવિવાહિત રહેવાનો નિર્ણય.
૧૮૮૦	(૧૮૨૪)	ભરૂચ મુકામે 'શ્રીદિત્પુરાણ' ગ્રંથની પ્રાપ્તિ.
૧૮૮૨	(૧૮૨૫)	નારેશ્વરમાં પ્રથમ આસન મૂક્યું 'શ્રીદિત્પુરાણ'નાં ૧૦૮ પારાયણની શરૂઆત કરી.
૧૮૮૩	(૧૮૨૭)	પૂ.શ્રી ગાંડામહારાજ સાથે મિલન: વાંકડી ગામમાં.
૧૮૮૩	(૧૮૨૭)	નર્મદાપરિકમા
૧૮૮૮	(૧૮૩૨)	'શ્રી ગુરુલીલામૃતગ્રંથ'ની રચના (નારેશ્વર)
૧૮૯૧	(૧૮૩૫)	'દત્તબાવની'ની રચના (સર્ઝ-કલોલ)
૧૮૯૭	(૧૮૪૦)	રંગજયંતિની જહેરમાં પ્રથમ ઉજવણી, મુ. દિવેર.
૨૦૧૪	(૧૮૫૭)	સાઠમી રંગજયંતી, નારેશ્વર
૨૦૨૧	(૧૮૬૪)	પ્રથમ સર્જકલ કેમ્બ, નારેશ્વર.
૨૦૨૨	(૧૮૬૬)	રાઈફલ કેમ્બ, નારેશ્વર.
૨૦૨૩	(૧૮૬૭)	ભાગવત વિદ્યાપીઠ, સોલાનું ખાતમુહૂર્ત.
૨૦૨૩	(૧૮૬૭)	પૂ. રૂક્માભાનો દેહવિલય, નારેશ્વર.
૨૦૨૪	(૧૮૬૭)	પરદેશગમન (આફિકા)
૨૦૨૪	(૧૮૬૭)	આફિકામાં ૭૦મી રંગજયંતી.
૨૦૨૫	(૧૮૬૮)	૭૧મી રંગજયંતી, જયપુર.
૨૦૨૫	(૧૮૬૮)	બ્રહ્મલીન, હરિદ્વાર.
૨૦૨૫	(૧૮૬૮)	અંત્યેષ્ટિ સંજ્ઞાર, નારેશ્વર.

જોઈએ છે ! જોઈએ છે ! જોઈએ છે !

કોણ ?

ઉપદેશકો

તેવા ?

વાણીશૂરા નહીં, પણ વર્તનશૂરા.

માત્ર શબ્દથી શિખ દે તેવા નહિ, પણ આચરણથી ઉદ્ભોધે તેવા.

પરોપદેશો પાણીઠ્યાં કરે તેવા નહિ, પણ પોતાની જાતને ઉપદેશો તેવા,

બધાના ગુરુ થવા દોડે તેવા નહિ, પણ સર્વના શિષ્ય થવા મથે તેવા.

શ્રોતાઓનું વિતહરણ કરે તેવા નહિ, પણ વેદના હરે તેવા.

ઉધાર આદર્શવાદી નહિ, પણ રોકડ વાસ્તવવાદી.

સ્વખસેવી નહિ, પણ જગ્રતજીવી.

પગાર શા મળશે ?

આત્મસંતોષ, અમર આનંદ, શાશ્વત શાંતિ !

અરજી ક્યાં કરવી ?

અંતરના ઊંડાણમાં

કામ પર ક્યારે ચઢવું ?

નિશ્ચય પાકો થાય ત્યારે, અબધડી !

હાજર ક્યાં થવું ?

જ્યાં હોય ત્યાં જ, સર્વત્ર !

અરજી સ્વીકાર્યાનો જવાબ ?

ઉરનો ઉલ્લાસ.

અરજી કોને કરવી ?

અંતરાત્મા-અવધૂતને !!

જગત્સુહદ્દ
રંગ અવધૂત